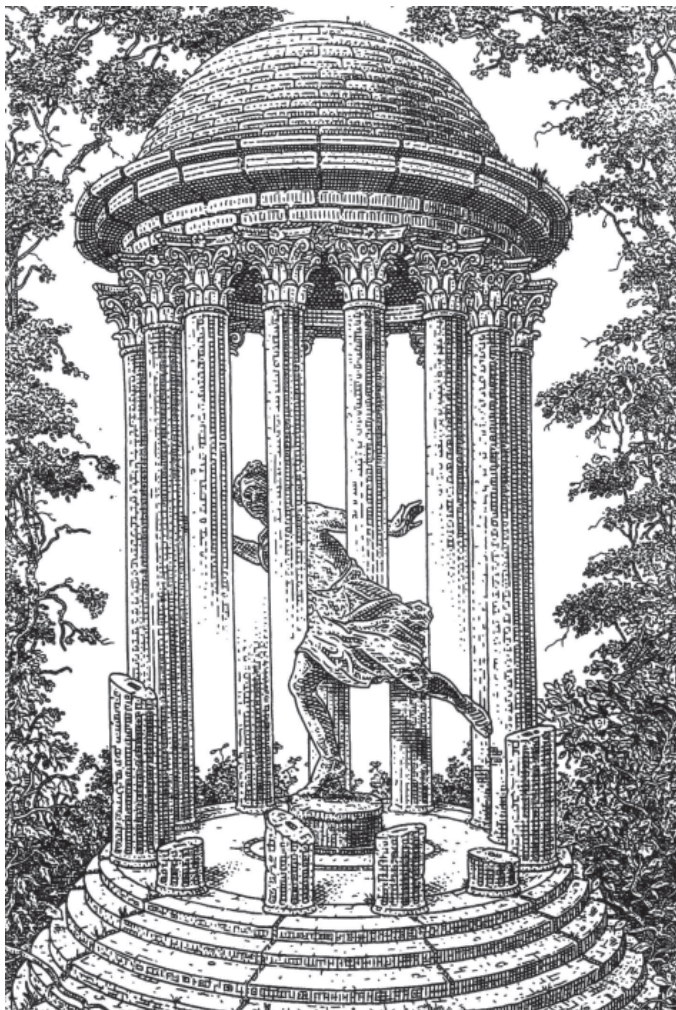

EGYÜTT

IRODALOM - MŰVÉSZET - KULTÚRA

2007

2

EGYÜTT

A MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG KÁRPÁTALJAI ÍRÓCSOPORTJÁNAK FOLYÓIRATA

AZ 1965–67 KÖZÖTT UNGVÁRON MEGJELENT SZAMIZDAT KIADVÁNY JOGUTÓDJA

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök: Vári Fábián László

Főszerkesztő: Nagy Zoltán Mihály

Tagok: Bakos Kiss Károly, Barzsó Tibor (olvasószerkesztő), S. Benedek András (főmunkatárs, alapító főszerkesztő 1965–67), Botlik József, Dupka György (lapigazgató), Fodor Géza, Füzesi Magda, Horváth Sándor, Ivaskovics József (művészeti szerkesztő), Penckófer János, Pomogáts Béla

Megjelenik negyedévente az Intermix Kiadó, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Szülőföld Alap és a Credo Alapítvány támogatásával

Levél cím: Nagy Zoltán Mihály, 90221 Csonkapapi, Mező u. 168., Beregszászi járás,
tel.: 06 70 231 72 20; +38 096 465 5624;

e-mail: egyutt@e-ctn.net; n.zoltanmihaly@freemail.hu

Versrovat: Vári Fábián László, 90255 Mezővári, Városderék u. 28., Beregszászi járás,
vez. tel.: 8 241 73 2 01, mobil: 06 20 334 34 69; e-mail: varifabian@freemail.hu

A szerkesztőbizottság ungvári címe: 88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a,
tel.: 00 380 31 22 64 37 37, fax: 00 380 31 26 1 70 27

E-mail: titkarsag@mekk.uz.ua; <http://www.hhrf.org/mekk/egyutt>;
<http://epa.oszk.hu/00500/00595>

Felelős kiadó: Dupka György

Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége, 88000 Ungvár, Babuskin tér 5/a

E-mail: gyorgy@d.uzhgorod.ua

Tördelés, képfeldolgozás, nyomdai előkészítés: CA Stúdió.

Készült a Borneo Kft.-ben.

A címlap Orosz István grafikusművész munkája.

Terjesztő: Ugocsa Könyvesbolt-hálózat, dr. Kovács Elemér és Kovács Katalin.

Tel./fax: 8 243 214 54, Nagyszőlös, Gagarin út 47.

Magyarországon terjeszti a Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza,
1052 Budapest, Semmelweis u. 1/3.

Lapengedély száma: 3 T No 188

A folyóiraton nyereség nem képződik

TARTALOM

- 3** BAGU LÁSZLÓ: a bolt ahol az életünket vettük (vers)
4 VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: Tábori posta (regényrészlet)
10 CZÉBELY LAJOS: az óriás érdes tenyerén (vers)
12 FODOR GÉZA: Lovam, lovam, holló lovam; A szemed, aranyom; Ballada, késelésre (versek)
13 NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: Árnyék (jegyzet)
14 BARTHA GUSZTÁV: Sajgás (regényrészlet)
27 S. BENEDEK ANDRÁS: Vers, romlott időben (vers)
28 BAKOS KISS KÁROLY: Weöres és Pilinszky; A test dicsérete; Neki (versek)
29 BECSKE JÓZSEF LAJOS: Melléklet; Bilincsben (versek)
31 SZIRMAI PÉTER: A magány melankóliája (novella)
36 FINTA ÉVA: Annának Máriának (vers)
37 ZSELICKI JÓZSEF: jog; hamisan (versek)
38 NAGY ZOLTÁN MIHÁLY: Intés (vers)
39 PAP ILDIKÓ: Álmodok (regényrészlet)
46 SZILÁGYI SÁNDOR: csak én beszélek magamhoz; használt legjobb barátoknak is alkalmas guminők felbérelhető serege; már halottak voltak, amikor rám néztek (versek)
48 HEVESI KOVÁCS JÁNOS: ölelés a semmiben; farsangi szerelem (versek)
49 BARTHA GUSZTÁV: Cím nélkül (vers)
49 FERENCZI TIHAMÉR: Látni, szólni; Akit, amit; Szándék (versek)
50 MERÉNYI KRISZTIÁN: Az ijesztgető; Perfekcionista; Rezzenéstelenül; Ahol a fűzhajtás a poharunkba lóg (kisprózák)
54 K. ROJÁK ANGÉLA: Hiány; Kisfiam álma (versek)
55 LUSZTIG KÁROLY: Kártyaparti (elbeszélés)

- 57** GYÖRFI LILLA ANNA: Hangulat; A tél mottója;
Mikor...; Hajnal (versek)
- 59** Halott vőlegény; A megétetett legény (ruszin
népballadák VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ fordításában)
- 61** KOVÁCS VILMOS: Uráli népek és a honfoglaló
konglomerátum (tanulmány, folytatás)
- 68** KOVÁCS GÁBOR: A politikai posztmodern
(tanulmány)
- 73** LENGYEL JÁNOS: Krónikaszerkesztések I. Károly
Róbert és Nagy Lajos korában (tanulmány)
- 80** NAGY ANITA: Kastanove – a telepes falvak
jellemző példája (tanulmány)
- 84** SASS SZILVIA: Borzsovai sírjelek és sírfeliratok
(tanulmány)
- 88** BÍRÓ GYULA: Pörlekedés Istennel (recenzió)
- 89** RISKÓ ÉVA: „A séta negyven napja” (recenzió)
- 92** FERENC VIKTÓRIA: Helyzetkép a kárpátaljai
magyar oktatásról (recenzió)
- 93** D. GY.: Művelődési életünk krónikája
- 96** Új könyvek
- 96** Szerzőink
KISS DÉNES–IVASKOVICS JÓZSEF: Duna-gát
(megzenésített vers)
RATKÓ JÓZSEF: Az öregek (vers)

BAGU LÁSZLÓ

a bolt ahol az életünket vettük

*látod az öreg nőt ki a pult mögött
árul én ismerem mióta megszülettem
rám bízta ősz hajszálainak megszámlálását
s hogy kezei közül a kenyeret egyem meg*

*én láttam pénzt tenyere közt meg-
robadni láttam hogy nő ki onnan két gyerek
hogy lett miattuk egyre lassabb – más
azt sajnálja tőlem mit én szégyellek*

*kértem tőle mit nem adhatott mert
mit megadhatott mindig meg is adta
kezét értem a tűzbe tette pult alá
nyúlt s húsos fazekakba*

*az a két kéz most is csomagol még
de a lábait már visszér tartja össze
nem piben míg nincs rend odabenn –
kávéja bűl s a zománcos kis bögre*

*csak cukrot adjál édes istenem
erőt neki hogy szájához emelje
ha haragod a környéket veri ő
olyan helyen álljon hogy ne verje*

*nem lesz szükség akkor panasz-
könyvre elgörbülhet kéz is meg a száj
a bolt pedig hol életünket vettük
ott áll még és még mindig ott áll*

VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ

TÁBORI POSTA

(Folytatás)

A katona, miután először virrad rá a kaszárnyában, elkezd visszafelé számlálni a napokat. Hétszázhuszonkilenc nap maradt a leszerelésig – mondják hangosan, vagy akár le is írják sokan, és sokszor nagyon meggondolatlanul. Ez bizony bűn, mert az idők múlásáról itt csak az „öregék” beszélhetnek, akiknek legfeljebb fél évük maradt a szolgálatból. De tulajdonképpen még ők sem igazán. Majd, ha elérkezett az utolsó száz nap, akkor a jó előre elkészített, kiválasztott kártyanaptáron egy varrotűvel átszúrják az első napot. Ehhez azonban készülni kell. A naptár a tábori postával érkezik, s küldője rendszerint az a személy, aki leginkább várja haza a katonát. Ezért van az, hogy e rendkívül fontos relikvia a kézhezvétel után szinte azonnal a zubbonyzseb szív felőli biztonságába kerül, s onnan csak akkor jön újra elő, ha az idő elérkezett.

A rituáléhoz közönség is kell, ezért általában egy vacsora utáni szabadidőben szokott rá sor kerülni, amikor azok is láthatják, akik egyelőre csak áhítoznak utána, de ezt még nem tehetik nyilvánvalóvá. Ők valamennyien kötelességszerű ujjongásba fognak, amikor a felmutatott kártyán egy színpadias, kéjes mozdulattal áthatol a tű. Ettől kezdve aztán „törvényes”, naponta ismétlődő aktus, ám a továbbiakban már magánügy a visszaszámlálás!

A kaszárnyák lakóinak szájhagyománya szerint, ha az öregék leszerelése ősszel esedékes, a zöldfülűek egyik legfontosabb feladata, hogy sárgára fessék a lombokat, s ha már megszáradtak, ész nélkül rázzák az ágakat, hogy hulljanak már azok a levelek, teljék már az idő! A tavasz közeledtével meg ellenkezőleg: a gyepszőnyeg zöldülését kell sürgetniük, és ujjakkal bontogatni a fák rügeit. S ezzel nemcsak „nagyapáinknak” kedveskednek. Az idő múlása nekik is érdekük. Takarodó után egy órával, amikor a felettes parancsnokok elvonultak a kaszárnyából, s a legtöbb fáradt szem már lecsukódna, valamelyik öreg úri kedvében torkaszakadtából elüvölti magát:

– Sasok! Mi lett ennek a napnak a sorsa?

Öregék és a szolgálalkú ifjancok egyszerre zengik a választ:

– Ennek a napnak vége!

Ha vége, hát vége. Csakhogy a sokféle tekintetben gazdag orosz nyelv itt nem a „*konyec*” (vége) kifejezést alkalmazza, hanem a seregben jóval népszerűbb és kifejezőbb, de magyarra le nem fordítható „*pizgyec*”-et,

amely szótani mustra alá vetve a női genitáliák köznapiabb megnevezéséből keletkezett képződmény. S amint a hétvégék elérkeztek, a hetek múlásának öröme a türelmes német éjszakák csendjét hétszeresen verte fel a kaszárnyákból kiáradó „pizgyec”.

Tiszteletet érdemlő az öregek kényelme és nyugalma! Ők már nem ugranak minden alkalommal, amikor elhangzik a sorakozó. A zubbony felső gombjait nem használják, s a derékszíjat olyan lazán viselik, hogy a nagy rézcsat ágyékukat veri. Kényelmük olykor odáig terjed, hogy vacsorázni sem mennek, legfeljebb elhozzatják egy ifjonccal a kenyeret és a sült halat, no meg a teába való cukoradagot. A szájhagyomány terjeszti azt a történetet is, amikor az öreg nyugovóra tévén, az ágya előtti széken jól olvasható utasítást hagyott: *„Ezen az ágyon öreg katona pibenteti fáradt csontjait. Riadóra ébreszteni tilos! Tűzvész esetén elsőként mentendő! Himbálni, görgetni tilos!”*

A katonahumor valóban gazdag, s időtlenül régi. És nemcsak a lesze-relés témakörét színezi. Az előléptetéshez fűződő hagyományok majdnem ennyire vidámak és tanulságosak. Az ukránok szolgálatkészségéről, a rangok iránti ragaszkodásáról kisebbszerű legendárium készülhetne. A szóláshasonlat szerint a rangjelzés nélküli *bobol* (ukrán) annyit ér, mint a *szprávka* (igazolás) pecsét nélkül. Ez azonban csak egy közismert általánosítás, amely ellen az érintettek sem igen tiltakoznak, tehát mégiscsak van valóságtartalma.

A közszájon forgó, meglehetősen morbid történet hősének, bár már szolgálati idejének utolsó negyedébe ért, még egyetlen aranysárga csík sem díszíti a váll-lapját, s emiatt kezdi kényelmetlenül érezni magát. Amikor az édesanyja meglátogatja, épp az őrhelyen posztol. A szegény asszony képtelen kivárni a szolgálat végét, ezért az őrhelyén keresi fel rég nem látott gyermekét. Az őrszem, azaz fia észreveszi, és a szolgálati szabályzat szerint jól érthetően megállásra szólítja:

– Anyám, állj, vagy lövök!

– Drága fiam, hát nem ismeresz meg? Én vagyok az, anyád! – s fut elébe.

A hohol lekapja válláról a kalasnyikovot és figyelmeztető lövést ad le, de az anya erre sem reagálva a mielőbbi ölelés reményében tovább rohan. A fiú most már a szabályzati utasítás szerint céloz, és rövid sorozattal leteríti az asszonyt. Az őrparancsnok és a felvezető tizedes a helyszínre érkeznek, hogy kivizsgálják a rendkívüli esetet, s megállapítják, hogy a katona tökéletesen a szabályzat szerint cselekedett. Másnap már meg is kapja az oly régen esedékes őrzetetői rangot, és hozzá tíz nap

szabadságot. Miután eltemette az anyját, visszatér a laktanyába, és büszkén villogtatja frissen ékesített váll-lapjait. A bajtársak megvető tekintetét egyszerű irigységnek véli. – Pukkadjatok meg! – gondolja, s ami még ezen kívül foglalkoztatja, azt ki is mondja:

– Ez mind semmi! Akkor irigykedhettek majd igazán, ha az apám is meglátogat!

Az őrzető a katona legjobb barátja – tartja egy következő elmés mondás arra utalva, hogy az őrzetőt a seregben csak kutyába, vagy inkább annyiba sem veszik. Amikor Vologya Zajcev, az újdonsült kubányi jogász őrzető lett, önértetes értelmiségi lévén, napokig nem volt hajlandó felvarrni váll-lapjára a sárga stráfot. Az ütegparancsnok határozott utasítása kellett hozzá, hogy felékesítse magát, de az ütegtársak ettől kezdve így ugratták:

– Na, Vologya, mától a te dolgod lesz a takarodó utáni villanyoltás.

– Rendben van – válaszolja egykedvűen, s olvassa tovább a kezében lévő újságot.

– De a kapcsolókhoz nem nyúlhatsz!

A fiú érzi, hogy egyre komplikálódik a tréfa, s kíváncsi mosollyal felnéz a nagy papírlapok közül:

– Hát akkor hogyan?

– Majd addig ugatsz az égőkre, míg azok meg nem unják, s maguktól kialszanak – vágja ki valamelyikük jóízű hahotázás közben a poént.

Voltak esetek, amikor ezt a képtelennek tűnő műveletet végre is hajtották az újdonsült őrzetővel. Hogy hogyan? Elnézték neki, hogy az égőt meglazítsa a foglalatban, s az a közvetlen közéről történő, néhány sornyi utasítás által gerjesztett légmozgástól tovább lazulva, valóban kialudt.

Ezek lettek volna a derű percei? Igen. A testet és idegeket egyaránt próbára tevő őrszolgálatok után a tréfáknak feszültségoldó hatásuk volt, s a sok felszabadult nevetéstől az idő is gyorsabban telt. Kellott is, hisz kimenőkről itt szó sem lehetett. Bárhogy erőltetem az emlékezetemet, arról sincs tudomásom, hogy az állandó bezártság körülményei között közülünk valakinek akárcsak egyszer sikerült volna lerészegednie. Bár az Antal Sándorékkal való baráti kapcsolatom folytán két-három alkalommal is belekóstolhattam a pohárba, az mindig csak módjával történt, hogy a szesz kedves ízét el ne felejtsem.

Ha jól emlékszem, egy kora őszi, szép napos délután a kantinból jövet Edittel, Antal Sanyi feleségével futottam össze. Két kisfiát hozta épp az óvodából, s volt velük egy hölgy, akit ez idáig még nem láttam. Pillanatnyi zavaromat Edit könnyedén oldotta:

– Hát akkor ismerkedjete meg! – szólalt meg magyarul.
 – No, ez kellemes meglepetés! – próbáltam elkapni az ismeretlen tekintetét, s bemutatkoztam.

– Nagyon örülök, én pedig Karikás Zsuzsa vagyok Ungvárról. A férjem frissdiplomás orvos. Néhány hónapja hívták be egy évre, ide vagy húsz kilométernyire van az alakulata. – S mondta volna tovább is, de Edit közbeszólt:

– Laci, volna-e kedved és időd, hogy elkísérj bennünket a lakásunkra? Ott folytathatjátok az ismerkedést. Meg aztán van a táskámban két üveg magyar bor. Ha elfogadnád, szívesen megkínálunk.

Hogy nekem ne lett volna kedvem? Arról szó sincs! Örömmel bólintottam, hogy igen, elfogadom.

Az út csak néhány percig tartott a tisztek kis lakótelepéig. Az Antalék lakása egy összetéveszthetetlen szovjet típusú és kivitelű, háromszintes társasházban volt. Edit a kis nappaliba tessékelt bennünket. Az asztalra három poharat tett, egy üveg badacsonyi szürkebarátot, mellé dugóhúzót, s míg a gyerekek átöltöztetésébe kezdett, rám bízta a boros üveget. Kézbe vettem a palackot, lebontottam szájáról a színezett alufóliát, s akkor látom, hogy nem lesz szükség a dugóhúzóra, mert nem parafával, hanem műanyagdugóval zárták le. Ahhoz pedig kés való, mert a dugóhúzó nem képes megkapaszkodni benne. Azonnal előkerült egy konyhakés, azon már ne múljék! Kiszedtem a dugót, s még mielőtt bármit tettem volna, Zsuzsa átszólt az asztalon:

– Te Laci, mondanék neked valamit. De nagyon kérlek, ne sértődj meg.

Megállt kezemben a palack. El nem tudtam képzelni, mi lehet most annál fontosabb, hogy ezt a kis nedűt minél előbb megköstöljük. Ránéztem, s a szememmel intettem, hogy mondja csak, hallgatom.

– Hát akkor figyelj – s az asztal fölött kissé áthajolva átvette tőlem az üveget –, én most megtanítlak, hogyan kell a bort tölteni.

Erre nem számítottam. Mit képzél rólam ez a nő? Ha most csöndben marad, kellemesen társaloghattunk volna az elkövetkező fél órában, ő azonban „bemutatkozott”. Uralkodtam azért magamon, s hagytam, hadd folytassa.

– Tudod, úgy illik, hogy előbb a saját poharadba töltesz egy keveset, s aztán a miénkbe. Érted? Hát akkor, tessék. Most tölthetsz.

Mit mondjak? Sokkal rosszabbul esett volna ez a kis illeten, ha helyénvalónak találom. Legszívesebben kinevettem volna a doktornét, de helyett csodálkozó szemeket nyitottam rá:

– Valóban? És miért?

– Azt most nem tudom neked megmondani, de hidd el, hogy ez így illik.
– Akkor most te figyelj rám, Zsuzsa. – S ezt már háziasszonyunk is köztünk ülve hallgatta. – Ennek az asztali szokásnak két magyarázata is van. Az egyik, és én manapság inkább ennek látom értelmét, azt mondja: ha a palack parafa dugóval van lezárva, előfordulhat, hogy a dugóhúzó roncsoló hatása nyomán apró morzsák hullnak a borba. Ekkor valóban indokolt a töltési sorrend felcserélése, hogy az első néhány bugygyanással a parafamorzsák a bort töltő személy poharába kerüljenek. De morzsák most nincsenek. A másik magyarázat szerint a szokás eredete a messzi múltba vezet. A történelem nagy méregkeverési botrányai idején a bort kínáló személy vendégei előtt azzal igazolta tisztességes szándékát, hogy maga kóstolta meg először a poharat. De itt és most ennek is kevés az esélye. Köszönöm azért a kedves figyelmeztetést, más hasonló helyzetben, ha helyénvalónak látom, feltétlenül megfogadom, és eszerint cselekszem.

Ma is remélem, hogy mindezt kedélyesen, indulat nélkül mondtam. Töltöttem a poharakba, s a háziasszony jogán Edit vette át a szót.

– Ezen az apróságon most ne vitatkozzatok. Igyunk inkább a kellemes találkozásra!

Koccintásra emeltem én is a poharam, s az előbbi köszöntőhöz kiegészítésül hozzátettem:

– És a hazatérésre, meg arra, hogy majd otthon is találkozhassunk.

Az első három korty után a poharat kezemben tartva egy pillanatra valóban az otthonra gondoltam, s talán el is mosolyodtam egy picit. Zsuzsa észrevette, s ügyes ráérzéssel kapta el gondolataim fonálát.

– Lehet, s ezt meg is tudom érteni, hogy te már nagyon vágyódsz a családotodhoz, de mi nemrég érkeztünk, s én azért szorítok, hogy a férjem számára kötelező egy éven túl újabb szerződés kötésével itt maradhassunk még legalább háromig. Mert ha nem tudnád, a mi számunkra ez egy komoly előrelépési lehetőség.

Pontosan érttettem, miről beszél, hisz nem volt az én szemem bevarrva, s láttam, hogy tisztjeink minden egyes hazalátogatás alkalmával alaposan felpakolnak az útra. De az előző kis konfliktus és a néhány korty bor felkeltette bennem a kíváncsiságot, s elhatároztam, hogy beszélgetni fogom a kedves ungvári asszonyt.

– Arra gondolsz, hogy a seregben jobb esélyekkel kezdheti a férjed az orvosi szakmát, mint valamelyik ungvári kórházban?

– Dehogyan! Az hiszem, félreértettél. Én most nem a férjem szakmai fejlődésére gondoltam, hanem arra, hogy amíg itt vagyunk, duplán kapjuk a fizetést. Annak a hétszáz márkának a felét, amit itt kap a párom, le tudjuk tenni, mert többnyire mi is a tiszt *sztolovában* étkezünk. Otthon pedig az itteni fizetésének megfelelő kétszázötven rubelt minden

hónapban átutalják a betétkönyvére, ami ráadásul kamatozik. Meg aztán lehet, hogy hamarosan én is munkát vállalok, s úgy még jobban haladunk... Egyébként mi is várjuk a félévente esedékes rövid szabadságot. Ilyenkor el tudunk vinni két-három gépi szövésű perzsaszőnyeget, egy-két madonnás porcelán étkészletet, sok szép kristályholmit. Tudod, az ilyen árunak otthon szeme van.

– Valóban, igazad van – bólogattam elismerőleg. – Butaság lenne kihagyni ezeket a lehetőségeket. Fiatalok vagytok, kell a pénz a nyugodt élet megalapozásához. Bizonyára vesztek majd egy szép lakást, ha elérkezik az ideje.

– Lakást? Azt majd adjon az állam! Kocsira gyűjtünk inkább. Láttad már az új Zsigulikát? Otthon rengetegen beálltak már a sorba, de minél többen igénylik, annál többet kell rá várni. A katonatisztek azonban kivételnek számítottak. Ha megvan rá a pénzük, soron kívül juthatnak hozzá.

– Az én Sanyimnak is ez minden álma. – kapcsolódott Edit a témához, s egyúttal újra töltött a poharakba – De ő Volgát szeretne. Az újabb fajta 24-es típusra fáj a foga.

– Az legalább kétszer annyiba kerül, mint a Zsiguli. Nekünk ahhoz nem lenne elég pénzünk – fűzte hozzá Zsuzsa szerénykedve.

S amint így diskuráltak a hölgyek, arra gondoltam, hogy hazatérve mit kezdek majd az életemmel? Dehogyan törtem én autóvásárláson a fejem, mikor az volt a legégetőbb gondom, hogyan fejezzem be a kényszerből félbehagyott egyetemem! Jobbnak láttam hát, ha most kivonulok e párbeszédből, amelyet magam tereltem ebbe a mederbe, ezért a poharam után nyúlva jeleztem, hogy megköszönöm most már a kedves társaságot, mennem kell. Meg aztán, ha maradok, hamarosan asztalra kerül a második boros palack, s az ungvári asszony teljes joggal hihetné rólam, hogy járatlan vagyok az illemtanban.

CZÉBELY LAJOS

az óriás érdes tenyerén

*néha látom a hajnali fényt
bogy útra keltem a térben
az idő szembejött velem
szemembe nevetett és visszafordult
előttem nyargalt majd eltűnt
birtelen
magamra hagyott az úton
egy gonosz óriás érdes tenyerén
az út porában
– rab szülők magát szabadnak érző fia –
forogtam keresőn magam körül*

*saját pályámon keringve
mások pályáját figyeltem
mikor köröznek értem
mikor zúgnak ellenem*

*meleg nyári éjszaka volt
az égbolt
a világmindenség képernyője
ősi pogány igazságok fényjeleit küldte
hangjeleit
rejtélyes rajzokkal kanonizált sámándobján:*

*pálya pályát érint
pálya pályát metsz
se érte se ellene
semmit nem tehetsz*

*korok köröznek
körök torzulnak
emberek szeretnek
emberek hazudnak*

*bazudva szeretnek
szeretve bazudnak*

*még égtek csitri lányok testének
fehér gyertyái
mint a tisztaság reménye
még bittem
mint nyirkos kőfalban a szegény asszony
tarthatom hitét a köveknek
szét ne dűljenek
ez már nem jelen volt
de a vágyott örök jövő*

*kegyes vagy baldokló óriás
megengeded
hogy utolsó perceidben
híveid de ellenségeid is
mohón imádkozzanak éretted*

*most ősz van
s nem érdekel ami körülvesz
ha tél tavasz vagy nyár volna
akkor sem érdekelne
mintha egy ideje már nem érintene
a fizikai világ
– vagy amit annak neveznek –
nem keresem már a végső összetevőket
a tér az idő és az okság bennem
csupán egy kérdéssé társul:
Veled lehetek-e még ma...?*

FODOR GÉZA

LOVAM, LOVAM, HOLLÓ LOVAM

*Lovam, lovam, holló lovam
De zeng a szél, abogy rohan
Velünk az út porfellege
Meg a nagyfekete este*

*Babám, édes, ha gyászolsz is,
Ne felejtse el, rajtam az ing
Keresztet rá nem te varrtál
Élesebbet másvilágnál*

*Négy patára osztott holdam
Nézzük, a csordakút hol van*

*Sűrved az éj, mélyrozsdásvas
A belénk vert két kútágas*

*Villámoló sátáni láng
Mebomol a bomlott istráng –
Kéklő szurdék felé csapva
Rejtekében újabb csapda*

*Lovam, lovam, holló lovam
Elorzott életünk hol van –
Borókaágon odafönt
Tündököl és vérzik a gyöngy*

A SZEMED, ARANYOM

*Szederszínű éjben
Halványkék kőkényszem
Leveles boróka
Bokros mogyorófa*

*Hollószínű páva
Gyöngyfekete pityke
Lepkelángos lámpa
Ingválladra hintve*

*Abroszra hímzett rét
Havon ragyogó jég*

*Királykék időben
Szárnyam vagy időtlen*

*Sáfrányálmú nádszál
Szélollózó malom
Rózsatűz a zsályán
Tönkölybúzamagon*

*Szegfűszem mióta
Zöld ágad azóta
Cinkefénycirádás
Cseresznyevirágsáv*

BALLADA, KÉSELÉSRE

*Jaj, de sáros az ég alja
Vállad, kendőd se takarja*

*Mikó János, ha vállalod
Megnyílik a baloldalod*

*Véred máris hét virágon
Rózsa a rózsafaágon*

*Ha majd megjön a szeretőd
Megátkozza a teremtőd*

ÁRNYÉK

Teljesen véletlenül történt: az íróasztaltól felállva a konyhába mentem, felbőrpíteni soron következő kávémat, amikor a tévé közkedvelt műsorában előadást tartó egyike jeles írónk szavai ütötték meg a fületem.

Mi másról, az irodalomról beszélt, olykor-olykor anekdotázással színesítve előadását. Mégsem elsősorban ezek a viccelődések rögzültek bennem, hanem a kétségtelenül nagyra becsülhető író két megállapítása, amelyek a szó betű szerinti értelmében megütötték a fületem.

Az egyik: szerinte a mai társadalom úgy általában fütyül az irodalomra, és ő ezt úgy általában rendjén valónak tartja (nem ezekkel a szavakkal mondta, de ez volt a lényeg).

Felszisszentem, mert bár a kijelentés első fele agyonhangoztatott igazság, másik fele azonban sokféle következtetésre ad okot. Például arra, hogy ő, az író nem tartja fontosnak az olvasót, mert az irodalmat önmagában és önmagáért létező valaminek tekinti, amelynek önmaga létezésén túl semmilyen funkciója nincs, illetve nem lehet, mert akkor elveszti szuverenitását.

Rögtön eszembe jutottak pátriánk folyton köztözködő ízlésterroristájának „érvei” az irodalom funkciójának tagadása mellett, és csak úgy magamban elvettem mindkettejük álláspontját, ragaszkodva saját meggyőződésünkhöz: funkció (mint rendeltetés) nélkül a dolgok létezésének semmi értelme.

A másik, nem kevésbé vitatható megállapítás: az előadó-író szerint vannak szavak, szókapcsolatok (például: „végső megoldás”), amelyek kimondásától-leírásától óvakodnunk kell, mert azokat lejárátták a nácik.

Ezt hallva azonnal kínálta magát a kérdés: mi legyen – például – Isten, szerelem, család, ifjúság, barátság, házasság (és még sok ezer) szavunkkal, amelyeket szintén nem átallottak szájukra venni az ordas eszmék hitvallói? Ezekről is óvakodjunk, csak azért, mert valaki úgy véli, ez lenne a helyes? De hisz akkor a süketnémák jelbeszédével kellene kommunikálnunk. És ha a nácik közt esetleg akadtak süketnémák is?...

Úgy tűnik, írott művei által válhat valaki bármilyen naggyá, szóbeli megnyilatkozásaiiban viszont bajlamos árnyékokot vetni önmagára.

Felsőhajtottam, kiöblítettem a csészét és visszaültem az íróasztalhoz.

BARTHA GUSZTÁV

SAJGÁS

Második fejezet

Két év: pihe-idő.

Valló Péter tíz centit nőtt másfél év alatt, a fentmaradó hat hónapban még ötöt. Jancsi bácsi kezdte felnőttként kezelni, Juci fiatalemberként.

Kati mama és Ágnes néne – Boris miatt – még tétováztak, de alkalomadtán Péter kezébe gyűrtek pár rubelt, hogy ne valljon szégyent az iskolai táncmulatságon vagy a hétvégi futballmeccs után, ha a barátai sörözni hívják. Meglátták azt, amiről Valló Boris nem akart tudomást venni, kivéve fia arcán a pattanásokat, pelyhedző bajuszát, mélyülő hangját: hogy már nem kisgyerek.

– Nem tömte eléggé tele a fejét a nagyanyja, a szomszédasszony: maga is kezdi?! – tájékozott Vallóné, mikor Jancsi bácsi megemlítette előtte Péter nagykorúsodását. – Kisztesse csak, ne legyen egy perc nyugalom a házban!... – kezdte és folytatta Valló Boris, de Jancsi bácsi sem hagyta annyiban a hallottakat:

– Boris, senki nem kiszttet rád senkit. De felnőtt fiad van, hogy tudjad.

Vallónét mindez nem hatotta meg. Úton-útfélen panaszolta: a nagyfiának alig venni hasznát odahaza; az iskolában ellóg az órákról, nem tanul; visszafelesel; ellíngárosodott, egy cseppel sem lesz külön, mint az apja... S így tovább, hogy mind többen hallják, tudjanak arról, milyen gondok között őrlődik egy anya, ha háládatlan pulyával veri meg a sors.

– Miért csinálja ezt anyám? – kérdezgette az ismerőseitől Valló Péter.

– Miért? – kérdezett vissza csonkos Béla, s jobbábra vette a zöldségnek fenntartott füles kosarat. (Külön kosara volt bevásárlásra, fahordásra, fűvészkedésre: Bigusné, az öreg cigányasszony – mézért cserébe – rengeteg félvékás kosarat font neki fűzfavesszőből.) – Miért nem fogadsz szót? – kérdezte még a kertbe menet.

Péter bánta (nem először), hogy csonkos Bélához fordult tanácsért – ki más, ha nem ő ismeri legjobban az asszonyokat?! – de nem visszakozott:

– Akármit csináljak, nincs jól megcsinálva! Folyvást utajgat, azt akarja, hogy Pintér bácsi nullásgéppel vágja körül a hajamat!

– Egy anya tudja, mi áll jól a gyerekének – mondta Béla, majd megállt, mintha arra készítené Pétert, hogy szétnézzen az ő gondosan művelt birodalmában, és lássa be: akinek április elején ilyen szép, nagylevelű saláta nő a kertjében, annak az embernek csak igaza lehet.

Valló Péter Kati mamával sem járt jobban. Nagyanyját a tél óta görbebotra támasztotta, tipegni tanította az életkora; belenyugodni a gondolatba, hogy ezután már nem járhatja napestig a sort. Nem mehet el a messzebb lakó Belánczkinéhez, se Szelesékhez, s hogy a magány nem bibliaolvasásra szánt órácska többé, hanem négy fal, hosszas várakozás – mire is? Tekintetét a semmire függesztve, lépten-nyomon elmélázott ezen; Péter panaszáradatát pedig egykedvűen fogadta:

– Egész nyáron odajártam a kolhozba számocát, meggyet, szilvát szedni, és egy kopejkát nem adott a fizetésemből – mindet zsebre tette!

– Etetni kell a családot.

– Etetni?! – hitetlenkedett tágra nyitott szemekkel Valló Péter. – Akkor miért mosógépet vett a pénzemből?

– Az is kell – hagyta jóvá menyé cselekedetét Kati mama, de ez nem hatott csitítólag Péterre, mint ahogy arcának mély, helyükre szelídülő ráncai sem.

– Nekem ne legyen táskarádióm, csak Golyónak meg Gyurinak!?

Az öregasszonyt kizökkentette közönyéből a hangos szó:

– Üss a szádra! Nagyapáddal soha nem orgináltunk egymásra. Manapság meg egyebet se hall az ember...

„Hát igen – dohogott magában Valló Péter a nagyanyjától jövet –, régen a téhén farka is elől volt.”

S ment, vitte a lába végig a Kis-közön, a Palajon. „A múlt zsebrevágható lom, csak a megalkuvás nélküli holnap számít.” Ezzel a gondolattal sietett – nem nézve se jobbra, se balra – Jancsi bácsihoz, megkeresni az igazát, merthogy igaza volt, abban nem kételkedett. Pedig a nagybátyját napok óta nem látta, nem beszélgettek, s a napját se tudta, mikor járt utoljára az öregnél, mert... Itt megtorpant, köszönt a szembejövőknek, a biciklizőknek, s arra gondolt, hogy Lujza valóban szépen énekel, talán a legszebben a faluban. Ráadásul: a nagynénje, és sokkalta jobban főz – igaz, van miből –, mint Ágnes néne. Csak Jancsi bácsi ne lenne olyan... Miért nem hiszi, hogy az iskolában a tanárok kivételeznek? Miért gúnyolódik folyton? Nyugodtan elhíhetné, hogy ő szeretne megtanulni citerázni, csak...

„Lujza néném énekelne, mi ketten Jancsi bátyámmal citerán kísérménk” – lépett túl a befejezetlen mondaton, de amint befordult az Új-sorra, nagybátyja utcájába, az elképzelt idillt jobban visszanyeste a reá váró találkozás keltette szorongás, mint a gazdák fűrésze az árokparti akácfákat.

„Ha bemegyek, rögtön nekem áll – riogatta a képzelet. – Hogy ízlik a ficsúság? – kérdezi majd, vagy csak megjegyzi, félvállról: a bukott diák is Isten teremtménye. Nem és nem akarja megérteni, hogy a jobb

jegyeket pofára osztogatják a tanárok, hogy a hajdan nem most van. Csoda, hogy elment a kedvem a tanulástól? Nem!” – adta meg magának a választ, s csak állt, méregette Jancsi bácsi házát. „Szép, nagy kockaház – vélte –, de akkor sem mondhat olyanokat, hogy a kolhozvezetőség, a boltosok, a postáskisasszonyok gyerekei előbbre valók! Meg hogy amióta világ a világ...! Nem igaz! Nem vagyok kényes, se ficsúr! Jól mondja Juci: jön még a kutyára dér...”

Jön még kutyára dér, ez igaz, ezért illik bevallani – Péter dolgavégezetlenül somfordált el Jancsi bácsi háza elől. De nem hazafelé tartott. Szégyellte magát? Nem, inkább dühös volt, bele-beleöklözött a levegőbe, nagyokat fújtatott a bevérző égálg láttán. „Holnap szeles idő lesz” – motyogta, s arra gondolt, egyedül Juci az, aki megéri.

Az okozatnak oka van. Még az idegennek sem kellett sokáig kutakodnia, elég volt átmennie a kisajton (elbontatta, a rekesz helyére betonágasos drótkerítést húzatott a kolhozelnök, kisajtóval, hogy Juci átjárhasson a szomszéd kútjára), hogy megtapasztalja – valami nagyon nincsen rendben Vallóéknál. A mind hangosabb veszekedések, az üvöltözést kísérő ajtócsapkodások nem békességről, hazaváró otthonról árulkodtak.

A pénztelenség volt az oka mindennek. Hogy id.Valló Péter újra inni kezdett, hogy Valló Boris csak azt az ismerősét nem marta meg, aki nem volt a közelében, s annak is, hogy Péter szívesebben időzött a szomszédban, mint odahaza.

Valló Péter nem tudta elképzelni apját a téglagyári égetőkemencénél, szeneslapáttal a kezében, se anyját a templom előtt, ahogy összekoldulja a mindennapi betevőt. Ezért, ha az anyjának adott igazat, az apját védte, ha az apja igaza mellé állt, akkor az anyja szorult gyámolításra. De a karácsony táján kirobbant családi háborúságnak nem akart vége szakadni. Id. Valló ragaszkodott a kőműveskalapácsához, Vallóné az igazához: egy fizetés kevés, és nem fogja azért felkölcsonözni a fél falut, mert télvíz idején a kolhoz nem tud munkát adni az építőbrigádnak. Azon volt hát – de minden áron! –, hogy az ural felszedje a méltóságos fenekét, s menjen dolgozni az újonnan induló téglagyárba. Mert ha nem... S kezdődött a csetepaté, a kezdem-hagyom érzelmi zsarolódsi, amelyben Péternek jutott a háládatlan békebírói szerep, mert azzal id. Valló és Vallóné is tisztában volt – Janikával, aki februárban múlt tízéves, nem számoltak –, hogy két ember több mint egy.

„Egyszer egy, az egy” – hangsúlyozta Juci, ha az elkámpicsorodott Valló Péter félmondataiból kislabilizálta a Valló család csillagzatának aznapi állását, ami általában nem sok jót ígért. „Egyszer egy, az egy, nem kettő, nem három...” – ismételte; egyik este hétig jutott a számolásban. Vagyis:

ennyi rossz emberi tulajdonságot kellett volna levetkőzniük Vallóéknak, ha szövegetre akarnak jutni egymással. Önfejtés, hiúság, gőg... Többre Péter nem emlékezett, csak a rengeteg ugyebár szóra, amit Pestről hozott magával a szomszédasszonya, s tavaly ősz óta vált szavajárásává. Ugyebár... Tulajdonképpen mit jelent?

Jancsi bácsi szerint semmit, csonkos Bélának sok mindent.

Valló Péter – pestiesen szólva – kikupálódott a Jucinál eltöltött estéken. Volt saját fotele, voltak kedvenc hanglemezei, amiket bármikor meghallgathatott, és éjfélekig tévézhetett, lezserkedhetett a helyén. „Ez manapság a trend, ugyebár” – magyarázta szomszédasszonya, s ha Pétert egyszer-egyszer feszenegésen érte, rögtön figyelmeztette: „Az egyenes derék kihívás, ugyebár, s ellenszenvet vált ki az emberekből.”

Jancsi bácsi nem állhatta meg szó nélkül, amikor Valló Péter meggörnyedve, köszönés nélkül elsasszézott a szekere mellett: „Ez lenne a nagy átnevelés?!”

Válasz helyett elkerülte a nagybátyját, megfélekedezett a citeraleckékről, a Kati mamának tett ígéretről – nem lett napi vendég nagyanyjánál. „A lotyót boldogítja, tán még meg is...” – suttozta ómenjét nevelt lánya fülébe Ágnes néne, de Valló Boris vagy nem hallotta, vagy nem akarta meghallani. Volt rá oka.

„Bárcsak anyám is olyan megértő lenne, mint Juci!” – sóhajtott a óhaját Valló Péter, ahogy belépett szomszédja konyhájába. A kutya bírta a házat. A nagydarab, veres szőrű állat naphosszat a dikón nyulángózott, s ha netán betévedt egy vendég, nagyot ásítva emelte rá bágyadt tekintetét. (Rég ráunhatott a csaholásra, a kerítés tövénél való föl-alárohangelésre. Kutya egy dolog a folytonos ugatás! A karaván meg halad – ugyebár.) Péter nem törődött a kutyával, türelmetlenül járta a házat, hanglemezt tett fel, bekapcsolta a tévét, a konyhában a rádiót. Az állatnak sem hagyott békét, lekergette a dikóról, maga ült a helyére, aztán felállt, kiment a rédelybe, visszajött a rédelyből – nyugtalansága nem csillapodott. Érezte, valami kézteti belül, hogy ma tiszta vizet... Felteszi az i-re a pontot – nem tűri tovább az anyja zsarnokságát! Ha kell, hagy csapot-papot, tesz a nyavalyás iskolára. Hogy arra! De itt megtorpant, leült a foteljába, felállt a foteljából, és közben motyogott:

„Szeretem az iskolát, az iskola nem szeret engem.” Az újonnan felfejtett szálba, a gondolatba, hogy az iskola nem szereti őt, végképp belegabalyodott. Juci a legjobbkor érkezett haza.

– Téged meg mi lelt? – kérdezte döbbsen a széles gesztusokkal hadonászó Péter láttán. – Mi ez a zsbivásár?! Mindenütt ég a villany, a rádió, a tévé bekapcsolva, akkora hanggal, hogy az utcán is hallani. Megkukultál?

– Tudod... – törte meg a hosszú, kínos hallgatást Valló Péter, s úgy állt a szoba közepén, mint rosszkodó gyerek az óvónő előtt.

– Semmit nem tudok, de ha velem van bajod – kívül tágasabb!

Péttert meglepte Juci nyers indulata, amivel kirángatta a tévé, a lemezjátszó csatlakozóját a konnektorból.

– Csak azt akartam...

– Nem érdekel! Pokolra az egész családdal! – kiabált Juci hisztérikusan. – Vége, mindennek vége! Megdöglök, érted?! Megdöglök időnap előtt!

Valló Péter látta, hogy tavaly ős óta a szomszédasszonya mind görnyedtebb, soványabb lett, aligság bírt a kútjukból felhúzni egy vödör vizet, de arról, hogy aznap elment a városi orvoshoz és röntgenen is járt, semmit sem tudott.

– Nem értem – mondta, mire Juci nevetéssel válaszolt. Előrehajolva, kezével a térdére támaszkodva nevetett, pukkadozott a röhögéstől:

– Kész kabaré! – kuncogott, majd idétlen, sértő vigyorral kísért heherészéssel az egyik fotelba hanyatlott. – Elég!... Hozd a konyakomat, a cigimet! – parancsolta váratlanul.

– Micsodát?

– Jól hallottad. Mától konyakot vedelek, úri cigit szívok – tojok a világra!

Valló Péter próbálta érteni, helyükre tenni magában az asszony szavait, de a nagy akarás csak a zavarát, a tekintetére kiülő értetlenséget növelte.

– Voltam a poliklinikán. Vért vettek tőlem, röntgenre küldtek, és végül a doki annyit mondott: jó lesz vigyáznom! Mire? – kérdeztem. Hallgatott egy sort az öreg, aztán kibökte: akkorára nőtt a szívem, mint a fejem... – motyogta Juci egykedvűen, majd felcsapta a fejét, merőn Péterre nézett. – Hónapjaim vannak hátra, apuskám – gyorsan mondjad, amit mondani akarsz!

Pétertől egy sete-suta kérdésre tellett:

– Mit mondjak?

– Semmit – legyintett az asszony, s eltelt egy kis idő, míg újra megszólalt. – Az aborában hültem ki, ott háltam a szénában hetekig, onnan jártam lázas betegen filléres napszámba: málét törni, krumplit vájni a nagygazdákhhoz, mert az én drága, kedves édesanyám a rédelyére se engedett fel, mikor hazajöttem Pestről. Köszönöm, mindenkinek mindent köszönök! Legfőképpen: bátyáimnak a hazugságot, amivel kisémmiztek a vagyomból. Ó, istenem. Bár csak kurválkodtam volna! Van fogalmad arról, milyen por tud lenni egy szövőüzemben? Ugye nincs? Hozd azt a piát!

Valló Péter állt, mint egy mondat nélküli felkiáltójel. Jucitól először hallotta ezt a vallomást, s jó, ha másodjára látta az asszonyt szoknyában,

selyemharisnyás lábra húzott magas sarkú cipőben. Juci mozdult, megtörve a döbbenet csendjét:

– Sokat nőttél tavaly óta.

– Tíz centit – fordult Péter a konyhába igyekvő asszony után. – Tegnapelőtt volt az iskolában orvosi ellenőrzés.

– Az nem árt, ugyebár – mondta Juci, kezében az üveg konyakkal, a doboz filteres cigarettával. – Visszamosolygott már a Katicád? – kérdezte, miután kényelembe helyezte magát a rekamién. – Nem érnek annyit, ostobaság ágálni a protekciók ellen, ugyebár, mert voltak, vannak és lesznek. Ilyen az élet, Péterke! Magadnak bizonyítsd be, hogy különb vagy náluk, nem nekem meg a tanítóknak!

– Haza kell mennem – mondta Valló Péter tettetett élénkséggel, s már indult.

– Helyes. Mondd meg anyádnak, dugig a veteránbolt feketeborssal, tehénvajjal – gyűjtheti a kuncaftokat! Ja: ideje kibékülnöd velem!

„Könnyű azt mondani: békülj ki! Milyen alapon? – kérdezte magától Péter odakint, a fásszín előtt terpeszkedő eperfa törzsének dőlve. – Juci iszik, alszik rá egy nagyot, nekem meg haza kell mennem a... veszedelembe. Lenne csak a helyemben, megtudná... Igen, megtudná.”

Nehéz szívvel ért a konyhaajtajuk elé Valló Péter, nyúlt a kilincs után, de azon nyomban visszarántotta a jobbját, amint meghallotta Ágnes néne harsány hangját odabentről: „Sehol nem állta meg a helyét, a téglagyárban se fogja! Ott gépek vannak, felelősség! Jányom, ha részeg fejjel kárt csinál, rámege a házatok, fejetek alól a párna!”

Péter azt várta, hogy az apja odamondogat a madárcsontú vénlányának, helyette az anyja szólalt meg: „Jancsi bátyánk türelmes, mások is azok, tudnak várni a pénzükre. De meddig, nénje? Meddig fogják elszívlelni, hogy ökelme egész télen a kiságyat nyomja, a tévét nézi, ahelyett, hogy mozdulna valamerre?” A szösszenésnyi hallgatást Jancsi bácsi hangja szakította félbe: „Erős, egészséges ember, bírná a munkát, az éjszakázást az égetőkemencénél.”

Nagybátyja hangjának hallatán Péter hátrahőkölt, sietve behúzódott

az est sötétjét dédelgető rédelybe. „Innen is jól hallok mindent” – vélte. Hogy ne legyen felőle kétsége, anyja a szokásosnál élesebb hangon csapott le Jancsi bácsi végszavára: „Elegem van már abból, hogy folyton azon törjem a fejem, miből adjuk meg a sok adósságot! Jancsi, drága – váltott hangnemet, hízelkedett Valló Boris –, egész évben lenne munkája, keresete. Csirkét nevelhetnénk, disznót hizlalhatnánk eladásra.” Nagybátyja helyeselt, id. Vallóhoz intézve szavait: „Igaza van az asszonyodnak: ha boldogulni akartok, forgatni kell magatokat.” Több

se kellett ahhoz, hogy Ágnes néne még inkább vérszemet kapjon: „Ha ember lenne, a téltre való szemet hazatáskázhatná, hogy arra se kelljen pénzt kiadni!”

A konyhában egymás szavába vágva folyt id. Valló meggyőzése, de Pétert már nem érdekelte, mennyi jóval kecsgetet a téglaegető állás. A belső hangra figyelt, a sejtésére, ami azt súgta: jobb nem sietni a lefekvéssel, mert túri az apja, állja szótlanul a sértéseket, de hogy nem hagyja annyiban, ha már elmentek a rokonok – az biztos.

A rédelydeszkák mellé guggolt, míg anyja kikísérte vendégeit. Szeme hozzászokott a sötéthez, látta, hogy a kisajtónál még megállnak beszélgetni. Óvatosan felállt hát, s amilyen csendben csak tudott, belopózott a konyhába.

A várt látvány fogadta: apja olyan letaglózottan ült az asztalfőn, hogy bárki idegennek megesett volna rajta a szíve. Magába csukló felsőttest, krétafehér arc, rángó ajkak, s a kezek!... Istenem, mintha nem is id. Valló Péterhez tartoztak volna – már-már élettelenül heverték az asztal lapján.

– Anyád? – kérdezte az apja váratlanul.

– Hol lennék?! – rontott a konyhába Valló Boris. – Szégyelld magad! Alázkodnom kell, tépni a számat, hogy emberszámba vegyék az uramat!

Kihaszználva a nem remélt csöndet, Péter leült Janika mellé a kiságyra. Öccse a söröskupakkal volt elfoglalva: ház, hajó, repülőgép körvonalait rakosgatta ki belőlük, nem háborúsdit játszott velük, mint ő nem is olyan rég.

– Befejezted?! – szólalt meg békülékeny hangon id. Valló Péter.

A spórnál álló, magában dohogó Vallóné talán erre a kérdésre várt, hogy a levesesfazékre csapva a fedőt, folytathassa ura számonkérését:

– Hányszor mentél pénzt kölcsönkérni? Halljam, hányszor?! Mi a fészkes fene bajod van a téglagyárral: hogy kapu van rajta, nem gödölhetsz kedvedre!?

– Nekem itt nem kattogsz! – mozdult id. Valló Péter keze az asztalon.

– Vedd tudomásul, ez az én házam, apai örökségem! – böszítette tovább ura kedélyét Valló Boris.

– Meg a fele vissza – szólt csendeset id. Valló.

– Enyém az utolsó szögig!...

Nincs káromkodás, amivel fölülírható az igazság. Hiába nyelte a nyálát, forgatta szájában a szavakat id. Valló Péter, egy kézlegyintésnél többre nem telt tőle. Az asszony azt sem állta meg szó nélkül, amikor férje becsapta maga mögött a konyhaajtót:

– Annyit igyál, hogy kutyák nyalják a szádat az árokarponon!

Id. Valló Péter éjfélután tántorgott haza. Miután a büfésnőtől hitelbe

kikunyerált két üveg bort az asztalra tette, a spórhoz lépett, magába zürbölt néhány merőkanál levest, megevett pár villa derelyét, aztán tipegve, tapogatva lehuppant a legközelebbi hokedlire. Hogy nem vágódott hanyatt székestől, azt a részegen szerencséjének köszönhetette, amely már a hazaúton a hóna alá nyúlt: nem engedte, hogy a főúton elsuhanó gépkocsi alatt végezze. Ám amint a bútorok befejezték a táncukat körülötte, a szerencse odébb állt, és id. Valló Péter kezdte magát mind szerencsétlenebbül érezni. Fájt, zúgott a feje; hiába kotorászott a zsebeiben, nem lelte a cigarettáját, a gyufáját. Kénytelen volt felállni, mert ültében a szekrényfiókot nem érthette el, s akkor... Azzal számolt, hogy a felesége, idősebb fia nem várják meg a hazaérkezését, de hogy Janikát sem találja a kiságyban, arra nem. „A rohadt cajberja!” – üvöltött fel, s ha nem az egyik borosüveg akad a kezébe, tört-zúzott volna. Így csak káromkodott egy sort, poharat vett ki az épen maradt tányérok mellől, cigarettát, gyufát a szekrényfiából, s egy kést, hogy felbonthassa a borosüveget.

„Milyen jögon, hogy merete magával vinni Janikát?” – e kérdés körül forgott minden gondolata, míg a konyhaasztalnál ült, egyik cigarettáról a másikra gyújtva.

Amikor felállt és magába töltött egy újabb pohár bort, már a szegénység mibenlétén elmélkedett. „A szegény ember nem azért szegény, mert nincs pénze, hanem mert a nyomorúságot békétlenséggel tetézi” – állapította meg magában, s még sok vélt sérelemnek utánagondolt, de azt nem tudta megbocsátani Valló Borisnak, hogy Janikát magával vitte. „Nem engedem!” – csapott váratlanul az asztalra nagy garral, s ahogy volt – hajadonfőn, kisujjasban – kirohant a csillagfényes, szeles áprilisi éjszakába. „Haza kell hoznom Janikát!” – ismételte, s a tavaszi eső telítette kátyúkra nem figyelve hol nekilódult, hol megtorpant, hogy végül azon kapja magát – a saját háza előtt áll. Körbejárt, mint a gondolata: „Se Bélához nem mentek, se Jancsiékhoz – Boris tudja, elsőként a rokonoknál keresném őket. Se Bélához, se Jancsihoz... Akkor ki a rosebnél alszanak ma éjszaka?!”

Hiába verte ököllel az ajtót, ordította torkaszakadtából, hogy adják elő az ő Janikáját – Juci ráérősen nyitott ajtót. Arcán nyoma sem volt ijedelemnek, felháborodásnak, csak a pongyolája övét húzta szorosabbra.

– Veled meg mi van, nem tudsz aludni? – kérdezte feldúlt szomszédjától.
– Na, gyere beljebb! Kettőnknek könnyebb lesz megemelni az ágyat. Mit nézel olyan értetlenül? A kutyám félelmében bebújt a dikó alá, és beszorult – úgy pörömölg máskor éjnek évadján!

– A fiamért jöttem! – nyomult befelé id. Valló Péter, félretolva az útjából szomszédasszonyát.

Gyorsan szénézett a konyhában, a szobában, a fürdőszobába is bekukkantott.

– Ide figyelj, Vallókám – háborgott most már Juci –, ha elővennem a mordályomat és lepuffantanálak, a kutya nem ugatna meg érte! Értve?! Magánlaksértés, garázdaság... Gyere, emeljük meg a dikót, hadd másszon elő a lállá ebem!

Id. Valló igyekezni próbált, de se a keze, se a lába nem engedelmeskedett az akaratának.

– Agyon ne nyomd nekem a dögöt! – visított Juci, mikor a szomszédja arccal a dikóra bukott.

– Semmi... Semmi baj... – hümmögött id. Valló Péter.

– Még hogy semmi! Rendesen megkongattad a hordó fenekét – méltatlankodott az asszony, majd széket tolt az ágyról feltápáskodó férfi alá.

– Néha szédülök – mentegetőzött id. Valló.

– A bor pedzegeti rendesen a vérnyomást.

– A fene megette! Nem és nem bírok Borissal! Nem bánja, ha a padlás rászakad, csak övé legyen az utolsó szó.

– Járok nálatok, látom, mi van – jött vissza a szobából Juci, kezében fél üveg konyakkal. – Tudod, Péter: ha egy asszony ráun a szegénységre, azt a láncot még nem találták ki, amivel az urához lehetne kötni. Hacsak...

– Igen? – élénkült fel id. Valló.

– Egyszer majd elmondom, de ha töröd rajta egy kicsit a fejed, magadtól rájössz a megoldásra. Most inkább arra igyunk, hogy Boris reggel visszajöjjön hozzád!

Valló Boris nem ment haza, se másnap, se azután. Id. Valló Péter harmadnapja nem evett, csak ivott. Míg tartott az ereje, maga támolygott át Etelkához háziborért. Apró kortyokban itta az édeskés lórét, oltogatta az asszonya ellen fortyogó dühöt. A sok kicsi sokra ment, estére felajzott idegekkel kóválygott az üres házban. „Ha a kezem közé kerül, megölöm azt a bregyót!” – hatajkodott Juci előtt, vagy csak az öregistent szidta, mikor az asszony rányitotta az ajtót, hogy megnézzé, milyen állapotban leledzik. Juci attól félt, id. Valló kárt tesz magában, de hiába próbált a lelkére hatni, csak annyit ért el, hogy a szomszédja még dühösebb lett. „Ne bomolj, Vallókám – csitította –, árt a szépségednek!” S valóban, id. Valló Péter tekintete vizenyőssé vált, az arca felduzzadt, de az idegtépő fogcsikorgatás volt az, ami végképp eltorzította az ábrázatát. „A tükör megijedne tőled, jőember – hogy nézel ki!?” – szidta Juci, döbbenet állva a szomszéd ágya mellett. Időbe telt, míg felocsúdott; bögrényi méregerős feketekávét tukmált

bele a dunyha alatt vacogó id. Vallóba. Az üveg vodkát gyorsan letette az ágy mellé, s szinte futva távozott a házból.

Jócskán benne járt már az idő a délutánban, mikor újra megnézte a szomszédját. A vodkásüveg üresen hevert a padlón, id. Valló Péter meg mellette, merev részegen. Meg sem próbálta felcihelni a nagydarab embert az ágyra. Jobb híján elhúzta a konyhaasztalt, pokrócot terített a helyére, s ráhőbörítette id. Vallót. Miután párnát rakott a feje alá, dunyhával betakargatta, akkor gondolt arra, hogy mégis elmondja – hátha a hír észhez téríti! –: látta Pétert a városban.

*

Valló Péter a városi nagyáruház kirakatait csodálta. Szó szerint: csodálta.

Nem mímelt közömbösséget; arcán a fontoskodók mindent lefitymáló gögje ült.

Tegnap este óta nem egy idegen, rideg város csicsás díszleteinek tűntek számára a divatos holmikba öltöztetett kirakati bábuk, hanem – ezt őszintén hitte – mindennapjainak részévé váltak. Ahogy a rikító színű szőnyegek, a cifrára pingált teás- és étkészletek, s a kirakatüvegen visszatükröződő magas házak, templomtornyok is. Igen, ezentúl az lesz a legfontosabb dolga, hogy nap mint nap birtokba vegye a város felkínálta teméntelen látnivalót.

Állt a kirakatok előtt, s ujjongott a lelke. Lakótelepi iskolába fog járni, lesz autóbuzsbérlete, zsebpénze. „Városon mozdulni sem lehet pénz nélkül” – válaszolt keresztapja szavaival a miéltre. Hát igen, ez nem falu: mások az emberek, a szokások.

Valló Borist két napig gyözködte a sógora, míg felhagyott az ódzkodással, hagyta magát belemagyarázni a férfi elképzeléseibe. Első lépésben – otthagyja a falut; második lépésben – beáll a majolikagyárba dolgozni; harmadik lépésben – kivesz egy albérletet, amelynek költségeit, ha jól és szorgalmasan dolgozik, előbb-utóbb átvállalja a gyár. „Ilyen egyszerű!” – dőlt hátra székében a sógor, s önelégültségével pillanatokon belül megtelt a lakótelepi kétszoba összkomfort. „Otthagyjátok a csökött parasztokat, azt a vadállatot, aki, ha rajta múlna, a mennyországot is pokollá változtatná” – tette hozzá a nagyképűek óvatlanságával, mert a vadállat szóra nem csak Janika rezzent össze, Vallónét sem hagyta hidegen. Fél éjszakán át töprengett, forgolódott ágyában: hogy tudott ennyi gyűlöletet felhalmozni sógora a saját testvérbátyja ellen?

„Nyeszlett kis ember a keresztapám – morfondírozott magában Valló Péter az áruház előtt –, a válláig ha ér apámnak, gyereke sincs, meg

keresztanyám se faluszépe, ahogy Jancsi bátyám mondaná. Nem csoda, ha irigykedik! De abban igaza van, hogy városban tízszer könnyebb az élet. Nem kell hajnalban kelni; spórt kormolni, tüzet rakni, szemet bevinni; kútból húzni a vizet. Anyám a majolikagyárban fog dolgozni, én a Janikával...

Jólesett az ábrándokat ragoztatni, de a felfedezésre váró dolgok, látnivalók sokasága nem engedte elmerülni a révedezésben. Emitt is, amott is történt valami váratlan, számára szokatlan, s az áruház bejáratán ki-beözönlő tömeg sem volt érdekesség nélküli látnivaló. De a nehezen felejthető események az áruházban zajlottak, az elárusítópultok előtt, ahol percenként kitört a patália. Főleg akkor mérgesedett el a helyzet, amikor a sorban állásra csábító árucikk elfogyni látszott. Péter elcsodálkozott: a kipirosított, kosztüms városi nők szótlanul túrik, hogy a délelőtti buszokkal városba érkezett fejkendős, nagyhangú parasztasszonyok kiszorítsák őket a sorból. „Én nem fogom engedni, hogy elém furakodjanak!” – fogadkozott halkán, még csak nem is sejtve, hogy az áruház hátsó, raktárba vezető bejáratánál kenőpénz ellenében bármihez hozzájuthat soron kívül. Azzal a reménnyel hajolt mind közelebb a kirakatüveghez, hogy jövőbeni, bátor önmaga tekint rá vissza. De nem. Tükörképén ugyanúgy lötyögött a két számmal nagyobb zakó, pantalló, s tétova emberre valló szemhunyorogtatását sem tagadta el. Az adódó kérdés: miből fog neki telni kézelőgombos bőrujjásra, trapéznaadrágra, magas sarkú félcipőre, amelyekben nem fog leendő osztálytársai előtt falusi bugrisnak látszani – végképp lehangolta. Városban nem lehet elmenni a nyári tanítási szünet alatt meggyet, barackot szedni a kolhozba; a terményraktárba pláne nem, pedig ott az aratás ideje alatt akár négyszáz rubelt is megkereshetne, mint tavaly nyáron az ott dolgozó utcabeli fiúk. Micsoda pénz egy kis terményforgatásért a tehénistállók padlásán, a raktáruvaron! Igaz, nincs vasárnap, és reggel hattól sötét estig tart a munkanap, de akkor is: négyszáz rubel! Ha felét odaadná az anyjának, és csonkos Bélánál lerendezné a tízrubeles tartozását, Jancsi bácsinál meg az ötöt, akkor se járna falsul, még új iskolatáskára is futná a maradékból, és... „Hát igen – szegte szárnyát a képzelete – Janika imád lépcsőt mászni, föl a negyedikre, le a negyedikről; lesz csapból folyó hideg és meleg vizünk, s városban tízszer könnyebb az élet, mint falun, meg... izé...”

Meglátni a különbségeket nem nehéz: a fekete, az fekete, a fehér pedig fehér. A tudás előszobája a sejtés – kell lennie egy szálnak, amelyre felfűzhető a látszatra ellentétes dolgok.

Az asszonyok a pultok előtt tolakodtak, Péter a kirakat előtt állt; az asszonyok – így vagy úgy – megvehették az áhított árucikket, Valló Péternek három rubel volt a zsebében kenyérré és étolajra. A szerzés, a

birtoklás vágya az áruházban tülekedő asszonyokat harciasságra ösztökélte, Péter fejét az áruház előtt búra horgasztotta. Csoda, ha máson sem járt az esze, mint azon, hogy jövőbeni osztálytársai kinézik maguk közül, ha nem kezelőgombos bőrujjasban megy iskolába? S akkor hol van még a divatos trapéz nadrág, a magas sarkú félcipő?

Valló Péter magamagát sem értette. Miért nem akar elindulni az élelmiszerboltba; miért kell újra meg újra megbámulnia a bőrujjasban feszítő kirakati bábut?

Hiába volt elzsongító a város tavaszi nyüzsgése, hiába lüktettek körülötte az árnyak, Péter annyira belebambult a reménytelen vágyakozásba, hogy ha Juci nem áll meg mögötte, észre sem vette volna. Juci azonban megállt, és tekintetük találkozott a kirakatuvegen.

Mozdulatlanul sandítottak egymás tükörképére. Péter Jucira várt, Juci arra, hogy a szomszédja köszönti, és elmondja, hol-hogy vannak, érdeklődik id. Valló felől. Semmi nem történt. Pedig Valló Péternek megsúgta az ösztöne, hogy neki illene odamenni az asszonyhoz. De nem akaródzott: nem és nem! Mintha az asszony szemrehányásaitól félt volna. Valójában eszébe sem jutott az apja, az, hogy csúnyán magára hagyták a bajában; az sem, hogy az élet nem vasdorong, hanem törékeny valami, hiába ismételtette előtte, kérlelte Juci, hogy ezt a szabályt jól vésse az agyába, mert a sorsot nem lehet lebunkózni.

Valló Péter lehunyta a szemét. Várt. Állt, mint egy sarokba állított kisiskolás. Nem tudott az ábrándjai mögé rejtőzni, mint egykor az osztálytársai gúnyos megjegyzései, a fal hajszálrepedéseinek unalmas látványa elől. A szívajdító üresség nem enged el, általa csak magába szállhat az ember, ha van hozzá mersze. Péternek nem volt. Hagyta, hogy a távolság egyre nőjön közte és Juci közt.

Amint közénk fért az áruház előtti park, a forgalmas útkeresztesződés, a folyón átívelő híd, a városvégi lakótelep – megfordult, és kinyitotta a szemét. Azt látta, amit látni akart: járókelőket, magas házakat, templomtornyokat. „Juci talán már a hazatartó buszjáraton ül” – áltatta magát Péter, de nem bízott semmit sem a véletlenre: a városközponttal ellenkező irányba indult el bevásárolni.

Amikor feltűntek a hatalmas gyárcsarnokok, meg az utcafrontot szegélyező betonkerítések a síneken gördülő vaskapukkal, azonnal belátta: nem kerülő útra akadt vagy rossz irányba indult, hanem annak rendje és módja szerint eltévedt. Akkor kellett volna visszafordulnia, mikor elfogytak mellőle az emeletes házak, és a sima aszfaltút hepehupás, macskaköves útszakaszra váltott. Ő azonban a kertes házak udvarán vicsorgó kutyákkal,

a mellette mind sűrűbben elhaladó tehergépkocsik látványával volt elfoglalva, meg az igyekezetével, hogy mihamarabb egy boltra akadjon, ahol megvásárolhatja a kenyeret és az étolajat. Gondolkodás nélkül tért hát hol jobbra, hol balra az útjába eső útkereszteződéseknél, vagy átment az úttest egyik oldaláról a másikra, holott tudta a szabályt: ismeretlen helyen csak egyenest szabad haladni.

Nem akart visszatérni a kiindulópontához.

„Juci nem jött oda – okoskodott –, ha megszólít, nem lennék itt...” A mindinkább kibontakozó látvány azonban belefojtotta a szót. Soha nem látott közelről gyárat; füstölgő gyárkérményeket, se akkora vörös színű transzparenszeket, amelyekből egyetlen egy betakarta volna odahaza az udvarukat. A hatalmas méretek lenyűgözték, maguk alá gyűrték. Az oszlopmagasságban futó, méteres átmérőjű csővezetéket, az eget furkáló toronydarut nem is igen tudta mihez hasonlítani, nem voltak rájuk fogalmai. Látott ugyan hasonló dolgokat a tévében, de a valóságban a transzformátor – szerteágazó villanyvezetékeivel – nem hálójában ülő pók; a sárga színű, láncaltapas, merítókanalas buldózer sem sárkányjárgány, hanem haragosan bűgő, kockakő-szaggató, félelmet keltő gépezet.

Kicsinek, árvának érezte magát a gyárkerítések szélárnyékában.

S. BENEDEK ANDRÁS

VERS, ROMLOTT IDŐBEN

Nagy Gazsinak

*Itt már felrobbant az X bomba,
Mely csak embert öl s megóvja
Holt javainkat, míg porunkat
A szélbe szórja.*

*A Föld is halott, élő társunk
Ma teremtés előtti jégtömb.
Csak az ég ragyog s borít ránk
Fényernyőt féltőn.*

*Köröttünk, virtuális fényben
Ócska, hazug show pereg,
Mímelve álmot, valóságot,
Sikert, életet.*

*S mi, kiknek a szíve tiszta és
Szabad a lelkünk, mára
Elmérgegt sebekkel állunk itt,
Sorunkra várva.*

*A kódexíró kopott pultján
Lassan elfogy az utolsó fény.
Mécsbe menti lepergő könnyét és
Leírja a törvényt.*

*Te már tudod, mi csak reméljük,
Hogy szánt utat nekünk az Úr,
S kicsírázik még az élet
Vérzőn, konokul.*

*Mondd, fáj-e még az elrabolt
Otthon, a lelkünkre nőtt seb,
És hogy ragyog-e még Jékely
Szemében a könnycsepp?*

BAKOS KISS KÁROLY

WEÖERES ÉS PILINSZKY

*A dal és a csönd
Két orgona
Százlyukú síp
S a lyuk maga
Százszínű fény
S az éj hava
A dal és a csönd
Ha szólana*

A TEST DICSÉRETE

*Szeretni kell a testet is.
Míg lélek lakja, ékszer az.
És reggel is, meg este is
Csodálni, fény rá mint havaz.
Mert tudni kell, hisz így igaz:
Ki eljön, egyszer elmegy is.
Érteni kell a testet is.
Mi elrabolja, végzet az.*

NEKI

*Éjjel, ha üres lesz a város,
A ház tömör sötéttel telik.
Szívben ekkor gyúl világos,
S ki sem alszik reggelig.
A hajnal minden éjt alámos.
Egy madár-röppálya eltörik.
Nappal, ha tömött lesz a város,
Csak őt várom benne estelig.*

BECSKE JÓZSEF LAJOS

MELLÉKLET

*Életrajzhoz tartozó melléklet:
anyámtól tudom a szép meséket.*

*Színes ceruzát adott a kezembe,
így léptem be a János vitézbe.*

*Szelíd sóhajjal szólt az ígéret:
„Majd felnősz, s a szavakat megérted.”*

*Ha riasztott komor szín, zaj, csend, éj:
„Kisfiam, hős leszel, aki nem fél.”*

*Nem lettem hős, bár sorsom elszaladt –
de visszacsengnek még a szép szavak.*

*

*Szürke és kopár ez a világ itt,
benne apám ősz haja világít.*

*Napi robotban jut a Szépségig:
új uraknak palotákat épít.*

*Hetvennégy éve (téglák a falban)
büszkén áll bármi idő-viharban.*

*Ezt a harmóniát egyetemek
taníthatnák... De rövid legyenek:*

*mit apám szól, általa lesz igaz,
s anyám szeméből fénylik rá vigasz.*

*Létemért ők összehulltak testben –
és én csak halvány sugaruk lettem.*

BILINCSBEN

*Simulsz hozzám már az esttel,
arcodon talány dereng fel.
Pici árnyak rátapadnak,
ha nyúlsz értük – elillannak.*

*Fent a csillag: ugye tied?
Te vagy ő, vagy csak a szemed?
Hány csillag ég? Hány éjszaka
szerelmünk méregoldata?*

*Ki vagy te, hogy összes szervem
érted lázad, s az értelem
nélküled bután ténfereg?
Te lennél Én magam helyett?*

*Karom fogságába vetve
magammá gyúrlak ma este,
s bárhová lépsz csillagágyon,
enyém maradsz pókfonálon.*

*Úgy vagyunk mi: egy bilincsbén,
hogy kívülünk semmi nincsen.
Szid a világ, ver ránk babot
– az a csillag azért ragyog.*

Szirmai Péter 1970-ben született Budapesten, ma is ott él. Az Ybl Miklós Műszaki Főiskola Építőmérnöki Karán diplomázott, jelenleg egy környezetvédelmi állami cégnél dolgozik.

A Polisz 2006. decemberi számában regényrészlete jelent meg December 5. után címmel, novelláit a Várad és a Lyukasóra folyóirat közölte, a Kráter Kiadónál pedig ez év márciusában napvilágot látott Hunniában valami készül című regénye.

SZIRMAI PÉTER

A MAGÁNY MELANKÓLIÁJA

1

A Metróban kora délután kevesen voltak. Az utasok szórakozottan foglaltak helyet és elmerültek újságjaikban, könyveikben, vagy csak egymást, esetleg az elfutó szürke semmit bámulták.

Jósika Antalné, a megboldogult híres Jósika bíró felesége egyenes felsőtesttel, mintegy pózba merevedve ült az egyik hátsó kocsni középső ülésén, s a viszonylagos csendben, a kerek egyenletes kattogásának ütemére megvilágosodott előtte, hogy egyedül maradt. Egy hete temette a férjét, a felsőbb köröknek kijáró módon nagy pompával, megható pátosszal. A temetés utáni fogadás előkészítése, a szervírozás, az etiketnek megfelelő beszélgetés a vendégekkel, a bátorítások meghallgatása figyelmet és erőfeszítést kívánt, nem engedte elmerülni gyengéd érzéseiben. Most, hogy minden félelmesen lecsendesedett körülötte, megértette a sírmélyről feltörő hangokat. Ahogy ott ült és az idő az állomások szürkés-mocskos falainak képében elszaladt előtte, hirtelen visszavonhatatlanul megöregedett.

2

Mindennap kijárt a temetőbe, friss virágot vitt a sírra, ahogy illik, s feketét viselt, végtelenül elegánsan, hogy a szomszédok is lássák, irigyeljék, és egyben sajnálják. Úgy tudta, férje tekintélyes vagyont hagyott rá, dolgoznia továbbra sem kellett, s ez megnyugtatta. Sosem volt állásban. Egyetlen feladata volt: frissnek, üdének lenni, mire a férj hazaérkezik, és rendben tartani a lakást.

Délelőttönként, amikor férje a közösen elköltött reggeli után távozott otthonról, teázott, majd összekészült és elvillamosozott a fürdőbe. A férj ajánlatát, hogy szerezze meg a vezetői jogosítványt, elutasította:

– Áh, szörnyű a városban kialakult vezetési morál. Magával az autózással is sok vesződés jár együtt.

Így maradt a tömegközlekedés. Ez sem volt optimális, mivel gyűlölte a csimpaszkodó, izzadságszagú pórnépet, de kényszerűen némi engedményt tett.

A fürdőben már otthon érezte magát. Úszott, szaunázott, majd masszírozott. Miután kellően kilazult, magabiztos léptekkel átsétált a fürdő vendéglőjébe, s úri kényelemmel megebédelt. Ismerték a nagyságos asszonyt, férjének neve jól csengett efféle előkelő körökben, s igyekeztek az étterem rangjához méltóan kedvére tenni. Az ebéd utáni időt olvasással töltötte egy erős kávé mellett a terasz nyitott, rossz idő esetén üvegfallal védett részén.

Időnként a fürdőben vagy délután egy cukrászdában összefutott egy-egy barátnővel, de sokszor csak a maga szórakoztatására sétált a városban, kirakatokat nézegetve, vásárolgatva.

Férjével a kapcsolatukon sosem gondolkodtak. Mindketten igyekeztek engedékenységet mutatni a másik iránt, s így elaltatták elégedetlenségüket. Ő elfogadta – cserébe az anyagi jólétért – a férfi sok elfoglaltsággal járó, felelősségteljes munkáját, a túlórákat, a végtelenbe nyúló egyeztetéseket, a férfi pedig megszokta felesége igényét a maga sajátos kényeztetésére, s mindezért elvárta a harmonikus pár látszatának fenntartását, a fogadásokon és estélyeken való tiszteletudó, illő részvételt.

Érzelmi életük már a kezdet kezdetén is meglehetősen hűvös volt, s ennek megváltoztatásáért nem is voltak hajlandók erőfeszítéseket tenni. Nekik így volt jó. Az asszony azzal hitegette magát, hogy a férje szereti, hiszen azért ad meg neki minden anyagi jót, a férfi nem törődött a nő érzelmeinek hidegségével, másutt találta meg a parazsat. Azt azért tudta, mikor kell adnia, s a kötelességét nem mulasztotta el.

Fiuk elvesztése mindkettejük számára fájdalmas volt, de a három hónapos gyerek halálához másképp viszonyultak. A férfi komorabb lett, még hűvösebb az asszonyhoz, mert nem tudta elfogadni, hogy képtelen volt megtartani a fiát; a nő fájdalma mérhetetlen volt, hiszen erre az időre fellángolt benne az igazi szeretet egy emberi lény iránt, s ezt a lényt szakították el tőle. Szenvedése hetekig tartó fejfájásban mutatkozott meg, aztán elmúlt, mint bármilyen más érzelmi fellángolása.

3

A férfi betegsége meglepte. Hirtelen jött, mint vihar a széles állóvíz fölé. Először csak el nem múló köhögésre panaszkodott, amit egyikük sem vett komolyan. Aztán a férfi egyre többször kívánt lefeküdni, már nappal is, fáradtságra hivatkozva.

– Túlhajszolod magad, szívem – hallotta a nő saját hűvös hangját. – Pihenned kellene!

A biztonság kedvéért elhívták az orvost, a család kedves barátját, aki a vizsgálat után bátorító mosollyal azt mondta:

– Csak valami kis zörej az alsó lebenyekben... De ha gondoljátok, készítsünk röntgenképet.

A lelet ismeretében lefagyott a mosoly az orvos arcáról. Tőle szokatlan módon eleinte csak hebegett-habogott az orvosi rendelőben, ahol a nőt fogadta, aztán kimondta a súlyos bizonyosságot. Az asszony megtántorodott, mint akit szélütés ért. Nem a férjét, inkább a rendkívül biztos anyagi hátteret, az abból fakadó nyugalmat, a magabiztosságot adó kiegyensúlyozottságot féltette. „Mi lesz velem?” – futkosott villámcsapásként agyában az aggodalom.

Az orvos kiemelten foglalkozott betegével, mindig soron kívül fogadta. Hosszasan töprengett a megfelelő gyógymódon. Tudta: nem akármilyen vagyon gyűlt össze a bírói fizetésből, és számított arra, hogy amennyiben helyén az esze, érdemeit megfelelően díjazták.

– Kemoterápia és hőkezelés együtt – mondta, s figyelte a feleség írástól felpuffadt arcát, vizenyőssé vált szemét.

– Nem lesz ez túlzottan megterhelő? – rebegette a nő.

– Lehet, hogy másnak sok lenne, de Antal szervezete annyira erős, hogy elviseli.

Hat kezelést írt elő, amelyeknek intenzitása nőttön-nőtt, a legyengült szervezet pedig egyre nehezebben reagált a komoly hatásokra. A beteg férfi lefogyott, haja kihullott, miközben a nő vagy tíz évet öregedett közös megpróbáltatásuk fél éve alatt.

Szinte mindennap meglátogatta a férjét. Az orvos biztatta, ő pedig elhitte, hogy a férje meggyógyulhat. Nem tudta elképzelni, hogy magára maradjon. A látogatások közötti időben egyre többet tartózkodott otthon. Nem kívánt társaságba, emberek közé menni, csak egy cél éltette: a józan ész és a tudomány nevében megmenteni Jósika Antal bírót, a férfit, aki egykor vállalta őt, aki esküvel fogadta meg, hogy mellette áll, védelmezi őt jóban és rosszban.

A negyedik kezelésre igencsak leromlott fizikai állapotban, de nagy reményekkel indult a férfi; s még ő biztatta az asszonyt:

– Ne félj, drágám: a születésnapodra meggyógyulok!

Kettejük viszonya a betegség hatására – érdekes módon – barátivá szelídült. A férfi beszélt halálfélelmeiről, a nő pedig bevallotta, mennyire hiányzik neki, mennyire fontos a jelenléte. Ez a szokatlan kapcsolat erős optimizmussal töltötte el őket.

A kezelés előtti éjjelen azonban megcsördült az asszony telefonja. Az orvos hívta, mondván: a férj állapota váratlanul és nagymértékben romlott – a kezelés megkezdése előtt kómába esett; azóta altatásban tartják, az állapota stabil...

- Bemenjek, doktor úr? – rezgett álmos bizonytalansággal az asszony hangja.
- Hát... Ha nem akarsz, nem fontos. Talán majd reggel...

A nő virrasztani próbált, de csakhamar elnyomta az álom. Ismét a telefon csörgésére ébredt, hajnali hat órákor.

– Igeen...

– Te vagy az, Irén? – hallatszott a doktor különösen rekedt hangja, mintha mérhetetlenül messziről jönne.

– Igen – illant el az álom az asszony szeméből.

– Sajnos, szomorú hírt kell közölnöm...

A nő lelkére ismeretlen, kegyetlenül hűvös hangulat borult, meggörnyesztette a hátát.

4

Nem emlékezett, mikor volt utoljára a közeli templomban. „Talán az esküvőnkön – gondolta. – Azóta biztosan más pap van itt.”

Megvárta, míg kiürül a templom, és csak akkor szökött be a sárga falak közé, mint egy tolvaj. A pap épp a gyertyákat oltotta el. Odalépett hozzá, felhajtotta a mai divatból már kikopott fátylát.

– Atyám! – rebegte elkékült ajakkal.

– Igen – fordult feléje kissé meglepődve a plébános.

– Atyám! Gyónni szeretnék!

– Igen? Jó, várjon itt.

Pár perc múlva hófehér karingben tért vissza és a gyóntatószék felé intett.

– Hallgatom – mondta gépiesen a kereszttetés után.

– Atyám! A férjemet egy hete temettem el. Azóta nem találok magyarázatot... Nem értem, hogyan történhetett mindez. Miért tette ezt velem az Isten? Nem tudok megnyugodni sem otthon, sem a temetőben... Szóval nem tudom a régi életemet élni. Úgy érzem, kisiklottam...

– Szerettétek egymást?

– Hogyan? Ja, persze.

– Figyeltetek egymásra?

– Miért kérdi?

– Mert ez a legfontosabb: föltenni ezt a kérdést, persze csak magadnak.

– Hát, nem volt lángoló szenvedély a miénk, de szépen, igen, nagyon szépen éltünk.

– Voltak közös élményeitek?

– Persze. Fogadások, estélyek, hivatalos látogatások...

– Olyanra gondoltam, aminek csak ketten örültetek; egy téma, amit megbeszéltek.

– Ami igaz, igaz: keveset beszélgettünk.

– Tudatok egymás bajairól, problémáiról, amelyekben segíthettek volna egymásnak?

A nő megszeppenve ingatta a fejét.

– Tehát mindketten elfoglaltak voltatok, és csak azzal nem törődtek, amiért egymásnak rendelt titeket az Isten...

– Ezért halt volna meg? Erős dohányos volt, én inkább arra gyanakszom.

– Ez is baj lehetett – bölintott megértően a plébános. Láttá, hogy a nő részéről nehezen találhat megértésre. – No, jó. Egyéb bűneid?

– Nem voltak.

– Értem. Mondj el bocsánatul három miatyánkot és két hiszekegyet. Ismered ezeket az imákat?

– Van otthon egy imakönyv, majd megnézem...

– Akkor feloldozlak az Atya, Fiú és Szentlélek nevében.

5

„Mit akart ez a pap?” – morogta otthon az asszony félhangosan. Értetlenül ingatta a fejét.

Aztán főzni készült. Bement a konyhába, ott azonban úgy érezte, mégsem éhes, bár napok óta nem evett. Egy kó volt a gomyra helyén.

Megállt a szoba közepén, s egy pillanatra megszedült. Nézte férje hatalmas, beporosodott könyvesszekerényét. Aztán eszébe jutott a levél, amit kivett a postaládából és az előszobában felejtett.

A férje bankja küldte, mivel halála után az egyik, pénzügyi körökben járatos ismerős azt tanácsolta, pontosan tisztázza férje számlájának helyzetét. Alighogy beleolvast, kiesett kezéből a papír.

A férje nemhogy vagyont hagyott volna rá – a számla negatívba fordult: komoly hitelösszeg szerepelt rajta, borsos kamattal.

„A gazember. A szemét gazember! – villámlott a nő haragos indulata. – Egyedül vagyok, egyedül vagyok” – temette tenyerébe az arcát, majd ököllel verte a homlokát. Aztán a padlóra rogyott, megütötte a combját. Tudta, hogy megkékül, de nem törődött vele. Azt akarta, hogy fájjon.

„Hogy lehettem ilyen ostoba?! – nyöszörögte könnyek között. – Biztosan kurvái voltak, azokra kellett a pénz!”

A szoritástól elkékült, ráncos öklével újra és újra a homlokára sújtott, amely már vörös volt a sok ütéstől.

A szőnyegen feküdt, félig alétan. Elfogyott az ereje. A szabadságról és a boldogságról csak homályos fogalmai voltak, de ez nem bosszantotta. Összeszűkültek a gondolatai, a nagy semmit látta maga előtt.

Ahogy ott feküdt, lassan valamilyen rejtélyes hűvösség árasztotta el egész lényét, végül a legmélyebb sóhajjal, ami életében először tört ki belőle, átlépett egy küszöböt.

FINTA ÉVA

ANNÁNAK MÁRIÁNAK

Leonardo
Szent Anna harmadmagával
című rajza alá

*Ott ültök ketten szóltanul
örök mosolyba fonva
öletekben gyámoltalan
fiamba gabalyodva
szembéjatok árnyékain
a talján táj varázsa
szembéjatok fénylő fala
fejembe tetoválva
Anna Mária Gyermek
mind Isten foglya vagytok
időz a kartonon a por*

*az isa pur is vogymuk
minden mindennel azonos
a rímekkel a rímek
a szavak is ugyanazok
templomjárók és hívek
ezüstfonál-vonal papír
teremti az egészet
egy tükrőrő álmodó
kreatla meg a képzet
ott ültök ketten szóltanul
öletekben a játék
istenfiú embergyerek
ajándék aki vár még
örüljetek amíg lebet
amíg a képben vagytok
míg meg nem szökik a fiú
s ti aggódba elaggtok
örüljetek amíg a szó
nem fordul be a könnybe
és nem lesz végig végleges
míg akármí lebetne
addíg a mosoly csak mosoly
a kép csak kép és ennyi
addíg gyermek a gyermek is
és nem lebet letenni*

Sárospaták, 2006. november 29.

ZSELICKI JÓZSEF

jog

volt joga
verni
baromnak az épeszűt
ki forrásvízre
készült
büdöskütra
verték
fëlelemben csattogó
szívét
jogát
az isten agyoncsapta
káromkodni
csak
nekem hagyott
okot
rongy emberek
akármik partján
pattog a szívem
KARÁCSONY jön
hullani fog a hó

hamisan

hamisan játszik
most
a brácsás
hiába zöldell
a prímbegedő
toporzékol
bomlik
a csárdás
rétjét e táncnak
nem ropom én
jégbetört tánc ez
nem járom én
félre a brácsást
sutába lépni
nem tudhatok

ősz van
bámulom a csöndet
bét hegedűre
sárgából pirosba
hull az idő
a fehérbé
füttyöm virít
halunk
meg sem tanultuk
énekelni
magunksírató énekeink

NAGY ZOLTÁN MIHÁLY

INTÉS

Fodor Gézának, amikor
egy izlésterrorista
szót emelt rá

*Kis ember
néz a Nagyobbra
ferde szemmel,
szent Napi Penzumát
rontó szerekkel
itatja át.*

*Mit rád (s ránk) okád,
tőle büzlik a szenny –
Gézám! Okát
sose keresd:
bornírt göggel szemben
érvelni felesleges.*

*Ki szoba oltalmában
bölcs szerepet bitorol
bármire elszántan:
nem méltó birokra veled –
te válladdal tartod
fölöttünk az eget.*

PAP ILDIKÓ

ÁLMOK*

– Hát nem szereted a te kis vadmacskádat? Mitől ez a lelombozó-dás? – dorombolt csalódottan Magdi, arcát kéjesen az izmos mellkas szőrzetébe fúrva.

A félhomályban karcsú, színes gyertyák lángja imbolygott szelíden. Valahol messze, a falakon túl villamos csilingelt.

– Semmi, ne is törődj vele – nyomott el titokban egy hatalmas sóhajt Gábor, az asszony puha ölébe bújva. – Olyasmit pedig ne feltételezz rólam, hogy nem szeretlek, hiszen tudod, te vagy a mindenem. Csak hát... Nagyon összjöttek a dolgok.

– Segíthetek? – aggodalmaskodott Magdi.

Nem tetszett neki Gábor az utóbbi időben. No, nem úgy mint férfi... Ösztönösen megérezte, a férfinak túl sok problémája van, és azok az ágyban eltöltött mézes-órákra is rányomták a bélyegüket. „Eddig minden zökkenőmentesen jó volt, most pedig tessék... Már nem úgy ölel, mint régen. Mintha máshol járna az esze... Túl sokat dohányzik, és amikor rágyújt, alig észrevehetően remeg a keze. Titkol valamit. Talán valaki más – egy másik nő van az életében?!”

– Nem akarlak terhelni a problémáimmal – mormolta Gábor.

– De látom, hogy szenvedsz. És én veled szenvedek. Miért nem engeded, hogy segítsek? Tudod, hogy szeretlek...

A lila takaró alatt olyan szorosan simult Gáborhoz, amennyire az fizikailag lehetséges volt. A szíve hatalmasat dobbant. Igen: kimondta. És tudta, hogy sajnos igaz...

Már nem emlékszik, mikor és hogyan eshetett meg vele, de megesett. Pedig már azt hitte, hogy soha többé, és tessék: megtörtént. A viszonya Gáborral nem könnyű kis flört volt, hanem szerelem. Vágyott utána, mint talán eddig még senki után. Vágyta az ölelését, érezni akarta újra és újra, ahogy beléhatol, ahogy együtt mozdulnak, átadva magukat az ősi ritmusnak, a szerelem táncának. Zuhannak és emelkednek, tépik és marják – szeretik egymást.

Már nem akart Gábor nélkül élni.

A szoba félhomályában csak az óra ketyegett ütemesen, szenttelenül: tik-tak, tik-tak.

Igen, az idő megy. Múlnak a percek, az órák, az évek – az óra tudja a kötelességét. Pontos. Kegyetlenül pontos, és nem áll meg. Számol.

* Részletek a szerző *Táltosok* címmel készülő regényéből

„Kilenc is elmúlt, rég otthon kéne lennem. Az óra tovább ketyeg, a biológiai is. És én már negyven múltam. Nem kellene magamhoz térni, kijózanodni? Gábor akár a fiam lehetne. Az óra mér, az idő kegyetlen. Múlik. Mint az élet. Az idő az élet ellensége...”

– Adósságaim vannak – koppantak Gábor komor szavai a térben, kikökkentve Magdit a gondolataiból.

– Sok?

– Sok. – Gábor már nem titkolta kezének remegését.

– De hiszen jól ment az üzlet! Soha nem panaszkodtál! Mi történt?

– Zsolti, az üzlettársam... Tudod, akiről meséltem neked... Most jöttem rá, hogy a hátam mögött mocskos kis üzelmekbe kezdett. Kockára tette a cég pénzét, nyert és lelépett. Persze, a pénzünkkel. A befektetők pedig valahonnan szagot kaptak és követelik a részüket. Egy hetem van, hogy kifizessem őket – különben végem.

– És Zsolti?

– Mondom, eltűnt.

Csend telepedett a szobára. Magdinak úgy tűnt, az óra is elhallgatott. „Ugyan miért is számolni a perceket, ha menthetetlenül eljön mindennek az ideje? A végnek is. Valaki úgymint mindig mindent számon tart. Nincs menekvés.”

– És? Ennyi?

– Ennyi. Vagy gondolkodom az anyagi megmaradás törvényén, vagy szépen elviszem a balhét és lesittelnek. Mert ennyi pénzt nem tudok összeszedni, az biztos.

– Mennyit?

– Első menetben húsz millát, aztán meg ahogy megalkuszunk. Ennyivel meg lehetne menteni a céget és lassan visszanyerni a befektetők bizalmát. De honnan szerezzek pénzt? Nincs egy árva buznyákom sem, és a bankoktól nem kérhetek hitelt: pillanatok alatt rájönne a problémákra, és nem adnának. Sajnos, kezd az információ kiszivárogni. Itt vagy gyorsan kell lépni, vagy minden elveszett...

„Húszmillió! Elég komoly összeg. Ennyi megtakarított pénzünk van. Ferivel közösen kapartuk össze a megálmodott házra. Hány év kemény munkája van benne! Talán... ha nem hosszú időre kell... meg lehetne kockáztatni... És ha valami nem úgy jön össze? Ha becsúszik egy előre nem látható esemény? Nem, Gábor miatt nem kockáztathatom a család összes vagyonát. Hogyan magyaráznám meg Ferinek: bocsika, de bajban volt a szeretőm?!... Hátha lesz más megoldás is, hátha történik valami. Zsolti talán előkerül, és megoldják valahogy... De ha nem?! Gábort elítélik, börtönbe zárják, és vége mindennek. Azt nem viselném el... Talán van remény. Legyen! Még egy hét...”

*

Olyan nehéz a szemhéja, mintha minden egyes szempilláját bakancsba húzta volna valaki. Egy ideig erőlködik, hogy kinyissa, aztán feladja. Lehet, hogy így marad? Nem is hülyeség: muszáj mindig mindent látni? Jobb itt fekdüni, magatehetetlenül, mint Reednél a csótány. Érezni a lebegést ég és föld között.

Ez jó. A világ rossz. Egy nagy rakás szar. Szinte szaga van.

Nem akarja kinyitni a szemét, nem akar semmit. Nem akar látni senkit és semmit. Lebegni, szállni akar. Érdekes: a teste könnyű, a lelke valahol a térben lebeg, csak a szeme nehéz. És rohadtul töri valami a hátát, talán a padló – de most az sem számít.

Valaki szuszog mellette. Ideje megnézni, egyáltalán hol is van, ki ez itt mellette? Habár sejtj...

– Te vagy? – kérdezi teljesen idegen hangon.

– Én.

Bingó. Hát persze hogy Andris.

– Hogy vagy?

– Alig élek. És te?

– Dettó. Hány óra? – Eriknek hirtelen eszébe jut, hogy illene hazamenni, mert esetleg keresni fogják.

Jól kiütték magukat... Túl erős volt az a vacak. Vagy még nincs hozzászokva? Jó volt, amikor bevették: hülyére röhögték magukat egymáson. Talán a sört nem kellett volna ráinni. Vagy nem annyit. Neki azonban már mindegy volt: felejteni akart. De most mi lesz?! Először is: Paca megöli, mert eljátsozta a pénzét. És a kimaradást hogyan magyarázza meg Anyának?

Fogalma nincs, hány óra. Gondolatban lehúzza a bakancsokat szempilláiról. Körülnéz. A feje felett pucér villanykörte lóg, a plafonról kövér pók néz vele farkasszemet. Talán azt lesi kárörvendően, hogyan fog lábra állni, s az is lehet, jókat röhög most magában. Igaza van: legszebb öröm a káröröm, mert nincs benne irigység.

Enyhe bűz terjeng a levegőben. Mi ez a lágý és bűdös valami, ami-ben fekszik? Csak nem macskaszar?!

Na tessék: beazonosította az élet szagát.

Azért is, csak azért is feltápásozkodik a padlóról.

– Te, Andris! Mi ez a lepra hely? Te emlékszel valamire?

– Ne légy ennyire finnyás! Vagy otthon akartad belőni magad? Oda jöttünk, ahová lehetett. Más is ide jár. Lennél inkább hálás a barátodnak.

– Barátod a medvesajt – fojtja magába a szitkozódást Erik.

Rájön, hogy elhagyatott lakásban vannak, ami ragad a kosztól és mindenütt üres üvegek, agyonhasznált óvszerek meg tük eldobálva. Szép kis hely, igazi dzsumbuj! Hirtelen megundorodik – önmagától.

– Hogy kerültem ide egyáltalán? És mi ez a ganéj a nadrágomon? Szerinted kimegy valaha? – mormolja, kábán próbálva szalonképessé tenni magát. Ilyen lepra kinézettel mégse mehet az emberek közé.

– Ez a pecsét? Hát persze, kimegy: forró ecetes ollóval... Ne hülyéskedj, haver, mert úgy maradsz. Nem emlékszel semmire? Agyilag teljesen kibuktál. Te nógattál engem, hogy tépjünk be, mert már tele a hőcsizmad. Ide jöttünk lazítani, és jól éreztük magunkat – ennyi...

Na tessék. Ezen is túl van. Mindent ki kell próbálni az életben... De a helyzet korántsem vicces. Már egyéb sem hiányzik neki, csak az anyag. „Ne tetézd, Erik, ne tetézd!” – dűnnyögi, míg kínkeservesen magához tér. Szedni kellene a lábát hazafelé, mert rég otthon a helye. Majd hallgathatja a hegyibeszédet órákon át. Valahol a lelke mélyén szégyelli magát. Nem szeretne ilyen állapotban Anya szeme elé kerülni.

Legjobb, ha a rövidebb utat választva átvág a lakótelepen. Hova a fenébe el nem cipelte ez a hülye Andris! De csak nem téved el, talán eléri az utolsó villamost a legközelebbi megállóban.

Mikor kilép az ajtón, fázósan összehúzza magát a kabátot.

A gyengén megvilágított lépcsőházak egyikének bejáratánál szerelmespár ölelkezik. Teljesen egymásba gabalyodtak, nem látnak-hallanak semmit. A pasi két kézzel markolássza a csaj fenekét. Erik igyekszik észrevétlenül elhaladni mellettük, nehogy megzavarja őket: nyalakodjanak csak.

Utoljára reggel volt otthon, mikor a gimibe indult. Szent ég, a sulicuccait is a haverjánál hagyta, és holnap felmérőt írnak fizikából! Le van tojva, minden és mindenki le van tojva.

Képtelen gondolkodni. Lefagyott a szoftvere.

A párocska láttán Anna jut az eszébe, s abban a pillanatban bizseregni kezd az ágyéka: jó lenne most vele enyelegni valahol – akárhol.

A szerelmespár nem figyelt fel rá. A csaj háttal áll, valamit mond a pasinak. Erik csak szófoszlányokat hall, de aztán akaratlanul is jobban odafigyel. A csaj hangja, hanglejtése... Nem, mégsem... De mégis! Nagyon ismerős ez a hang: úristen, az Anyáé! És a dzseki is. Ő enyeleg idegen pasival egy idegen ház előtt, miközben egyfolytában beszél neki:

– ... meglátod, rendbe jön... Megteszed, amit lehet... Még van egy hét, biztosan történik valami...

Simogatja, csókolgatja az idegen pasit az idegen lépcsőház aljában, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne. Akaratlanul is majdnem

kicsúszik a száján: ribanc! Hirtelen az apjára gondol, akit talán a világon a legjobban szeret. Anya megcsalja Apát! Hogy teheti ezt?! És ki ez a pasas, aki az anyját fogdossa?! Teljesen összezavarodik: hát már minden nő kurva – a saját anyja is...?

Futásnak ered. Mindegy, hová. Akárhová.

Ki szeretne futni magából mindent: mintha semmit sem látott és hallott volna.

Nem, ez nem lehet igaz! Anya egy idegen pasival – rettenetes! Ezek után hogy nézzen a szemébe? És Apa szemébe? Még Anya beszél őszinteségről, túlórákról! Egész idő alatt, míg Apa nincs itthon, idegen pasik ágyában hentereg. Ők meg sajnálják otthon, hogy „bezzegszegén yanyamennyitdolgozikértünk”.

A Mártír. Na persze... Minden nő kurva!

Fut, mintha a keserű igazság elől akarna menekülni.

Sikerül Anya előtt hazaérnie. Magára csukja a szobája ajtaját. Senkit sem akar látni. Zokogását a párnába fojtja.

*

– Szerintem érdemes lenne beszélned velem!

– Azt mondd?

– Azt. Nem normális dolog, hogy állandóan betegeskedsz. Olvastam valahol, hogy egy hölgy szinte egész életében gerincbántalmaktól szenvedett. Leszázalékolták, tolókokcsiba kényszerült. Az orvosok nem találtak gyógymódot a bajára, már lemondtak róla, amikor teljesen véletlenül egy extraszensszel találkozott. Bár szerintem nincsenek véletlenek... Na, szóval az extraszensz a hatodik érzékével meglátta vagy megérezte, hogy előző életében a hölgy kizuhant egy ház legfelső emeletének ablakából, és eltörött a gerince. Szörnyethalt... De valahogy, valami hiba folytán áthozta ezt a traumát a jelenbe, ebbe az életébe – ezért gyötörte a fájdalom...

– Most viccelsz, ugye?! – hitetlenkedett Dóra.

– Dehogy viccelek! A hölgy ma teljesen egészséges, kutyabaja. A fene sem tudja, hogyan, de tény: meggyógyult... – érvelt Kata. – Ezért szeretném, ha beszélnél Ritával, talán tudna neked segíteni. Hiszen ő is eléggé paranormális: nyakig benne van a természetgyógyászatban, okkultizmusban, meg minden hasonló dologban, ami ép ésszel felfoghatatlan. Hátha ajánl neked valami módszert, helyreállítja az energiáidat, megcsinálja a horoszkópodat – tudom is én! Feltölti kozmikus energiával a csakráidat... Vagy megmondja, kihez fordulj. Nem árt kipróbálni ezt is, mielőtt végképp taccsra kerülsz. Bárcsak az én kicsikémen is lehetne segíteni! Hidd el, végigjártam mindenkit, de hiába...

Dóri tudta, hogy Kata gyermeke sérülten született és állandó gondozást igényel. Szinte nincs remény rá, hogy valaha is egészséges lesz. Még szerencse, hogy a nagymama elvállalta a gondozását addig, míg Kata dolgozik – mert pénzből soha sincs elég. Az állandó gyógykezelések, terápiák, uszoda... És ez még nem minden: a gyermek apja nem bírta az állandó stresszt, az életfogytig tartó reménytelen gondozást – elhagyta őket. Új kapcsolatra, mostohaapára Kata gondolni sem akart. Persze, hiszen az „édes” is mostoha lett, pedig valamikor nagy szerelem volt az övék... És elmenekült, faképnél hagyta őket! Még remélni sem mert már semmit az élettől. Biztosan tudta: nincs férfi, aki magára vállalna ekkora terhet, mint ők ketten.

De hogy mik vannak?! Kikerekülő szemmel hallgatta tovább Katát.

– Ne nézz így rám! Nem vagyok hülye, csak a javadat akarom. Épp elég gyógyszert beszedtél már, próbáld ki valami mást. Tudod: az igazság odaát van... De tényleg: úgy érzem, hasznodra válna egy beszélgetés Ritával. Rossz nézni a hervadozásodat!

Talán mégis igaza van Katának. Ami orvosilag lehetséges, mindent megpróbált. Kicsi kora óta beteges: előbb az epilepszia, aztán minden sorban. Alig mászik ki az egyik betegségből, jön a másik. Már a főnöke is csúnyán néz rá a hiányzások miatt. Százalékoltassa le magát, menjen el nyugdíjba? Huszonévesen, élete hajnalán...?

De ha egyszer hiábavaló volt minden próbálkozás, hogy megerősödjön. És azok a fura álmok...

Régen, kislánykorában is, mikor a rohamok gyötörték, látomásai voltak. Sokszor képzelte azt, hogy repül: hatalmas sas vagy sólyom képében szállt a kék égen és felülről szemlélte a tájat. De miért éppen sólyom? Miért nem fecske vagy varjú? Soha nem értette. Annyira csodálatos volt minden odafentről, és egyáltalán nem félt. A repülés teljesen természetes volt számára. Sőt, sólyomként erősnek és bátornak érezte magát, mint még soha. Előkelően méltóságteljesnek. A falu cseréptetős házai teljesen aprónak tűntek, az emberek pedig picni ólomkatonáknak. A kalásztenger aranylón ringott, a csorda barna-tarka foltnak látszott a zöld legelőn.

Egyszer elmondta Nagyinak a látomását, de az csak kinevette. Azt mondta, csak az érzékei játszanak vele. Ő bizonygatta, hogy tud repülni, és egyszer – Nagy legnagyobb döbbenetére – elmesélte, mi történt a szomszéd faluban, míg ő az epilepsziás roham okozta önkívületi állapotban rángatózott: a szomszéd falu kocsmája előtt egy részeg férfi megszurta a másikat. Dóri a magasból világosan látott mindent: a vért, a riadtan kiabáló tömeget, hallotta a mentőautó szirénáját. Mintha sólyommadárként a levegőben körözve figyelte volna az eseményeket. Amikor elmondta Nagyinak, az annyira elszomorodott, hogy inkább nem mesélt neki többet semmiről. Igaz, később mindenki a késelésről beszélt, és Na-

gyi végképp nem értette: vajon honnan tudhatná az ő gyerekunokája, mi történt a több kilométerre fekvő faluban? Furcsa, nagyon furcsa... Attól kezdve gyakrabban vitte a templomba, és hosszasan suttogott a tiszteletes úrral... Talán azt hitte, hogy a kislányt megszállta az ördög.

Hát ilyen dolgok történtek meg vele.

Az álmairól meg inkább nem is beszélne, azokat egyáltalán nem tudja hová tenni. Mit jelenthetnek? A legérdekesebb az egészben az, hogy állandóan visszatérő álmai vannak. Olyanok, mint az időutazás ugyanabba a korba, a távoli múltba, ahol hatalmas máglya lobog a pusztában, sokan ülnek a tűz körül, az égen pedig hihetetlenül sok csillag fénylik. Az emberek ruházata olyan furcsa: a nőknön színes kaftán és buggyos nadrág, fejükön díszes, hímzett fejfedő, ékkövekkel kirakott fejpánttal rögzítve. A hajuk két varkocsba fonva, S-alakú csattal összefogva. A férfiak haja három vagy öt varkocsban, az övükbe görbe kard és fokos tűzve. A levegő illata bódítóan terjeng, mint egy botanikus kertben: szinte harapni lehet. A közelben lovak nyerítenek, kuttyák ugatnak. Látja magát ugyanabban a fura öltözékben, amint minden szem rá szegeződik: mintha fontos ember lenne, akinek a szavát lesik. És ő hallgat, mert nincs mit mondania. Az arcokon aggodalom, mintha mindenki félne valamitől... Vagy inkább szomorúság?

Reggel verítékben fürödve ébredt – lelkiismeret-furdalás gyötörte. Mit kéne tennie, mivel tartozik nekik?

A visszatérő álomkép sokszor kísértette az évek folyamán. Szeretett volna többet felidézni az álomból, de hiába erőlködött. Érezte, hogy ezeknek az embereknek adnia kell valamit. De mit? Mitől a szomorúság, a reménytelenség a szemükben? Mit várnak tőle, aki saját magán sem tud segíteni?

Mi lehet az oka, hogy mindig hasonló környezetben látja magát álmában, egy egészen más világban? Volt rá példa, hogy reggel hullafáradtan ébredt – mintha egész éjjel üldözték volna. A lepedője kupacba gyűrve, a szeme karikás. Soha nem tudta pontosan felidézni, mi történt álmában, csak azt tudta: rémes volt.

Egy ilyen álom után égő szemmel ébredt. Anya csodálkozva mondta: zokogott, kiabált, el akart futni álmában... Úgy kellett fölrázni. Aztán orvoshoz jártak, gyógyszerert csepegtettek a szemébe, nagy nehezen el is múlt az égető fájdalom – de a látása sokat romlott.

Igaza van Katának, ez is egy lehetőség. Időpontot kér a paranormális Ritától. Háttha sikerül megfejtenie végre az abnormális álmokat. Ha mégse, legfeljebb azzal vigasztalhatja magát, hogy ezt is megpróbálta.

SZILÁGYI SÁNDOR

csak én beszélek magamhoz

*bánat vagyok, por vagyok,
önző vagyok, vak vagyok,
elképzelt vagyok*

*sírás vagyok, tüdőt szaggató,
könnyet csaló, bánat-faló,
saját magunk gyilkosa*

*béna vagyok, lelketlen,
halott vagyok, irgalmatlan
gonosz vagyok*

*nem mindegy, mi vagyok,
nektek gyűlölet vagyok,
másnak remény*

nektek homály, neki fény

használt legjobb barátoknak is alkalmas guminők felbérelhető serege

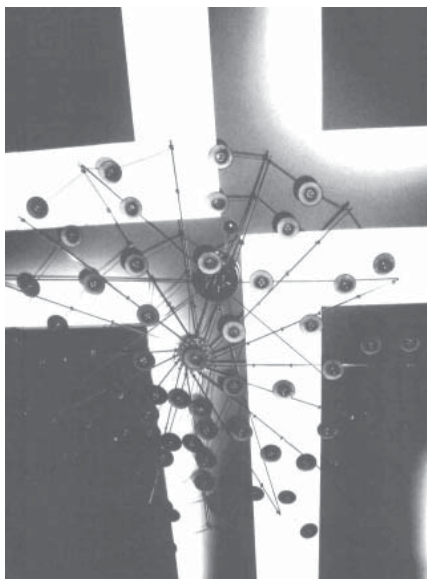
*szeretnék végre
minden színben
pompázó semmire sem
használható dolgokat csinálni*

*ha tehetetlen vagyok és
ellebegek melletted érintésre
fogékonyan azt mondom
minden ami nem minden színben
pompázó semmire sem használható
dolog felbérelhető guminők serege
csupán*

már halottak voltak, amikor rám néztek

*belekapaszzkodtam egy esőfelleg lábába
kétarcú részletek csüngtek a földről felfelé
sorok álltak a családom és egyéb szeretteim kivégzésén
én ezüstláncra kötve figyeltem a szertartást
hanyag eleganciával estek össze a testek
s hogy ne sikoltsak, számat fogták...
izzó tűvel varrták el szemem világát
nyálcsorgatva nézték tehetetlen dühömet
közben olcsó piát ittak és csak néha-
néha tekintettek saját aszott-irigy testükre
a báméskodók kezdték unni a szertartást
néhányan hozzám léptek, kirámolták zsebeimet...
...aztán vége lett...*

*szemek nélkül
kiáltás nélkül
csak engem nem kínoztak
a másvilágra
nem temettek jelöletlen
sírba, hát
megfojtottam a szívemet*

HEVESI KOVÁCS JÁNOS

ölelés a semmiben

*zördülnek a képek
alszanak a fények
csak te és én
fogyatéktalan semmiben
öleld a keresztet az égen
velünk van mi kell
szép szemed világítja
a védtelenek éjszakáját*

*zördülnek a fények
alszanak a képek
velünk van minden mi kell
merjünk szeretni arctalan
féljen csak a fény
e lágy ámító*

*zördülnek a képek
alszanak a fények
az egészből semmi sem igaz
csak te és én*

farsangi szerelem

*villámba fullad a pillanat
eső hull az ég mélyéről
arcod előnti üres
vidámtalan vigyor
gyűlöllek mint a maszkot
mit rám kényszerítenek
a kötelező érzést
amiben magad sem hiszel
átlátszón sikerre ítélve
villámba fulladva
az ég mélységében*

BARTHA GUSZTÁV

CÍM NÉLKÜL

*Nézek, nézek
kék szemedbe,
mint a saját
életemre.*

*Itt a balál,
ott az élet;
emitt a kút
sekély mélynek,*

*amott az ég,
s csillaghullás –
fényben izzik
az elmúlás.*

*Ölel a test,
bisz a lélek,
sajgó valónk –
valló élet.*

*Üzensz értem,
téged bívlak –
kút mélyébe
bull a csillag;*

*bű(s) vízében
fürdik szebbé,
együtt leszünk
szerelemmé.*

FERENCZI TIHAMÉR

LÁTNI, SZÓLNI

*Csak
azt hiszem,
mit
látni engedsz.*

*Szólni
csak tömören,
egy képben
a lényegest.*

AKIT, AMIT

*Akit
szeretnék,
csupa
idegenség.*

*Amit
remélek,
elszáll
szárnyán a szélnek.*

SZÁNDÉK

*Ha
nincs kívül
együtt nevetni,*

*magamat
utakra
verem ki –*

MERÉNYI KRISZTIÁN

AZ IJESZTGETŐ

P. városka temetőkertjének sírkövei közül mostanában, sötétedés után hátborzongató, lidérces, monoton morgás hallatszik.

A kerítés-menti sikátorjárók, a virágárusok és az eltemetettek hozzátartozói is panaszkodnak.

A morgás forrását senki sem meri felkutatni, hiába szerveződik éjszakai őrség.

Amikor a hang kiválaszt egy magányos látogatót, követni kezdi, sokkolja a menekülőt.

A szóbeszéd szerint nem a hontalanok riogatják embertársaikat, hanem a sírkövek rezonálnak az alájuk temetett holtak nyughatatlan lelkének sikolyától.

A sokadik bejelentés után tarthatatlanná válik a helyzet. A rendőrség körülveszi a sírkertet, egy egér sem tud észrevétlenül kisurranni onnan.

A gyülekező tömeg a járőrök hollétét csupán a kutyák vakkantásából és az égi fényekből sejtí. A temető bejáratánál a városi televízió riporterei tülekednek. A fénycsóvák ismét felvillannak. Már látni lehet...

A bilincsbe vert „morgóban” mindenki felismeri a város polgármesterét.

PERFEKCIONISTA

Mogva fájós foggal ül a kanapén. Szeretné, ha húznának, hadd fogyjanak azok a fránya fogak, úgy rend lesz a szájában.

„Csak kevesebb és kevesebb!”

Korábban gyakran járt vásárolni, ma már bosszantja, ha be kell szereznie valamit.

„Meddig megy ez így?!”

Mikor eljön a hétvége, barátnőjének órákon keresztül kell ritkítania Mogva ősz hajszálait.

A lakásba tévedő dongókat parfümmel újí el.

Postásként dolgozik, fejvesztve hordja a leveleket.

„Fogyjanak a küldemények, fogyjanak!”

Rövid, főzelékfoltos pólója nem takarja el göndör szőrzettel borított hasát. Lakásában átható izzadságszag kering.

Élelmet, ruhafélét már nem vesz. Ha szükséges, bekap valahol valamit. Gyermekeket sem akar: naná, őket is öltöztetni, etetni!...

„Tisztulni kell, nem gyarapodni!”

A rend legfőbb harcosa lesz.

*

A szomszéd látja éjszaka, ahogy Mogva nyitott ablakából füst csap ki. Reggelre az ablakok zárva. Miután Mogva nem ad életjelet, a tűzoltók kikérdezik a hozzátartozókat, majd behatolnak a lakásba.

A szoba közepén szénné égett bútorok. Mogva anyaszült meztelenül, törökülésben a halom előtt. A közepét bámulja. Mintha azon gondolkodna, mit nem hamvasztott még el.

Alig van benne élet.

REZZENÉSTELENÜL

(M. G.-nek)

Póc a hasára görnyedve pislog kifelé a vonatablakon túli tájra. Vele szemben ül tányéarcú fia, gallérján szószfolttal. Elhagyják Aszódot. A zötykölődés ritmusa jól követhető Póc tokájának rázkódásán.

A fiú az apja disznópofáját lesi. Szólna, de nem viszi rá a lélek. Amikor Póc végre méltóztat ráfigyelni, kirobban belőle a dac:

– Mi lesz a szappanbiznisszel, öreg?

– Ne hívj így nyilvános helyen!

A fürkében rajtuk kívül csak egy szögegyenesen maga elé bámuló, szikkadt emberféleség.

– Az amortizáció és a benzinköltség a te reszortod! A többi az enyém... És ne feledd, hogy a tapasztalat én vagyok!

– De a múltkor is csúnyán félreszámoltál!

– Miről beszélsz? Inkább hálálkoddnál, hogy bevettelek. Ez egy cég. Itt nincs család! Ha úgy alakul, zokszó nélkül kicsinállak!

Póc arca lángvörös, fulladozni kezd. A fia sírással küszködik. Rejtőzködnek egymás elől.

Rájuk nyit a sarlóhold-képzű kalauz, automatikus mozdulattal kezeli a jegyeket. Az emberféleséget figyelmen kívül hagyja.

A fiú élőhalott nyugalommal kérdezi Póctól:

– Jó apának lenni?

Póc hosszú ideig nem reagál, a torkát köszörüli, majd felüvölt:

– Te takony! Ki a faszom robotolt évekig, hogy legyen a szaros segged alá pelenka?!

– Nem a szülői kötelezettségről beszélsz? És azután?

– Na mi, te okostojás?

– Lazulás és kocsma... Most meg: „gyere fiam, igásbarom, perkáld az amortizációs költséget, aztán nesze neked veszteséges biznissz”. Apa! Nem mehet így tovább!

– Anyáddal szövetkeztél? Aha... anyáddal.
– Őt hagyd. Amióta külön éltek, szerencsére fejlődik.
– Bár... Tudod mit, fiam? Nem teszem meg azt a szívességet, hogy válaszoljak. Csak annyit mondok: most gyűrted össze a közöttünk levő virtuális munkaszerződést... Hehehe, de hülye vagy, édes fiam, de hülye...Az öreg, dörzsölt Hugyovszky boldogan lép a helyedbe!

Póc igyekszik higgadtságot mutatni, ám újra fulladozik. A fiú meg-
rázza apja vállát, ő azonban nem figyel rá, színlelt érdeklődéssel Hat-
van állomását nézi.

– Apa! Nem válaszolsz a fiadnak?

Póc nem reagál.

– Ez komoly? – dűnyögi a fiú, a padló egy pontját bámulva.

Aztán feláll, megragadja a csomagjait, kifelé indul. Félútból visszanéz.

Apja az ablak felé fordulva ül... rezzenéstelenül.

AHOL A FÚZHAJTÁS A POHARUNKBA LÓG

Frédi barátommal egy Balaton-parti, Árnyas névre keresztelt étterem-
ben borozgatunk.

A legtöbb asztal foglalt, nekünk vízhez közeli hely jutott, és sok-sok
szűnyog.

– Frédim, jöhet még egy kör?

– I-i-igen, de most te fizetsz.

– Főúr!

– Parancsoljon. Mit hozhatok?

– Ugyanezt. Mondja csak – miért nem nyírják le az ágakat? Mindjárt
az asztallapot kaparásszák!

– Uram, ha tudná, hányszor próbálkoztunk már... A Tájvédelmi Hi-
vatal nem engedélyezi.

Frédi felocsúdik az ábrándozásból.

– Piros az ág vége...

– Ezt hogy értsem, uram? – kérdezi a pincér.

Kénytelen vagyok lefordítani neki Frédit:

– Az imént a poharába lógott egy ág. Érti? Bele a borába!

– Tisztelt uraim! A világeért sem akarok sablonosnak tűnni, de tudják,
hogyan van: a pincér csak báb – az Isten a főnök!

– Akkor hívja őt!

– Máris!

A levegőben már kiütkeznek a várakozás első hullafoltjai, amikor koc-
kás ingben, kockás zakóban, kockás nadrágban, csíkos-nyakkendősen

végre felénk dökög a hegyimentő-kutya formájú nagyfőnök. A kisújszálási tolató személyvonat lelkesebben közlekedhet hozzá képest.

– Jó estét. Nos, miben segíthetek?

– Uram, nézze ezeket az ágakat...

– Tipikus, visszatérő probléma. Több alkalommal jeleztük a tájvédel...

– Igen! A főúr már mondta.

– De már tényleg olyan rossz ez! – veti közbe Frédi.

– Te hallgass! Uram, mi nem számítunk, hiszen hamarosan megyünk, és talán sose jövünk ide vissza...

– Rendben, a jövőben minden tőlünk telhetőt megteszünk!

– Nem lehetne most?

A főnök nagyot sóhajt, mint a kimerült cet alkonyatkor. Hunyorogva nyomkodja mobilja gombjait.

– Halló! Átugranál egy percre, Gerzson? Tudod, a füzes ügy. Épp itt van két szimpatikus úr. Rendben, kösz.

Tíz perc múlva négyen könyökölünk az asztalon, körünkben a kétméteres, ötvenkilós, kecskeszakállú tájvédelmi képviselővel, aki háromperces fejbúb-vakargatás, arcdörzsölgetés után megnyilatkozik:

– Nos, uraim, talán hamarosan közös nevezőre juthatunk az általam javasolt ideiglenes felvetés, vagy – mondhatnám – ötlet kimondása után.

Örömmel vesszük, hogy a lajtorja keresi a megoldást.

– Halljuk!

– Szóval, tettel és minden egyébbel! Akkor mondom, helyesebben javaslom, remélhetőleg mindkét fél melegezésére, hogy nyisszantsunk le arasznyit mindegyik kritikusan lelógó ágból!

Mámorosan bólogatunk Frédivel. Aztán kezünkben egy kör ingyenborral büszkén figyeljük a teleholdtól és halvány kerti lámpáktól megvilágított csokornyakkendős pincér-cincéereket, ahogy collstokkal lemérik a tizenöt centimétereket, és ollójukat csattogatva szaporán vagdosák a megannyi fűzhajtást.

K. ROJÁK ANGÉLA

HIÁNY

*Egy pillanat
a mozdulat,
kezed lebill.
Takaró alatt
a múltad,
bűzös mocsár,
rajta száz virág.
Hiába
tétlen már kezed,
mindenki visszamar;*

*beléd rüg.
Béna a pillanat,
nincs visszaút.
Előtted semmi,
mögöttem
a szétszedett idő.
Félutad porába
bukott holtpontra leszel.
Lehetne, még sincs,
ki felemel.*

KISFIAM ÁLMA

*Eljött az este.
Tündérek várnak,
manócskák építik házad,
mind rád vigyáznak.*

*Hosszú az éjszaka,
nappal se fáradsz:
ledöntöd a vázát,
a bútort... a házat.*

*És itt a reggel újra.
Csak válladig érek...
Karjaid között
nincs mitől féljek.*

LUSZTIG KÁROLY

KÁRTYAPARTI

A csata jó másfél órája dúlt, és Ernő, a községi titkár nyert, egyre csak nyert. Közben jókorákat hörpintett a kesernyés hazai vörösborból. Pista, a kolhoz könyvelője házigazdaként gondoskodott arról, hogy a kancsó ne ürüljön ki.

Ernő a sikertől még mámorosabb lett, mint a bortól. Szeme a szokottnál is jobban kidülledt, mozdulatai elbizonytalanodtak. Valójában már nem figyelte a játék menetét, szinte vaktában vette a kártyát. Látva, hogy sikere dühíti a partnereit, elégedetten heherészett.

Leginkább Jenő, a középiskola tanügyi vezetője dühöngött, arca elvörösödött a gyűlölet hevétől; ha a tekintetével ölni tudott volna, Ernő már rég holtan bukott volna a padlóra. „Ami sok, az sok – háborgott magában. – Még a kártyában is szerencséje van!” Jenő élt-halt az iskola üdvöskéjéért, a bájos-szöke biológus tanárnőért, elhalmozta kedvezményekkel. A babérokat azonban Ernő aratta le. „Vajon mit esznek rajta a nők? Hosszú az orra, szinte érinti a duzzadt felső ajkát; beszéd közben mintha az orra hegyét nyalogatná. Ráadásul – bár enyhén – még raccsol is. Mégis képes elszédíteni a fehérnépet! Én meg... Ha szemtől szembe kerülök Ilonával, minden előre elkészített szavam elpárolog... Ernő még csak nem is művelt, legfeljebb félig: betanult frázisok, hangzatos szölamok... Igaz, érti a módját, hogyan és mikor használja őket. Megfelelő időben és helyen. Minden hivatalos lében ő a kanál...”

Ernő az előtte tornyosuló halom pénzt hirtelen az asztal közepére tolta:

– Itt az egész nyeresemény – a szokásos tét ellenében! – jelentette ki diadalittasan, mintha csúfot akarna űzni a vesztesekből.

A partnerek csak némi habozás után ocsúdtak fel a váratlan ajánlat okozta meglepetésből. Álságos cselet, legalábbis furfangot sejtettek mögötte, hiszen tudták, Ernőtől bármi kitelik. Aztán mégis kotorászni kezdtek a zsebükben. Pénzük már alig volt, de a játékszenvedélyük felülkerekedett. Azt gondolták: ha a szerencse végül nekik kedvez, mindent jóvá lehet tenni. Pista a kasszából kivett összeget remélte visszaszerezni, bár tudta, hogy hamis jelentéssel leplezhetné a hiányt. „Csakhogy visszanyerni mindent, és még ráadásnak is egy kerek összeget – jobb megoldás” – így okoskodott. Jenő a fizetése hitvány maradékát szorongatta a kezében. Eltökélte: ha ismét veszít, kölcsönkér valamelyik módosabb szülőltől. „Nem tagadnák meg, de ez mégse kívánatos. Az ilyesminek hamar híre megy a faluban, és a tekintélyem sínylené meg...”

Jakobot, a fogyasztsági szövetkezet elnökét legkevésbé sem aggasztotta a pénz, neki mindig volt belőle elég. Ernő nagyképűsége azonban igencsak irritálta. „Ő is, akár a többi falubeli, hányszor rászorult a segítségemre. Most meg adja a nagyot! De a mai napot megkeserüli. Megleckéztetem!” – fogadkozott elszántan.

Ismét a kártyáé lett a szó. Ernő találmra húzott egy lapot a pakliból. Király, mégpedig adu! Ennél többet senki nem tudott felmutatni. Ernő végképp elvesztette józan ítélőképességét.

– Tudok egy jó viccet! – kurjantotta. – Sztálin elvesztette a pipáját. Berija húsz embert tartóztatott le miatta. Mind azt vallották, hogy ők lopták el!...

A kártyázók torkában elakadt a szó, arcuk megnyúlt. Zavartan, aggódva bámultak egymásra. Néma tekintetükben ott rebegett a kérdés: mi ez? Provokáció?!

Ösztönösen érezték: jobb hallgatni, szemernyi jelét sem adva annak, hogy odafigyelnek Ernő szavaira. Jakab tekintete kétségbeesetten cikázott ide-oda a teremben: hallotta-e más is a veszélyes viccet? De négyükön kívül senki más nem volt a helyiségben.

Ernő sietve zsebébe gyömöszölte a nyereményét, jelezve: nincs tovább – a partinak vége!

A partnerek gondterhelten széledtek szét, még csak el sem köszöntek egymástól. Félték a másnaptól.

Jakabot igencsak feldúlta az eset. Nyugtalanul, verejtékesen hánykolódott egész éjszaka. „Rajtam ugyan nem fog ki Ernő! Tudom a kötelességem!”

Jóval a munkaidő kezdete előtt, lihegve állított be az állambiztonsági hivatalba...

Erő letartóztatása igazi szenzáció volt. Az emberek elképedtek: „Egy ilyen aktivista, minden értekezlet állandó szónoka, aki sose fogyott ki a hazafias szólamokból!...”

A kártyapartnerék sejtették, honnan fúj a szél, de hallgattak. Egyikük sem merte volna megismételni a szovjetellenes viccet.

Az ítélet nem sokáig váratott magára: húsz év büntetőtáborban...

Ernővel észak felé dübörgött a vonat. Az elítéltekkel telezsúfolt fülkében számára az ablaknál jutott hely. Elvesztette az időérzékét, olykor elnyomta az álom. Éber perceiben újra és újra átélte a végzetes kártyaparti minden mozzanatát, és korholta magát a könnyelműségéért. Egyik álmában a piros királyt látta, de a kártyalapon a király helyén Sztálin képét, a kocska kezében füstölgő pipával. Kajánul Ernő szemébe nevetett, akit az álombeli dohányfüst ébresztett fel. Erős dohányos volt, de már hosszú ideje nem jutott cigarettához. Fáradtságos mozdulatokkal tenyérenyi helyen ledörzsölte az ablaküvegről a zúzmarát és kinézett. Beleborzadt a kinti dermedt fehérségbe. Arra gondolt, a hó és jég menthetetlenül elnyeli, nyomtalanul feloldódik benne. A fülke ajtajában álló fegyveres őr kárörvendően erősítette meg félelmét: „Tajga nye maty rodnaja!”

A tajga mégsem nyelte el Ernőt. A lágerben is feltalálta magát: a parancsnokság nagyra értékelte meggyőző jelentéseit azokról a munkákról, amiket nem végeztek el. Sztálin halála után a büntetése hátralevő részét eltörölték, de szabad alkalmazottként ott tartották. Tíz év múlva, igyekezetének jutalmául rövid időre szabadságot kaptak.

Hazaérkezése után a járási központban, ismerősei népes seregének gyűrűjében nagy derűtség közepette ismételte meg a pipás viccet. És csodák csodája: az impérium – akkor még – nem omlott össze...

*„A tajga nem édesanya!” (orosz) A szerző fordítása.

ÚJ VETÉS

Györfi Lilla Anna 1985-ben született Karcagon. Itt járt iskolába, a Gábor Áron Gimnáziumban érettségizett. Jelenleg a Nyíregyházi Főiskola magyar-számítástechnika szakán tanul.

1996-ban kezdett verseket írni. Írásai megjelentek a Palócföld 2002-es költészetnapki különszámában, a Soproni Füzetekben, a Karcagi Kalendáriumban és az Imakönyv Magyarországért, édes hazánkért című antológiában. 2002-ben a MINSZ XIV. Nemzetközi Irodalmi Pályázatán dicséretet kapott, a Teleki Tehetséggondozó Kollégium Deákpoézis 2002 Országos Irodalmi Pályázatán 3., a Szerkő Egyesület és az Öko-Centrum Alapítvány Gondolat-ébresztő 2002 pályázatán vers kategóriában 1., 2003-ban a Magyar Diákirók, Diákköltők XXVI. Országos Találkozóján 3. helyezést ért el, s így részt vehetett a Csapaki Irodalmi Fesztiválon.

Első önálló kötete 2004-ben jelent meg A szellő múltja címmel.

GYÖRFI LILLA ANNA

HANGULAT

*Szívemben dühöng a Tél,
lassú halált lehel a táj.
Hideg hangokat ballat a homály,
ablakra tapad a szomorúság.
Letörölhetetlen.*

*Csomagot küldött a Magány.
Bontogatom.
Már látom, virágzik a bánat:
asztalomon marék alvó
csönd.*

*Álmok útvesztőiből futok
tekinteted titkos sikátoraiba.
Szemed tüzeiben égek.
Szétszaggatott szavakat vések
naplóm testébe.*

A TÉL MOTTÓJA

*Hó és jég:
Hangulatkristályok.
Csillog a csend a csúcsokon.*

MIKOR...

*Mikor leszáll az este,
ezüst zománccal fest
a Hold,*

*mikor büszke fák között
sétál a szél és a tekintet,*

*mikor múlt és jelen
egyesül,*

*mikor kibunynak
remények, csillagok*

– akkor gondolok Rád.

HAJNAL

*Fellángol
az ég kapuja.
Vörösben úszik
a mező.
Repes a perc néma
varázsa, a tűz
tisztá ragyogása.*

*Ember típor
a tájra, és
felzokog a szél.*

RUSZIN NÉPBALLADÁK
HALOTT VÓLEGÉNY*

*A legény hogy hadba indult,
 kedvesétől így búcsúzott:
 – Váraj két évig türelemmel,
 s ha nem jövök meg, feleddj el.*

*Kettőt várt, tovább nem győzte,
 varázslattal megidézte:
 olyan szertartást rendezett,
 hogy a föld is repedezett.*

*Negyednapon, éjfél tájon
 ül Hancsa a vetett ágyon,
 áztatgatja gyöngye lábát,
 megzörgetik az ajtaját.*

*– Hancsa, Hancsa, mi dolog ez,
 mért van betolva a retesz?
 Elaludtál, nem is hallod,
 hogy hazajött a galambod?*

*– Debogy alszom, ébren vagyok,
 egyfolytában rád gondolok.
 Jobb kezével kinyitotta,
 bal karjával átkarolta.*

*– Üdvözöllek, egyetlenem,
 kedvedet mivel lelhetem?
 Vacsorát készítek néked,
 ébresszem a cselédséget?*

*– Ne készítsél eleséget,
 ne verd fel a cselédséget.
 Azért adott az Úr estét,
 hogy nyugtassa fáradt testét,
 ki egész nap elfáradott.*

*Azzal jár batsz a kedvemben,
 ha keresgél sz a fejemben.*

*Fejét hát ölébe vette,
 s babirkálni kezdett benne:*

*– Hajad selyme, kedves babám,
 mállik, porlad ujjam nyomán,
 s hová lett az arcod pírja?*

*– A csatában szélen álltam,
 sűrű eső verte hátam,
 göndör hajam odaveszett,
 arcom attól feketedett.*

*Kedvesem, ha velem jönnél,
 a Dunához elkísérsz,
 ott örök nyugalomunk lenne,
 árnyas erdő elrejtene.*

*Kapta mindjárt a kendőjét,
 hogy kövesse szeretőjét,
 úgy ballagtak a Dunához,
 ártéri erdő aljához.*

*– Ej, te leány, hol az eszed,
 a lólábút mért követed?*

*Szegény Hancsa összerentent,
 ijedtében térdre esett:*

*– Jaj Istenem, hogy megjártam,
 az ördöggel összeálltam!*

*– Fordulj vissza, szívem gyorsan,
 nem az vagyok, ki rég voltam,
 a gonosz maga áll előtted,
 feledd el a szeretődöt!*

*El is indult, de megfordult,
 s porrá bullott, elhamvadott.*

* J. Holovackij gyűjtése

A MEGÉTETETT LEGÉNY*

- *Hol jártál a tegnap este, fiam, Petruszenykám?*
- *Az özvegynek udvaroltam, édes jó anyácskám.*

- *Mivel vendégelt az özvegy, fiam, Petruszenykám?*
- *„Lábas” halat sütött nékem, édes jó anyácskám.*

- *Hol fogta ő azt a halat, fiam, Petruszenykám?*
- *A kertjében, zöld levélen, édes jó anyácskám.*

- *Hogyan készítette elő, fiam, Petruszenykám?*
- *Szekercével a küszöbön, kedves jó anyácskám.*

- *Miben főzte meg a halat, fiam, Petruszenykám?*
- *Cseréptálban, parázs fölött, kedves jó anyácskám.*

- *Evett az özvegy belőle, fiam, Petruszenykám?*
- *Nem evett, mert nem volt kedve, kedves jó anyácskám.*

- *Hát a gyerekei ettek, fiam, Petruszenykám?*
- *Nem ettek, mert lefeküdtek, kedves jó anyácskám.*

- *A szolgálait megkínálta, fiam, Petruszenykám?*
- *Ők nem merték megkóstolni, kedves jó anyácskám.*

- *Hány násznagyot hívjak hozzád, fiam, Petruszenykám?*
- *Négy barang szava elég lesz, édes jó anyácskám.*

- *Nászasszonyok kik legyenek, fiam, Petruszenykám?*
- *Egy százenseny** föld, négy szál deszka, kedves jó anyácskám.*

Fordította: **VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ**

* Galícia, archív anyag

** százenseny – régi orosz hossz mérték: 2,13 m

KOVÁCS VILMOS

URÁLI NÉPEK ÉS A HONFOGLALÓ KONGLOMERÁTUM

(Folytatás)

Vogul nyelvrokonaink *manysi* nevének és a *mós*, *más* frátriáneveknek az iráni eredetén töprengve, Györfly György úgy képzei el a fent vázolt folyamatot, hogy lehetett egy időszak, amikor az ósiráni–finnugor szomszédság okán, ill. mivel az óirániak kiterjesztették hatalmukat az ugorokra, utóbbiak a hódítók „ember” jelentésű *manus* néven kezdték nevezni magukat. Hogy azonban erről és főleg nem csupán ennyiről van szó, azt az a tény is bizonyítja, hogy a vogulokon kívül csaknem valamennyi finnugor népnek iráni neve van, s e nevek közszóként is élnek az illető népek nyelvében. Röviden:

az avesztai, óind *manu-*, szkíta, szarmata, alán *man-* „ember, férfi” óiráni előzményének folytatója az avesztai *manus-*, óind *manusa-*, *manusya* „ua”, ez a középirániban *mansi*, amelynek alakpárja a vogul *mansi* népnév és rokonsága;

a köziráni *mar-* „öl; (meg)hal” származéka a szanszkrit *marya* „férfiember; hős; nép”, ennek alakpárja a marik–cseremiszek nyugati szomszédságában jelzett, finnugornak tartott, eltűnt nép *merja* neve;

a *marya* származék középiráni folytatója *mari*, amely azonos a cseremiszi *mari* önelnevezéssel és „férfi; férj” jelentésű szóval;

a *mar-* alapszó egy másik származéka az avesztai *mardta*, óperzsa *mártiya*, szanszkrit *marta-*, pahlavi *mart*, tadzsik *mard*, perzsa *mārd* „halandó; ember; férfi; férj; merész; hős” stb., ennek alakpárja a mordvin *mirdä* „ember; férfi” szó és az oroszban alakult *mordva* népnév alapalakja, amelynek többese a mohamedán írónál *mrdat*, Rubruquisnél *Mordens*, Jordanesnél *Merdae*; a származék a zürjénben *mort* „ember”, innen a tautológias szerkezetű *komi-mort* „komi ember; zürjén” önelnevezés; a votjákban ez *murt* „ember”, innen – összetételben a Vjatka folyó *Ud* nevével – *ud-murt* „votják”, tkp. „vjtakai ember” önelnevezés (ugyanakkor a folyó *Ud* neve az óiráni *uda* „víz” szó folytatója, amely a cseremiszen *odo*, a votjákban *ud*, amelyből az udmurtok régi orosz *otjak*, *vojtak* neve is való);

a *martya* származék folytatója az *rt>š* változás okán az avesztai *mašya* „ember;férfi”, *Mašya* „Ősatya” és *Mašyoy* „Ősanya”, középiráni folytatója *maši*, *maš*, mely utóbbi hangalakját, jelentését és mitológiai tartalmát tekintve azonos az osztják frátria és mítikus ősök *maš* nevével s a *moš* név alakpárja; alakváltozata a cseremiszi népnév *-mis* utótagja, amely a finnben *mies* „férfi”, az észtben *mees* „ua”; ugyanezt találjuk a lapp *al(e)moë* „ember; lapp” népnév és közszó *-moš* utótagjában (az *al-e-* előtag azonos a köziráni, oszét *ale*, *al* „minden, valamennyi, összes” szóval), a közszói lapp népnév azonos a XI. századi volgai bolgár uralkodó *Almuš* nevével és *Almus* „Álmos: Árpád apja” személynevünkkel;

a *martya* további melléknévi származéka az óiráni *amrta* „halhatatlan”, ennek alakpárja az avesztai *amdša* „ua”, szókapcsolatban *Amdša Spanta* „Halhatatlan

Fényárasztó; Halhatatlan Szent” mint a jó szellemek gyűjtőneve, amelynek *Amaša* tagja – jelentésének megfelelően és a *Mašyoy* „Ősanya” névvel szoros összefüggésben – elválaszthatatlan krónikai ősanánk, *Emese* nevéől, forrása pedig a Kürosz-legenda, ill. a finnugor–iráni eszmei szinkretizmus (vö. még: óiráni *Anabita*, középiráni *Anabūt*, *Anait* „az élet vizének, a termékenységnak, az anyaságnak a jó szelleme”, „Esthajalcsillag”, amely azonos krónikáinkban Hunor és Magor anyjának *Eneth* nevével; 1. még: krónikáinkban Álmos apja *Ügyek*, e név azonos a szkíta–szarmata *Udiak* nevekkel, úgyszintén az oszét *Udykk* névvel, amely a Nart Eposzban a Göncöl egyik csillagának a neve, s annak köziráni, oszét *ud*, *od* „lélek; szent” szónak a származéka, amelyből a magyar *ügy* „szent” is való;

óiráni, avesztai *auruša*, óind *aruša* „fehér”, szkíta–szarmata *aors* „ua.”, ennek népnevi jelentése „ász, alán”, e törzsszövetség kínai neve *jencai*, oszét *ors*, *urs* „ua.”; ősz (ebből az r-nek az -s-előtti szokványos kiesésével a grúz–örmény *os-ethi* „oszét”, ugyanígy egy másik alakból *as* „ász, alán” és még a szkítában–szarmatában – tehát nem a szlávban! – *ias* „jász”), melléknévi származéka a hvarezmi *arsya* „ua.”, amellyel a mohamedán írók a hvarezmi eredetű kazár katonaságot jelölték, felváltva a név *as* „ász” alakváltozatával, az *arsya* alakpárja a mordvinok egy csoportjának *Erzya* neve, amely József kazár király levelében *Arisu*, az arabban – nyilván az s>perzsa th hatására – *Artba* (az *euruša* – tehát nem a rusz, ros alalakok! – folytatója az *orosz*, régi *urusz* népnév, amely az oszétban *orus*, *ury*; úgyszintén a cseremisiz *oš* „fehér” és az ismeretlen eredetű magyar *ősz* „fehér hajú”);

avesztai *uyra-*, óind *ugrā-* „nagy, hatalmas, óriás, kiemelkedő”, ez azonos *ugor* népnevünk alapalakjával, amely az orosz krónikákban is *ugra* (első ízben a 890., majd a 898. és a 934. évszámok alatt), ugyanott a vogulok és osztjákok neve is *ugra*, amit felváltva használnak a jésült szójelű *jugra* változattal. Az *ugra* alapalak óoroszból *ugre*, *ugri*, amellyel az orosz krónikák a honfoglaló magyarokat és a kazárokat (!) jelölik (e népnevünknek semmi köze a törökök vélt és „10 nyíl; 10 törzs” jelentésűnek magyarázott *onāgur* törzsnévhez, s az onogurok – akik 463-ban érkeztek Európába – nem azonosak a bolgárokkal, akiket a bolgár nemzeti történetírás már a II. században megjelenít Európában, s a görög világkrónika is már 354-ben az észak-kaukázusi népek között jelez);

avesztai, szkíta–szarmata, alán *van-* „győz; hatalmába kerít”, származéka *vana* „győzedelmes, hatalmas”, oszét *uān-*, *onā-*, *on-* „ua.”; erős, védő” (vö. vogul *on*, osztják *un* „hatalmas, nagy”), avesztai, óperzsa *kara*, középiráni *kar*, *gar*, *ger* „népség-katonaság; a népség-katonaság telephelye”, egy óiráni *vana-kara* középiráni folytatói *van-kar*, *wān-gār*, *on-gar*, *un-gar* „nagy, hatalmas, győzedelmes népség-katonaság”, amely azonos *ungar*, *venger* stb. népnevünkkel (a *kara* melléknévi származéka az óperzsa *karabīya*, óiráni *karaya* „ua.”, az *-aya* fonémacsoportból az alánban, oszétban *-ājā*-> lesz, vagyis a *karaya* alán folytatója *karè*, amely azonos hatodik törzsünk bizánci feljegyzésű *Karè* nevével és számos *Kér* helynevünkkel, semmi köze az „óriás” jelentésű török *kār* szóhoz,

annál több a zürjén *kar*, *kor* „város”, votják *kar* „település; város” szavakhoz, de az ősi etimont *Jászkarajenő* helynevünk *-kara-* tagja is őrzi, ugyanakkor a név *-jenő* utótagja azonos ötödik törzsünk nevével, amely bizánci feljegyzésben *Yena*, ennek sincs köze a feltett török **inak* „tanácsadó” szóhoz, amelyből e törzsnévünket származtatják, alakpárja viszont a közíráni *yuvan*, *yun* „fiatal, ifjú; új” *yuvanak*, *yunak* „ua.”, oszét *iwonäg* „ua.; ünő” származékoknak, mely utóbbiból – és nem a törökből! – *ünő* szavunk is való, míg ennek *yuvan*, *yun* előzményéből ismeretlen eredetű *ín* „szolga” szavunk származik, vagyis a Jászkarajenő jelentése „jászútelep” vagy „új jász telepések”; a *van*-etimon óiráni összetételben szarmata királynévként *Arya-vanta*, amely Hérodotosznál *Ariant* „Hatalmas árja”, a *vanta* oszét folytatója *wänd*, *änd*, *ond* „merész, bátor, vad, kegyetlen”, ez azonos *Ond* vezérnevünkkel, úgyszintén annak a bolgár főembernek az *Und* nevével, aki gyarmatot alapított az Ararát egyik körzetében; a *vanta* óiráni származéka *fra-vanta* „győzedelmes”, ebből az alánban szabályosan *la-vanta*, az óoszétban *lä-wäntä* „ua.”, amely azonos Árpád fia *Levente* nevével);

a vizsgált *auruša* egyik alakváltozata *vars* (ez a perzsából került az arabba, ahol *wars* „egyfajta sárga növény; börsöny), középiráni melléknévi származéka *varsan* „ua.”, amely azonos az alánok magyar *varsány* nevével, a *vars* későközépi és újíráni folytatója *bars* (ebből az előbbi képzővel *börzsöny* és *bársony* szavaink), ez oszét *-ula*, *-ul*, *-yl* kicsinyítő képzőkkel *Berszula* „a bolgárok egyik ága” a mohamedán írónál, de ugyanott *al-Barsalia* az alánok Derbenttől északra fekvő országának a neve, amelyben a bolgárok egyik ága telepedett meg, s a krónikák szerint ettől származnak a kazárok, ugyanakkor a kazárok egyik fiúősnének a neve *Barszil*, az örmény forrásokban *basil*, *basl* „alánok”, ez az *-r-* kiesésével keletkezett, csakúgy, mint a kazárban a *Bas* „alán” név, amely azonos az ismeretlen eredetű *baskir* név és a mohamedán írónál használatos *basdzsirt* népnévünk *bas-* előtagjával (jól igazolják a *bas-* előtagnak a *bars*-ból való alakulását krónikáink, ahol *Baskiria* neve *Bars-atia* is); a *baskir*, *basyr* stb. népnév és alakváltozatainak *-kir*, *-yir* utótagja a vizsgált *kara*, *kar* etimon alakpárja; óiráni *krta*, *grda*, avesztia *goroda* „ház; háznép”, óperzsa *garda* „a tartományurak fő munkaezői, amelyek a kara elszegényedett tagjaiból kerültek ki; ezek települése”, szogd *yurd* „ország”, pahlavi *kert* „település, város”, eposzi *gurd*, *gird* „város”, oszét *kward*, *kord* „törzs, csoport, társadalom, tömeg stb.” (vö. votják *gurt* „ház”, zürjén *gort*, oszétják *kort* „ua.”), amelyekből a *baskir* név *baskort* alakjának és *baskard*, *baskird*, *basyerd*, *basdzsirt* változatainak *-kard*, *-kort*, *-kird*, *-yerd*, *-dzsirt* stb. utótagjai valók; ezek alakpárja harmadik törzsünk Kürt-gyarmat nevének *Kürt-* előtagja (ennek semmi köze a jenízeji török *Kürt* „frissen esett hó” névhez), a székely *Kürt* nemzetségnevén, a bolgár királylajstromban az Avitochol (Attila) fia Irmik után következő uralkodó *Kurt* neve és számos *Kürt* helynevünk, közte a nyitrai *Assakürt*, amelynek *Assa-* előtagja azonos az ász-alánok *Assatoi* nevének alapalakjával, ill. az oszét *Assy* „ász” név alakpárja (a *krta*, *grda* középiráni folytatója *kil*, *kel*, *gil*, *gel*, középperzsa *gíl* „ház, háznép stb.”, ezt találjuk a fehér hun heftaliták-hétalánok egyik csoportjának

As-keľ „ász nemzetség” nevében, amely a VIII. században eltűnt a Kaspi keleti partvidékéről, majd a volgai Bolgárország területén jelent meg *Es-kil*, *Ese-gel* néven mint a bolgárok egyik ága és a baskir-magyarok szomszédja; vö. finn *kyl* „ház”, *kyla* „település, falu”, észt *kül* „ua.”, *küla* „ua.”);

a *krta*, *grda* etimonnak a fehér hun *As-keľ* „ász nemzetség” nevében is meglevő *-keľ* folytatója azonos a székely népnév *-keľy* utótagjával, a *szé-* (régí *sze-*, *szi-stb.*) előtag pedig az óiráni, szkíta-szarmata *saka* „ág, ágbog; szarvas”, „szkíta, szaka, szakák; a tohárok, kidarita hunok és fehér hun heftaliták-hétalánok elődei” totemállat- és népnév *sei*, *si*, oszét *sy* folytatóinak alakpárja (vö. óiráni Saka-stana „szakaszállás; Szakasztán” > középíráni Sei-stan, Si-stan; Sagadares „szarvastartó” mint egy, a Dunánál élő törzs neve, amely Jordanesnél Attila halála után Moesiában települt le; oszét *sag-läg* „szarvasember”).

Az egyezéseknek ez a szorosan egymásba illeszkedő láncolata jól érzékelteti a finnugor–iráni, ill. magyar–szkíta-szarmata, alán összefonódottságot, és biztos fogódzókat nyújt a honfoglaló konglomerátum finnugor eredetű csoportja történetének a kutatásához.

3. A CSATLAKOZÓ KUMÁNOK

Maszudi elbeszéli, hogy az a népség, amelyből a kazár katonaság kitelt, Hvarezm vidékéről települt át Kazáriába a háborúk és járványok miatt, jórészt izmaelita hitű volt, s *arsya* „ász-alán” néven nevezték. Isztahri szerint ezek a jövevények eleinte 12 000, majd 10 000 katonát állítottak ki, kezdetben nem kaptak zsoldot, csak részesedést a hadizsákmányból, nem is katonáskodtak állandóan, békeidőben földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkoztak, de háború esetén kötelesek voltak hadba vonulni a kazár uralkodó első hívására. Nyilván ezekről a hvarezmi jövevényekről írja Al-Biruni, hogy az „ászok vagyis alánok” régen az Amu-Darja alsó folyásánál éltek a *besenyőkkel* együtt, de amikor a folyó megváltoztatta medrét, Kazáriába költöztek, s *nyelvük a hvarezmi és a besenyő keveréke*.

E hvarezmi eredetű, jórészt izmaelita ász-alán–besenyő keveréknép Kazáriába történt áttelepedésének történeti háttérét azok az események adják meg, amelyek a VIII. század elejétől megrázkódtatják egész Közép-Ázsiát. 710-ben kitör a kengszer (besenyő)–türges háború, amely mögött a türgesek arabellenes tervei húzódnak meg. 712-ben hatalmas arabellenes felkelés tör ki Hvarezmiban, amelyet az araboknak sikerül elfojtaniuk. 728–36 között sorozatos felkelések dúlnak Szogdiában is. 766-ban a tielő-ujgurok, akik a VI. század derekáig a türkökkel együtt a zsuansuan-avarok alattvalói voltak, szétzúzzák a nyugati türk törzsszövetséget, amely egyébként 680-ban formálisan is kivált a keleti türk törzsszövetségből, s amelynek élén ekkor már az ász-alánok Tuhsz nevű törzse állt, és bocsátott ki pénzt a maga nevével.

Egyes szovjet és külföldi kutatók szerint a 712. évi hvarezmi felkelés leverése után az elesett Hamdzserd vezértársa, a horezmsah fivére: Khurzad a nép és a katonaság egy részével Kazáriába költözött, ahol a katonaság fővezére lett, majd a hvarezmi szokásoknak megfelelően szakrális helyzetbe szorította a kazár uralkodót, és ő gyakorolta a tényleges hatalmat Bulan néven, akit mások is a zsidó legendák Szangari (Hamdzserd) nevű uralkodójával azonosítanak. E kérdésben a tudományos vita még nem zárult le, egy sor körülmény azonban a VIII. század elején kezdődő kazár–hvarezmi összefonódottságról tanúskodik.

Bizonyos, hogy Khurzaddal-Bulannal kezdődik a kazár bekek dinasztiája, s hogy a *bek* méltóság a hvarezmi *bag-pur* címből alakult. Bizonyos, hogy a kazár uralkodó ekkor kerül szakrális helyzetbe, márpedig a főhatalom kettős megosztása és a főuralkodó szakrális volta kifejezetten hvarezmi intézmény (ugyanazt találjuk honfoglalóinknál, ahol Kurszán kende a szakrális, Árpád gyula pedig a tényleges uralkodó). Ugyanakkor a VIII. század első felében uralkodó Sausafar horezmsah pénzérméin megjelenik „a kazárok kegyes uralkodója” felirat. Emellett Tabari hvarezminak, káliznak nevezi a 764-ben Tbiliszit elfoglaló kazár katonaság fővezérét, az Ász-tarchan-t, vagyis „ász-alán vezér”-t, akiről pedig Jakubi azt mondja, hogy ő a kazárok királya! Isztahri, Ibn Haukal és Jakut egybehangzó tudósítása szerint Mervan arab hadvezér 737. évi kazáriai hadjáratok a fekete kazárok kezéből már a fehér (ász) kazárokéba ment át a hatalom, mely utóbbiakat ezek az írók „fehér” jelentése okán *al-kbi*-s-oknak, azaz kálizoknak, hvarezmiaknak nevezik (ezzel összefüggésben értelmezhető Abu-Feda leírása: „A kazárok nem hasonlítanak a törökökre... és két fajra oszlanak, az egyiknek karadzsur, saten a neve, és olyan sötét színű, hogy az már feketébe megy át: ezt hindu fajúnak tekintik; a másik faj fehér és igen szép; a kazároknak és törököknek ez az antropológiai szembeállításuk tökéletesen egybevág a mohamedán íróknak azzal a szintén megkülönböztető megállapításával, hogy a kazár nyelv nem hasonlít a törököre”).

A felsorolt eseményeknek nyilván nem kis részük van abban, hogy 723 táján a kazár fővárost a dagesztáni Hunországban fekvő Szemenderből a Volga torkolatvidékére, Itilbe helyezik át, amelynek egyik felét mohamedánok lakják. Rendkívül fontos még az a tény, hogy a VIII. század végén Bizánc felállítja a káliz püspökséget Dorosz központtal, ami kifejezetten azt jelenti, hogy a bizánci térítés a Krím-félszigeten és a Fekete-tenger partvidékein élő mohamedán kálizok között folyt. És még valami: a kálizok kínai neve *Kuali*, ennek bizánci forrásokban meglevő változata *choliat* (ez a nép a VIII. században már mohamedán), s alakja az orosz krónikákban *goliad* mint egy, a Protva és Ugra folyók vidékén élt, azonosítatlan nép neve (vö. Prot-va–szkíta-szarmata Porata „Prut”; iráni ugra „nagy”, de Kazáriában is van egy Ug-ru nevű folyó, amelyet egyesek a Maniccsal, mások a Terekkel-Alontával azonosítanak), amely elválaszthatatlan Anonymusnál a Maros folyótól Orsova váráig uralkodó kumán dux *Glad*, *Galád* nevétől s a térség hasonló földrajzi neveitől.

A hvarezmi eredetű ász-alán–besenyő keveréknép kazáriai megtelepedésének tárgyi bizonyítékai, időbeni és földrajzi meghatározói az európai dirhem-leletek

és a szaltovo-majacki kultúra. Nem véletlen, hogy a dirhemek tömeges európai beáramlása a VIII. század elején kezdődik, a hvarezmi telepések megjelenésével egy időben tehát, s a IX. század végén, e kultúra eltűnésével egyidőben apad el. Emellett a szaltovo-majacki kultúra területén előkerült dirhemek egy része csonkított érmékből áll, az újabb szovjet kutatás pedig kimutatta, hogy a dirhemhamisítás központja Hvarezm volt. Eszerint a telepések kapcsolatai a mohamedán világgal nem szűntek meg, sőt szítódtak, miután Mervan arab hadvezér 737-ben a kazár uralkodóval és környezetével is felvettette az iszlámot.

Egyértelműen áll elének a hvarezmi népesség a szaltovo-majacki kultúra régészeti leletanyagában. Az egész anyagi kultúra, amely a VIII. század elején tűnik fel a Volga–Káma–Kaukázus–Dnyeper határolta térségben, közép-ázsiai eredetű, az iráni szászánida eszmei szinkretizmus fogalomrendszerébe tartozik, magán viseli az iszlám félreismerhetetlen stílusjegyeit, s itt elsősorban az indás-palmettás díszítőelemekre gondolunk, amelyek elborították a honfoglaló magyarság egész művészetét is. De azt is tudjuk, hogy az említett térség VIII–IX. századi fémművességének a központja éppen Szaltovóban volt, előzményei Közép-Ázsiába nyúlnak vissza azzal a stílussal együtt, amelyben a honfoglaláskori magyar leletek is készültek: a gyöngysor-dísz, a féंबरakás, az öntési eljárással előállított lószerszám- és övdíszek. És ide vág Bartha Antal megállapítása is: „... korai településszerkezetünk genézisét jórészt a szaltovo-majacki kultúra területén tapasztalt jelenségekből vezethetjük le”. Majd ugyancsak Bartha: „A magyarság bolgár–török közvetítéssel ugyan, de voltaképpen alán és iráni földművelést vett át” (e megállapításból a bolgár–török közvetítést ki kell zárunk, ill. be kell helyettesítenünk az ász-alán–besenyő keveréknép besenyő komponensével).

Tudjuk, hogy a szaltovo-majacki kultúra a IX. század végén, vagyis a magyar honfoglalással egy időben nyomtalanul eltűnik, ill. variánsként él tovább a Kárpát-medencei magyarság műveltségében. Minden jel arra mutat, hogy e kultúra azért tűnt el, mivel népe csaknem teljes egészében csatlakozott a honfoglaló konglomerátumhoz, amelyek műveltségében azért jelentkeztek csak variánsként, mert idővel elkeveredett a konglomerátum magyar és kavar csoportjainak kultúrájával, vagyis a variáns ténye a keveredés eredménye.

A két törzscsoport – a magyar és az ász-alán–besenyő – egyesülésének számos más bizonyítéka is van. Tudjuk például, hogy a magyar törzscsoport a IX. század 30-as éveiben már osztatlanul uralta a Fekete-tenger északi partvidékét, 837-ben megjelent az Al-Dunánál is, keleten pedig a Don folyó határolta el a kazároktól. Nos, görög forrásokból tudjuk, hogy a Don jobb partján állt cimljanszki kazár erődítményt 830 táján valakik kegyetlenül elpusztították, védőit lemészárolták, az erődhöz tartozó településeknek azonban nem esett bántódásuk, s tovább élték a maguk megszokott életét. E furcsa ellentmondást a történészek okkal magyarázzák úgy, hogy az erődöt nem külső ellenség pusztította el, hanem a hozzá tartozó nép lázadt fel a kazár uralom ellen. Mivel azonban e térségben a magyar törzsek is jelen voltak, a pusztítást a magyarok és a szaltovo-majacki kultúra ász-alán–besenyő keveréknépe közös művének kell tekintenünk. Ezt támogatja

a mohamedán íróknak az a tudósítása is, hogy a kazárok régen elsáncolták magukat a magyaroktól és más ellenséges népektől. És még valami.

P. K. Kokovcov a kazár zsidó levelezésben bukkant rá arra az adatra, hogy Veniamin kazár király uralkodása idején (V. A. Mosin kronológiája szerint 860 táján), Bizánc felbujtására három nép: az *asiya* (a mohamedán íróknál ez *arsya*, vagyis hvarezmi ász-alánok), a *painil* (besenyők) és a *turku* megtámadta a kazárokat, de vereséget szenvedett. Mivel 860 táján sem a besenyők fő törzscsoportjának, sem az orosz krónikákban torkolnak nevezett oguzoknak az európai jelenléte még csak szóba sem jöhet, az eseményben szereplő három név közül az asiya-ban az ász-alán–besenyő keveréknép ász csoportját, a painil-ban besenyő komponensét, a turku-ban pedig a bizánci forrásokban következetesen turkoknak nevezett magyarok törzscsoportját, vagyis a már egyesült ász-alán–besenyő–magyar konglomerátumot kell látnunk.

(Folytatjuk)

A POLITIKAI POSZTMODERN

A posztmodern fogalma a civilizáció, a kultúra, az ideológiák, a politika, a gazdaság azon állapotára utal, amikor a modernitás energiái, stratégiái kimerültek, vagy a felismerhetetlenségig megváltoztak. Köztudott, hogy a modernitásnak világos, optimista tervezete volt, egyfajta humanista pátosz, amely főleg a tradicionális társadalommal szembeni heroikus küzdelemben fejeződött ki. Úgy tűnik, mára ez a projektum elérte célját, politikuma kiüresedett, másrészt kikristályosította a liberális-demokratikus paradigmát.

A projektum a tradicionális társadalom evidenciái elleni harc során *megszabadította* az embert mindattól, ami a kollektív meghatározása lehetett volna, legyen az a múlt (Tradíció) vagy a jövő (a kommunisztikus tanok eszkatológiája); a lét fokozatosan egy köztes állapotba, az efemeritás csapdjába került. Erre a pillanatnyi létre a médiahatalom, a tömegtájékoztató egész manipulációs rendszere teleszik rá. A lét pontosan addig tart, ameddig egy hírműsor vagy szórakoztató adás, esetleg egy reklámblokk. Akárcsak a mindennapi életben: a lét apró események összefüggéstelen sorozatává válik, melyek annál értékesebbek, minél élénkebbek, ríkítóbbak. Ez a pillanatba zárt lét a modernitás győzelmével megállott idő, amikor a múlt és a jövő kölcsönösen semlegesíti egymást. Valójában ezt az állapotot próbálják a posztmodern kifejezéssel jelölni.

A posztmodern elméletét jellemzően akkor dolgozták ki, amikor a szovjet rendszer összeomlott és a marxizmust a liberális ideológia kezdte kiszorítani. F. Fukuyama tehát nem előzmények nélkül kezdett el a történelem végéről beszélni, ha ugyanis a modernitásnak már nincs mit felélni, kritizálni, meghaladni, leleplezni: a történelem a végéhez érkezett. De vajon véget ért-e a modern kor? Ha ez alatt a közélet deszakralizációját értjük, akkor igen. Viszont, ha a modernitáson valamilyen konkrét cél felé való haladást értünk, önálló modern ontológiát, akkor semmiképpen. Hiszen ez elvi képtelenség, a modernitás létalapja olyasmi, ami sohasem aktualizálódhat. *A modern individuum szakrális meghatározása megszűnt, s ezzel eltűnt az ontológia alanya, „tanúja”. A kategória ambivalenciáját éppen az adja, hogy a modernitás meghaladása önmaga által történik.*

Mint kitűnt, a posztmodern azt a fajta modernitást jelöli, amelyik először a történelem folyamán ellenfél nélkül maradt, vagyis egy újfajta abszolutizált, alternatíva nélküli minőségben. Gazdasági téren a posztmodern szintén a liberalizmus dominanciáját jelenti. A gazdaság egyfajta új gazdasággá, „finanszizmussá” alakul, aminek eredményeként nemcsak a kommunisztikus ideológiák kerülnek süllyesztőbe, hanem a harmadik utas elgondolások is. Ez a gazdaság virtualizálódásának utolsó akkordja.

A posztmodern kifejezéshez visszatérve, a modernitás folyamatként véget ért, ezután már, mint a „pillanat örökkévalósága”, „örök jelenvalóság” módusában létezik. Ezt az állapotot nevezte Baudrillard poszthistóriának, melynek fő jellemzője a tartalmak szüntelen ismétlődése, a „reciklikusság” egyfajta állandósult déja vu.

Szerinte a társadalom olyan állapota ez, amikor valamennyi történelmi lehetőség működésben van. A modern *vége* lényeges változás, tartalom nélküli folyamatá vált, ezerféle szögben tükrözve önmagát, ironikus (önirónikus) módon kifigurázva tulajdon „mozdulatlan dinamikáját”, a „stagnálás szuperszonikus sebességét”. A posztmodern után már nem jöhet semmi, hiszen a valódi posztmodern a tradicionális társadalomhoz való visszatérés lenne.

A jel uralma

Baudrillard szerint a nyugat-európai kultúra fejlődése a reneszánsztól a posztmodern korig a „jel autonomizációja” logikája mentén történt, melynek során a jel fokozatosan elszakadt a jelentéstől egészen a jelentés teljes megszűnéséig a posztindusztriális társadalom idejére. A folyamat három szintje a következő: a reneszánsz (az utánzás és a hamisítványok kora), az indusztriális társadalom (sorozatgyártás) és a posztmodern (kódolás).

Mára a közélet elvesztette szakrális vetületét, összetevői esetlegessé váltak, nélkülözve minden autonóm minőséget, ami összekötné a társadalmi valósággal. Miután a politikai kérdések „kollektív megbeszélések” eredményei, hasonlatosan a szerződéshez, amit akár figyelmen kívül is hagyhatunk, esetleg újrafogalmazunk – a kérdések formális oldala kerül előtérbe. A politika szintén a „jel autonomizációja” felé mozdul. Ez a folyamat a XX. század különböző rezsimjeiben kezdődött. Az olyan totalitárius rendszerekben, mint a fasizmus vagy a kommunizmus, megnőtt a propaganda szerepe, itt az állam „tömeghipnózis” segítségével sulykolta az emberek tudatába téziseit, teljesen elrugaszkodva a konkrét realitástól, amely megerősíthette vagy megcáfolhatta volna a propaganda posztulátumait. A propagált jel viszonylagosságát, ami könnyen fordul az ellenkezőjébe, Orwel antiutópiai illusztrálják. Valami hasonló figyelhető meg napjainkban a politikai reklám esetében. Itt a politikai ideológia, eszme, párt, a tartalmi oldaltól függetlenül piaci értéket kap. A jel autonomizációja a politika szférájában nyilvánvalóvá teszi a propagált, reklámozott tárgy tartalmi másságát annak reprezentáltságához képest. A posztmodern korában ez a tendencia kulminál, a jel teljesen elszakad a tartalmi oldaltól, olyanyira, hogy a jelentés megsemmisül. A politika virtuálissá válik, mely csak a „prezentációs térben” létezik – a megnyilvánulások formájában. A posztpolitikában a deszemantizált (jelentéstelenített) álpolitikai kijelentések ismétlődnek, az autonomizált jel játékként. Mindennek az optimális tere nem a parlament vagy az elnöki palota, de még csak a piactér sem, hanem a televízió képernyője. A képernyőt betöltő szüzsék, a dramaturgia, a szereplők teljesen elszakadtak a mindennapi realitástól. A tömegtájékoztató feloldotta a valóságot, ráerőltetve az ironikus „nap híreit”, tetszőlegesen választott „napirendi pontoknál” (agenda). A társadalom ezen állapotát Gil Debor a „látvány társadalmának” nevezi. A látvány társadalmá politika utáni társadalom, ahol a politika estleges pszeudopolitikai képzetek játékvá válik. A régi jelentések vagy eltűntek, vagy jelentésükből kifogartva, parodizáltan jelennek meg. A legfőbb hatalommá a tömegtájékoztató válik. A posztpolitikai térben létezni annyi, mint megemlítve,

megmutatva lenni. Ez a létezés csak egy pillanatig tart, viszont ez a pillanat lett az egyetlen, kizárólagos valóság.

A jövő¹

Az interaktivitással a hírközlés az atomizált individuumban megtestesülő *szingularitások* önkényes játékvá válik. A tömegtájékoztató utolsó stádiuma a híradás decentralizációja az interaktív rendszerekben. Itt már a „látvány társadalmáról” sem beszélhetünk, hiszen a szinguláris a szinguláris számára ad hírt. Egyfajta anarchista ideál valósul meg: az ember a foszforeszkáló képernyő virtuális terében válik szabaddá a hatalomtól. Az izolált individuumban spontán, cél nélkül mozognak a virtuális térben, csupán az ösztönök mélységéből feltörő indulatoknak engedelmessé. Ezek az impulzusok a maradék biológiai realitást képviselik, amit még nem oldott fel a technogén környezet. A spontán feltörő impulzusok az ember autonóm ontológiai organizációjának utolsó maradványai, annak is biológiai, zoológiai vetületében². A virtualitás terében a vitális impulzusok egy pillanatra lobbannak fel, majd kialszanak, átadva a helyet a „tisza jelnek”, amely cél és projektív energia nélkül való. A korszak száműzi a hierarchiát, amit a hálózat elve helyettesít. Végérvényesen eltűnnek a kasztok, társadalmi rétegek, nemzetiségek, konfessziók, kultúrák. Helyükbe a Hardt és Negri szerinti *multitude*, a „sokaság” kerül. Ez a sokaság számtalan kaotikusan mozgó atomból áll. A deontologizált szingularitások közötti különbség illuzórikus, és csak magát a szingularitásokat érinti. A *sokaság* virtuális léte az egyetlen mód bármely hierarchizáció, létrendi rangsorolás elkerülésére. Mivel a posztpolitika egészében virtuális, a liberális egyenlő esélyek elve *egyenlő* valósággá válik. A posztpolitika szubjektuma (szingularitás) a virtualításban bárminek képzelheti magát, hiszen hiányzik az ontológia alanya, valamint a tér és idő. A virtuális térben mindenki szabad mindenkítől és mindentől: a világtól, saját magától; az identitás efemer, a jel játékanak függvénye.

Természetszerűleg a posztpolitika a magánjog győzelmét hozza. A legfontosabb jog a hálózathoz való hozzáférés – telefon, internet, tv. Jellemzően ez a jog garancia a virtuális térbe való kerüléshez. A posztpolitikában abszolútizálódik a premisszív, megengedő elv, ezzel szemben a kötelezettségek a nulláig redukálódnak. A posztpolitika normatívával kerül szembe bárki, ha ki akar lépni az individuumban „szabadságának” korlátai közül. Törvényen kívülé válik a „társadalmi ontológia” minden olyan megnyilvánulása, amely a realitás nem individuális státusát deklarálja. A fentiekből kiviláglik, hogy a posztpolitika elutasít és delegitimizál minden kollektív identifikációt. A szingularitás szabadon választhat identitást, de csak az individualitás keretein belül maradva. A szingularitásokból álló sokaság (*multitude*) integrálhatatlan, minden összetevője „irracionális szám”, fiksálható lét nélkül.

Az erőszakot a posztpolitika csírájában fojtja el, ugyanis az erőszak aktusában az aktív fél manifesztálja a létét. Az erőszak identifikációt provokál, belső ener-

giákat mozgósít, ontológiai dialógust hoz létre, hierarchiát szül, meghatározza a hatalmi viszonyokat, s mindez megengedhetetlen a posztpolitika terében. A posztpolitika a szingularitások pacifikációjának rendjét vezeti be, oly módon, hogy a különböző képernyők elé ülteti őket. A biopolitikai impulzusok (lásd Negri és Hardt) előhívják az erőszak szándékát, ezt viszont feloldja a virtualitás, a látvány, a művi fantazma. A posztpolitika világa erőszakkal telített, ám ez az erőszak gondosan imitált, az individuum szemléletére korlátozódik. Az erőszak az individuum nevében történik az individuummal szemben.

A posztpolitika fő értékévé a játék válik. Amíg azonban a modern politika számára az érték szuverén realitás volt, amelynek alárendelődött mind a személyes, mind a kollektív, a posztpolitikai térben az érték individuum alatti szintre kerül, megfosztva azt kommunikatív tulajdonságaitól. Az érték relativizálódik, estlegessé válik azáltal, hogy azt a szingularitás posztulálja. Az érték „ontologizációját” a hálózat azonnal hitelteleníti. A posztpolitika a modernitás törvényszerű vége. Az újkor politikájához képest új elemeket hordoz, azonban a figyelmesebb szemlélő számára ezek a fejlemények nem annyira váratlanok. Konklúzióként megállapítható: a modern politika hanyatlása már az újkor hajnalán anticipálható. A politika mint holisztikus valóság deszakralizációja a politika potenciális végét jelenti. Annak ellenére, hogy a deszakralizáció első tendenciái és a mai állapotok – politikai intézmények drámai mutációja, azok posztpolitikává válása között látszólag nagy a különbség, mégis valószínű, hogy paradigmális szempontból a végkifejlet logikus és determinált.

KOVÁCS GÁBOR

Jegyzetek

1. A fejezet Negri és Hardt *Impérium* című művére támaszkodik, amely ugyanúgy a politikai gondolkodás mérföldköve, mint Samuel Hantington: *Civilizációk barca* vagy F. Fukuyama: *A történelem vége az utolsó ember* című munkája. Mind a három mű a történelmi fejlődés alapvető tendenciáit általánosítja, úgy mint az „új világrend” tartalmi oldala, vagy mint „jövőkép”. A baloldali kritika Negri és Hardt könyvét hiperbolikusan „a Kommunista Kiáltvány posztmodern verziójának” nevezte el.

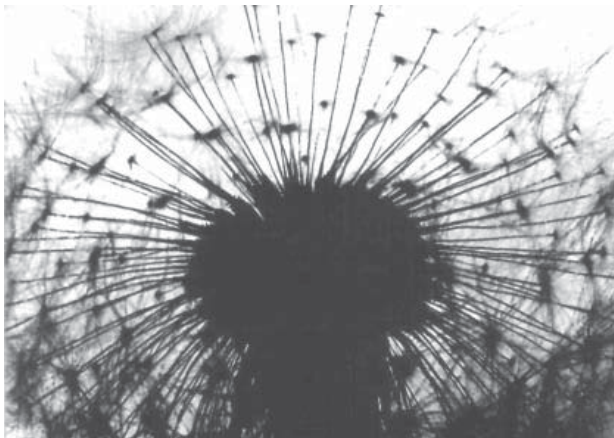
Az *impérium* kulcsfontosságú fogalma a könyvnek, ebbe a fogalomba sűrítik bele a szerzők koncepciójukat a posztindusztriális és posztmodern társadalomról. Negri és Hardt posztmodernista állásponton vannak: a modern kor ideológiai, gazdasági, jogi, filozófiája, társadalmi potenciálja kimerült, a modern kornak tehát tényszerűen vége. A munka és a tőke viszonyában mindketten a marxista modelt követik, a posztmodern körülmények között azonban a munka és tőke a felismerhetetlenségig megváltozik. A tőke hegemoniája totálissá válik. A tőke maga az impérium, amely szerintük alighanem a kapitalizmus utolsó fázisa, amikor a munka az indusztriális fokhoz képest decentralizálódik, számtalan egyre tagolódik, akik a mindenütt jelenlévő és mindent kontrolláló impérium

hatalma alatt állnak. A posztmodern korban a munkát nem a munkásosztály végzi, hanem – Negri és Hardt kifejezésével – a „sokaság”, a multitude. A munka és a tőke szembenállása megszűnt. A „fegyelem”, a „szigor” helyett a tőke az „ellenőrzést” alkalmazza, politika helyett „biopolitikát”, állam helyett planetáris hálót. A kapitalizmus az impérium korszakában álcázott, eltűnnek az ipari korra jellemző attribútumai. Megszűnnek a nemzetállamok, megváltozik a munka hierarchiája, eltűnnek az államhatárok. Ennek ellenére az impérium mindent kontrollál és továbbra is eltulajdonítja a sokaság munkájának gyümölcsét. Az ellenőrzés planetáris méretű, mindenkit érint.

2. A globalizált kapitalizmusnak ebben a stádiumában a produktív, illetve az improduktív tevékenység közötti különbség elhalványul, fokozatosan maga a biológiai lét válik munkává: a biológiai, fiziológiai motivációk, a vágyak, a szaporodás ingere, vagy a kreativitás valamilyen megnyilvánulása, esetleg a pusztaság szeszélye. Eltűnik a munka és a pihenés közötti különbség, a hasznos és haszontalan szembeállítása. Ami marad: élő emberek a korrump rendszerrel szemben. Marxista terminológiával a „sokaság” önmagában képviseli a munkát, az impérium pedig a tőkét.

Irodalomjegyzék

- Дугин А. Г.: Постмодерн или ультрамодерн? Философия хозяйства, 2003, № 3.
Дугин А. Г.: Финансизм как высшая стадия развития капитализма. Экономическая теория на пороге XXI. века. Финансовая экономика. М.: Юрист, 2001.
Fukuyama F.: *The End of History and the Last Man*. N.Y., 1993.
Jürgen Habermas: *Válogatott tanulmányok*. Atlantisz, 1994.
Jean-Francois Lyotard: *A posztmodern állapot*. Századvég Kiadó, Bp., 1993.
Negri A.– Hardt M.: *Empire*. Harvard, 2000.

KRÓNIKASZERKESZTÉSEK

I. KÁROLY RÓBERT ÉS NAGY LAJOS KORÁBAN

1. A Károly Róbert-kori krónikák

A történettudomány mára hitelt érdemlően bebizonyította, hogy Kézai Simon 1282–1285 közt írta meg történeti munkáját. A következő, megnyugtatóan datálható krónikát 1358. május 15-én kezdték el írni, a szerző problematikájára később részletesebben kitérek.¹ Marczali Henrik volt az, aki elsőként vetette fel egy áthidaló krónika gondolatát, amely III. Endre korától az 1330 körüli eseményekig követi nyomon a magyar történelmet. Megállapítása szerint e krónika XIII. századvégi és XIV. századeleji része két külön egységet alkot. Mivel ezekben a szövegrészekben számos utalás esik a ferences rendre, pontosabban a kisebb testvérekre, a minoritákra, Marczali úgy vélte, a krónika a rend budai kolostorában íródott. Ő nevezte el *Budai Minorita Krónikának*.² Marczali tézisét Hóman Bálint, Horváth János, Györfy György és Berkovits Ilona is elfogadta.

Kristó Gyula mutatta ki, hogy nem csupán a krónika továbbírásáról van szó, hanem a XIV. század első krónikaszerkesztéséről, régebbi krónika- és gestaszövegek felhasználásával.³ Domanovszky Sándor szerint a IV. Lászlóról szóló fejezetet is ferences rendi szerző írta, s jóval később, a XIV. század elején. Kézai királyt magasztaló művét nem vették át a későbbi krónikakompozíciókba, mivel megváltozott a kun származású uralkodó megítélése. Domanovszky úgy véli, két szerző munkájával állunk szemben, amelyek közt határvonal az 1317-es bejegyzés.⁴

Raymund Friedrich Kaindl dolgozta ki a többszerzős elméletet, amit később Domanovszky Sándorhoz hasonlóan Dékány Kálmán és Klaniczay Tibor is felkarolt. Kristó Gyula a saját koncepciójában már négy szerzőt említ. Véleménye szerint a négy szerző munkája tartalmi kritériumok és formai szempontok alapján is világosan elkülöníthető, mégpedig az alábbi felosztásban és indoklással:

¹Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*. In: *Képes Krónika*. Ford. Bellus Ibolya. Pro Memoria, Bp., 1986, 463. p.; *Képes Krónika*. Ford. Geréb László. Magyar Helikon, Bp., 1971, 5. p. (KK: 1. fejt.)

²Kristó Gyula: *Anjou-kori krónikáink*. In: *Századok* 101, 1967, 458. p. (A továbbiakban Kristó: *Anjou-kori...*); Mályusz Elemér: *Krónika-problémák*. In: *Századok* 100, 1966, 725. p. (A továbbiakban Mályusz: *Krónika-problémák*)

³Kristó: *Anjou-kori...*, 465. p. Kristó Gyula: *Magyar historiográfia I. (Történetírás a középkori Magyarországon)*. A történettudomány kézikönyve. Bp., 2002, 79. p.

⁴Mályusz: *Krónika-problémák*, 725., 733. p.; Kristó: *Anjou-kori...*, 459. p.; Thoroczky Gábor: *A XIV. századi krónikakompozíció 188. fejezetének kritikájához. (Az esztergomi érsekségi kormányzat a XIII–XIV. század fordulóján)* In: *Genesisia. Tanulmányok Bollók János emlékére*. Szerk. Horváth László–Laczkó Krisztina–Mayer Gyula–Takács László. Bp., 2004, 386. p. (A továbbiakban Thoroczky: *A XIV. századi krónikakompozíció...*)

1. Az interregnum Anjou-ellenes krónikása, aki az 1272–1308 közötti eseményeket dolgozta fel (181-191. fejezet). Ez a krónikaszerző IV. László uralma alatt már élt, ezzel magyarázható iránta táplált gyűlölete. Károly Róbertet gyermekként említi. Valószínűleg köze lehetett a Borsákhhoz, mivel a Hód-tavi csatából, amelyben mellesleg Kun László alakja pozitívan tűnik fel, kiemeli Lóránd, Tamás fiát. A legszembetűnőbb mozzanat, amely Károly Róbert-ellenességet sugall: Vencelnek a kalocsai érsek általi megkoronázása mellett megemlíti, hogy az esztergomi érseki szék nincs betöltve; ez egyértelmű utalás az esztergomi koronázás érvénytelenségére.

2. Károly Róbert krónikása, az 1305–1312 közötti történések feljegyzője (192-196. fejezet). Nála a 191. és 192. fejezet között hangulati és állásfoglalási változás mutatható ki. Ottót háromszor is herceggként említi, ellentétben az előző szerzőnél használt királyi titulussal. Baccasini Miklós domonkos rendi legátus tehetetlenségével szemben kiemeli Gentilis bíboros, ferences rendi pápai legátus sikeres munkáját. Leírásának utolsó mozzanata: Károly Róbert diadala a rozgonyi csatában.

3. Az annalista. Kristó itt – Domanovszkyval egyetértésben – a 196. fejezetnél húzza meg a cezúrát. A krónikaszerző a 197-205. és a 210-211. fejezeteket írta. Előadásmódja szikár, szürke, műveltsége és tehetsége lényegesen alulmúlja két elődjét. Számos hibát is vét, főleg az 1310-es évek végéről: Csák Máté és Károly Róbert első felesége halálának évét egyaránt 1318-ra teszi 1321, illetve 1319 helyett.

4. Az udvari krónika előkészítője. A 206-209. fejezetekben bővebben ír a Zách Felicián elleni merényletről és a havasalföldi hadjáratról. Minorita voltára nincs bizonyíték. Leírásaiban okleveleket is felhasznál, ami nem volt jellemző a ferences rendi történétírókra. Erzsébet bűnét nyíltan nem rója fel, ezért hasonló történelmi környezetbe helyezi. A kerítőnő szerepét és egyben a bűnrészességet Gertrúd királynőre, II. András nejeire ruházza; Károly Róbert vereségét Baszarab vajda ellen éppen a Zách család kiirtásával és a király gögijével magyarázza, ami nagy tekintélyű, befolyásos személyiségére utal, hiszen akárki nem merete volna szóvá tenni az uralkodó kegyetlenségét és dölyfösségét.⁵

Az „akkor ugyanis nem volt betöltve az esztergomi érsekség széke” megjegyzést Thoroczkay Gábor kánonjogi szempontból igyekszik megmagyarázni, elvetve a krónikaszerző Anjou-ellenességét. Tény, hogy 1301. augusztus 27-én János kalocsai érsek a magyar főpapok és számos főúr támogatásával megkoronázta Přemysl Vencel herceget, akinek apja, a cseh király leányágon az Árpád-ház leszármazottja volt. Ugyanakkor Esztergomban Bicskei Gergely Károly Róbert fejére tette a koronát. Ki volt Bicskei Gergely? Korábban székesfehérvári örkanonok, prépost és királyi alkancellár; 1298-ban érsekké választották, de VIII. Bonifác pápa (1294–1303) az érseki szék kormányzójává nevezte ki, hogy a III. András-párti főpapot megnyerje magának, illetve tőle függővé tegye. Erről a Pozsonyi Krónika is ír,

⁵Kristó: *Anjou-kori...*, 467-468. p.

Botond fia Gergelyként említve a kormányzót. Az ilyen eljárás abban a korban megszokott volt. A padovai egyháznak például 1299-ben a Bolognába átkerült püspök viselte gondját, 1301-ben pedig a genovai érsekséget kormányozta egy minorita barát. A kormányzók egyházmegyei tevékenységét VIII. Bonifác az 1298-ban kiadott *Liber sextus*... kezdetű jogi dokumentumban szabályozta.

Mindezt figyelembe véve, s mivel nem volt püspök, egyház- és államjogi értelemben a Bicskei által celebrált koronázás nem volt legitím; erre hívta fel a figyelmet az egyházi jogban jártas szerző.⁶

Horváth János szerint sem Anjou-ellenességről van szó, sokkal inkább egy bonyolult állam- és egyházi jogi kérdés tárgyalásáról. A krónikás, aki nem lehetett kortárs szerző, igyekezett lejegyezni a felmerülő problémát; az események leírásának sorrendjében tapasztalható zavar egyébként szintén kizárja a kortárs szerző elméletét.

A többszerzős elképzelés ellen és az egyetlen szerző teóriája mellett legmarkánsabban ifj. Horváth János és Mályusz Elemér érvelt, de ezt vallja Dercsényi Dezső, Kardos Tibor, Karácsony János, Trencsényi-Waldapfel Imre és Máttyás Flórián is.⁷

Horváth János stilisztikai vizsgálata kimutatta, hogy a szöveg egységes, és kiváló ritmikus prózában íródott. Az 1272-től 1332-ig terjedő rész mindenképpen egyetlen szerző műve.⁸ Horváth szerint a szerzői egyeztetés kulcsa a 174. fejezet Anjou-kori interpolált szövege. Ez a rész Gertrúd királyné meggyilkolásával és a Bánk nemzetség kiirtásával foglalkozik. A történet nagymértékben hasonlít a 206. fejezetben tárgyalt Zách-merénylethez és annak megtorlásához. A Károly Róbert-kori szerző egy történelmi előképet alkotott meg, korának eseményeit a múltba vetítette, tehát a 174. fejezet mindenképpen 1330 után keletkezett, ugyanakkor a 186. a 174. fejezetre utal, amikor megemlíti, hogy III. András II. András unokája. Ebből következik, hogy a 186. fejezet is 1330 után íródott; ezek szerzője pedig azonos a 206. fejezet írójával, vagyis Kristó első és negyedik szerzője ugyanaz a személy. Gertrúdról Kézainál nincs szó, a *Pozsonyi Krónika* 65. fejezetében taglalt története megegyezik a *Sambucus Kódex* szövegével; ugyanez a történet Mügelnnél is szerepel.⁹

Mályusz Elemér és Horváth János azonosul Karácsony János véleményével, miszerint a Károly Róbert-kori krónika szerzője János minorita tartományfőnök lehetett¹⁰, aki Anjou-párti, de saját véleménnyel rendelkező, befolyásos személyiség volt. Avignonban, mint követ, a pápa előtt olyan ügyesen állította be Károly

⁶Thoroczkay: *A XIV. századi krónikakompozíció*..., 387-391. p.

⁷Horváth János: *Die ungarischen Chronisten der Angiovinenzeit*. In: *Acta Linguistica Academiae Scientiarum Hungarica* 21, 1971, 336-338. p. (*A továbbiakban Horváth: Die ungarischen Chronisten*...)

⁸Mályusz: *Krónika-problémák*..., 735. p.

⁹Horváth: *Die ungarischen Chronisten*..., 327-329. p.

¹⁰Mályusz: *Krónika-problémák*, 725-726. p.; Horváth: *Die ungarischen Chronisten*..., 351. p.

Róbert szerencsétlen havasalföldi hadjáratát, hogy a pápa levélben gratulált a király „győzelméhez”; talán ezért is engedhette meg magának, hogy kritikusan viszonyuljon a király tetteihez. Erzsébet királyné tettét interpolációval helyezte a XIII. század elejére, ahol a Bánk által meggyilkolt Gertrúd királyné alakjához kötötte; ily módon kívánta megbélyegezni a királyné szerepét, amit Zách Klára meggyalázásában játszott. (Érdekes, hogy korábban éppen Gertrúd bűneit ruházták át Gizellára, I. István feleségére.) A Károly Róbert uralkodásában bekövetkezett 1330-as negatív fordulatot isteni büntetésnek tekintette a vérontásért és a király gőgössége miatt.¹¹

A Budai Minorita Krónika keltezésének megállapításához nélkülözhetetlen segítséget nyújt a *Zágrábi*, illetve a *Váradai Krónika*. Az előbbinél ismerjük az elkészülés időpontját: 1334. augusztus 9.; IV. László története után a történeti szöveg megszakad, majd egy 1354 utáni bejegyzés Károly Róbert és fia, István herceg halálát említi, 1342-re datálva. A *Zágrábi Krónika* bizonyítja, hogy a *Budai Minorita Krónika* 1334. augusztus 9-én még nem volt kész, különben az előbbi nem szakad meg IV. László királynál. Kiderül az is, hogy nem volt sem III. András-kori, sem Vencel-párti krónikaszerző, ahogy azt Kristó feltételezte, mivel a *Zágrábi Krónikában* nincsenek erre utaló bejegyzések. A *Váradai Krónika* a minorita krónika alapján beiktatott néhány kiegészítést; V. Istvánnál helyesbít, de a IV. Lászlóról és III. Andrásról szóló fejezet alig tér el a minorita krónikától.¹²

A Károly Róbert-kori krónika eredeti szövege elveszett, csak a másolatai maradtak meg öt kódexben, illetve ősnymtatványban. Ezek a következők: *Sambucus Kódex*, *Acepbalus (Fejellen) Kódex*, *Római (Vatikáni) Kódex*, *Budai Krónika* (1473-ban nyomtatta Hess András) és a *Dubnizei Kódex*, amely Mátyás királyig követi a történeti eseményeket. Ezeket a kódexeket nevezik együttvéve a *Budai Krónika* családjának.¹³

2. A Képes Krónika családja

Thuróczy János a XV. század végén írta *A magyarok krónikája* című művét. Ennek elején olvashatjuk a következőket: „...Van ugyanis két krónikakötetünk, amely az ő (hunok–magyarok) eredetükről és történetükről ad felvilágosítást, s amelyet – mint feltehető – az egykor megboldogult Károly és Lajos magyar királyok idejében szereztek.”¹⁴ Az I. Lajos korabeli krónika összövegét a Károly Róbert-korhoz hasonlóan öt másolat őrzi: a *Teleki Kódex* (1462), a *Csepreghy Kódex* (1431), a *Béldi Kódex* (XV–XVI. század), a *Thuróczy Kódex* (XV. század vége) és a *Képes Krónika Kódexe* (1358).

¹¹Mályusz: *Krónika-problémák*, 739-740. p.

¹²Horváth: *Die ungarischen Chronisten...*, 330-332. p.

¹³Horváth: *Die ungarische Chronisten...*, 349. p.

¹⁴Thuróczy János: *A magyarok krónikája*. Ford. Horváth János. Magyar Helikon, 1978, 16. p.

Ez a krónikaszerkesztés eltér a *Budai Minorita Krónikáétól*: terjedelmesebb az előszó, bővebb információkat tartalmaz a XI. század utolsó harmadáról és a XII. század első feléről. A történet szövése részletesebb az elődjénél. Kristó szerint az előszót maga a krónikás írta, míg a betoldásokat más művekből vette át, mondhatni: visszatette helyükre a korábbi szerkesztéseknek áldozatul esett szövegrészeket.¹⁵

A négy fejezetet felölelő új prolóógus mind terjedelmében, mind tartalmában különbözik Kézai művétől. Az első fejezet tartalmazza a célkitűzést és a kezdő dátumot, de a szerző nevét – a középkori gyakorlatnak megfelelően – nem. A második fejezet államelméleti értekezés, amely a Bibliára épül. Kristó és Mályusz véleménye szerint a szerző államról és társadalomról vallott nézetei a XI. századba nyúlnak vissza.¹⁶ A szóban forgó fejezetben olvasható, korszerűtlennek tetsző nézetekre rációfal a harmadik fejezet egésze és a negyedik fejezet eleje, ahol a krónikás francia szerzőket idéz: Petrus Comestort az 1169–1173-as évekből és Nicolaus de Lyrát, aki 1349-ben hunyt el, tehát a krónikás kortársa, egyben a párizsi szellemi élet egyik kiemelkedő személyisége volt.¹⁷ Ez a tény ékesen bizonyítja, hogy a korabeli kulturális vívmányok rövid idő alatt eljutottak Magyarországra. Visszatérve a második fejezethez, itt találjuk a frankok Trója-mondáját is, de magyar vonatkozásban a negyedik fejezet második részében tárgyalt bibliai eredetvonal a legfontosabb, amit a prolóógus így vezet le: Noé – Japhet – Thana – Nemproth – Hunor és Magor. A *Képes Krónika* szerzője észrevette, hogy ezt a genealógiát követve a magyarok kamita eredetűek, azaz a legalacsonyabb származásúak. Ezt a Lajos-korabeli krónikás a korábbi szerzők hibájának tudta be, és Nemproth (Nimród) elhagyásával igyekezett kijavítani, miáltal a genealógia így módosult: Noé – Japhet – Magog (~ Magor) – Magor és Hunor. Ez a japhetita eredet.¹⁸

Nemproth azonban nem csupán Noé elátkozott fiának, Kámnak az utóda, hanem az első zsarnok a Földön. Egy ilyen őstől mégse származhattak a magyarok. Szent Jeromos szerint a szkythák Jáfeth fiától, Magogtól eredtek, ők pedig a magyarok ősei. A krónikaszerző szerint a Magor–Hunor páros első tagja őseinek a bibliai Magor tekinthető.¹⁹

3. Kísérletek a szerző személyének kiderítésére

Baranyai Decsi János, a XVI. századi erdélyi szerző egy 1593. évi jogi összefoglalás előszavában először említi, hogy a magyarok eredetét és történetét tartalmazó krónika szerzője bizonyos Márk nevű személy²⁰, s hozzáteszi, hogy Thuróczy János felhasználta ezt a munkát.

¹⁵Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*, 462. p.

¹⁶Uo., 471. p.; Mályusz: *Krónika-problémák*, 745. p.

¹⁷Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*, 473. p.

¹⁸Kristó: *Anjou-kori...*, 484. p.

¹⁹Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*, 476-478. p.

²⁰Karsai Géza: *Névtelenség, névújítás és szerzőnév középkori krónikáinkban*. In: Századok 97 (1963), 672. p. (*A továbbiakban Karsai: Névtelenség, névújítás...*)

Domanovszky és Karsai tagadja egy Márk nevű krónikás létét, Kristó Gyula viszont elismeri. Érvei a következők:

1. a) Abból, hogy Baranyai nem ismerte Márkot, még nem következik, hogy a munkáját sem ismerte.
 - b) Márk krónikasztentézist írt.
 - c) Baranyai utalása a barbár stílusára bizonyítja: ismernie kellett a művet.
 - d) Márk műve forrásanyag volt Thuróczy számára.
2. a) Thuróczy művében az eredettől Küküllei Jánosig nincs nevesítve a szerző – ez lehet Márk.
 - b) A Thuróczy által felhasznált krónikák a két első Anjou- király korából valók.
 - c) A XIV. század közepétől Thuróczyig nincs krónikasztentézis.
 - d) Ha Karsai elvitatja is Márktól a Képes Krónikát, ez még nem zárja ki, hogy ne írt volna egy szintetikus krónikát.²¹

Karsai Géza felveti, hogy sem Thuróczy, sem a XV–XVI. századi történetírók nem említik a XIV. századi krónikaszerkesztés szerzőjét, tehát valószínűleg sehol nem találkoztak vele. Továbbá: ha Thuróczy tőle merített, akkor ez a *Dubnizei* vagy a *Budai Krónikához* hasonló szöveg lehetett, semmiképpen az akkor még kallódó *Képes Krónika*. Karsai szerint Baranyai a *Chronica Martinianá*t látta egy szepesi német krónikában, és innen vette a Márk nevet; de a Márk név és a *Képes Krónika* összekapcsolásához adalékul szolgálhatott Wadding Lukács ferences rendi történetíró XVII. századi munkája is, amelyben sokszor hivatkozik két korábbi ferences szerzőre, Marianusra és Marcusra; utóbbi Marco de Lisboa néven vált ismert ferences rendtörténeti íróvá, és 1580-ban halt meg Portugáliában.²²

A témával először Horváth János foglalkozott a XIX. század elején. Az ő és Érdy János kutatásai nyomán figyelt fel Baranyai, Wadding és Toppeltinus műveinek témába vágó idézeteire Toldy Ferenc, aki 1867-ben *Márk Krónikája* címen adta ki a *Képes Krónikát*.²³

Jakubovich Emil az 1920-as években felkutatott egy kortárs Márkot, nevezetesen Kálty Márk székesfehérvári órkanonokot, aki 1336–1337 között Károly Róbert feleségének udvari papja volt, 1342-ben Buda váraljai plébánosa, 1352-ben a kápolna királyi levéltárának őre, 1354-ben szerémi prépost, 1358-ban székesfehérvári órkanonok.²⁴ Kiderítette azt is, hogy a miniatűrakat Nagy Lajos udvari festője, Meggyesi Sándor készítette 1370-ben.²⁵

²¹Kristó: *Anjou-kori...*, 482–483. p.; Karsai: *Névtelenség, névretés...*, 671. p.

²²Karsai: *Névtelenség, névretés...*, 672–674. p.

²³Uo., 675. p.

²⁴Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*, 468. p.

²⁵Karsai: *Névtelenség, névretés...*, 675. p.; Kristó Gyula: *Magyar historiográfia I. (Történetírás a középkori Magyarországon)*. A történettudomány kézikönyve. Bp., 2002, 88. p.

Egy másik kutató, Erdélyi László határozottan elveti Kálti Márk szerzőségét a *Képes Krónika* vonatkozásában.

Maga a *Képes Krónika* a magyar király ajándékeként előbb Franciaországba került, később a szerb despota, Brankovics György birtokába. 1462-ben került vissza magyar földre. Föllelhetők benne Vitéz János esztergomi érsek bejegyzései is, sőt, egyes lapszégeken török írású magyar bejegyzések vannak.²⁶

Az öt kódex közül csak a Thuróczyé viszi tovább a történetet 1333–1342 között nyelvtani törés nélkül. A *Béldi Kódex* az 1330-as Zách-merénylet, a *Képes Krónika*, a *Teleki Kódex* és a *Csepreghy Kódex* a havasalföldi hadjárat leírása közben szakad meg.²⁷ A történettudomány nem egységesen használja a XIV. századi krónikakompozíció elnevezést. Vannak, akik mindkét krónikacsalád alapszövegét, mások csak a *Képes Kónika*-család összövegét nevezik így.

LENGYEL JÁNOS

²⁶Uo.

²⁷Kristó Gyula: *A Képes Krónika szerzője és szövege*, 468. p.

KASTANOVE – A TELEPES FALVAK JELLEMZŐ PÉLDÁJA

1921-ben a Bereg megyei Som községbe három verhovinai család érkezett és letelepedési engedélyt kért. Mivel a településen nem volt eladó ház, a közeli telkek pedig magántulajdonban voltak, a településtől egy kilométerrel távolabb kaptak földet, ahol felépítették házaikat, megalakítva a mai „tanya” elődjét.

Az akkor szintén Somhoz tartozó Braun-tanya környékén az 1920-as évek elején indított földreform keretében a csehszlovák hatalom 1000 hold földet jelölt ki kolonizálás céljával.

A Lónyay-grófok egykori uradalmi tanyáján Somi Kolónia néven a hegyvidékiek mellett cseh telepesek is otthont kaptak, hogy a környező magyar falvakban elindítsák az asszimilációs folyamatot. Átgondolt, módszeresen megvalósítandó állami célkitűzésről volt szó, hiszen a Somi Kolónia már kilencedik volt a hasonló, mesterséges települések sorában.

A csehekkel egy időben előszeretettel telepítettek a magyar falvak közé ruszinokat, s hogy a telepesek megőrizhessék saját nemzeti identitásukat a színmagyar környezetben, hamarosan cseh és ruszin tannyelvű iskolákat nyitottak.

A magyar etnikai terület megbontásának kezdeményezője Kunštantsky František cseh földbirtokos volt, aki az elsők között érkezett a kolóniára. A többi cseh telepes nevét egy 1938. november 14-i keltezésű jegyzőkönyvből ismerjük: Habr Karel, Svozil Theodor, Rozsival Leopold, Simek Zikmund, Seitl František, Kolar Ondrej, Kunštantsky Josef, Kunštantsky František, Zeman Josef, Martinek Jan, Peč Karel, Jurčik Josef.¹

1938. november 25-én Beregsomban újabb jegyzőkönyv készült, ezúttal a visszacsatolás előtt elmenekült cseh telepesek földjeinek birtokbavételéről. A jegyzőkönyv szerint Padár Ferenc magyar királyi gazdasági felügyelő a földművelésügyi minisztérium megbízásából az alábbi, gazdátlanul maradt földrészeleket vette birtokba: Kunštantsky František – 40 kat. hold, Martinek Jan – 34 kat. hold, Zeman Josef – 35 kat. hold, Peč Karel – 30 kat. hold, Svozil Theodor – 29 kat. hold, Kolar Ondrej – 30 kat. hold, Rozsival Leopold – 24 kat. hold, Seitl František – 23 kat. hold, Habr Karel – 27 kat. hold, Simek Zikmund – 24 kat. hold, Jurčik Josef – 20 kat. hold, Kunštantsky Josef – 13 kat. hold. A gazdátlan telkeken álló építményeket és Mares János mintegy 2 kat. hold szőlőjét szintén állami birtokba vették.²

1940. január 24-én a vármegyei magyar királyi gazdasági felügyelőség vezetője felszólította az illetékes községeket a volt cseh telepesek elhagyott

¹Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (a továbbiakban: KTÁL), F. 576., op. 2., od. zb. 61., f. 3.

²KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 77., f. 1.

ingóságainak leltárba vételére. A leltárnak tartalmaznia kellett az ingóságok pontos megnevezését, leírását, a magyar mellett, zárójelben német nyelven is a volt tulajdonos nevét, a község megnevezését, ahol a tulajdonos a cseh uralom idején lakott, illetve ahol a gazdtalanul maradt birtok találatot, továbbá az ingóságok raktározási vagy használati helyét, s végül a lehetőleg magasan megállapított becsértéket. Ahol a tulajdonos kiléte nem volt megállapítható, annak a községnek a nevét kellett feltüntetni, ahol az ingóság találatot vagy zár alá vétetett. A leltározási jegyzőkönyvek eredeti és öt másolati példányát január 29-ig be kellett nyújtani a gazdasági felügyelőnek, hogy az ingóságok átvételére, elszállítására vagy értékesítésére létrehozott bizottság februárban megkezdhesse munkáját.³

A Beregsom határában lévő telepen a cseh kolonisták által itt hagyott szalma-, pelyva- és trágyakészleteket 1939 februárjában készpénzfizetés ellenében nyilvánosan elárverezték.⁴

Az 1939. február 9-én a beregsomi községházán készült jegyzőkönyv szerint a gazdtalanul maradt birtokokat nem helybeli személyeknek szándékozták juttatni. E jegyzőkönyv tárgya az úgynevezett „Lónyatelepen” a cseh telepesek által elhagyott mezőgazdasági ingatlanok haszonbérbeadási feltételeinek megállapítása. Az okmány szerint a bizottság döntésének megfelelően a földhöz juttatandók lemondása esetén a felszabaduló földterületet a községi előjáróság olyan helybelieknek adja, akik arra méltók és alkalmasak. Megállapították a fizetendő alapterület: 8, őszi szemes terménnyel bevetett területért 24, lóherés-lucernás területért 20, természetes kaszálóért 12 pengő kat. holdanként.⁵

Az új kishaszonbérlok a bevetetlen földterületeken dohányt akartak termesztetni, mivel ez jövedelmező ágazat volt. Folyamodványukra 1939. február 22-én kaptak választ Beregszászból Oszbach Antal főintézőtől, aki a helybeli előjáróságon keresztül értesítette a haszonbérloket, hogy a Magyar Királyi Dohányvédők Központi Igazgatósága az adott gazdasági évben lehetővé teszi számukra a dohánytermesztést azokon a földterületeken, ahol erre addig is volt engedély.⁶

A cseh kolonisták távozása után a részben már ruszinok lakta telepet a beregszászi járás főszolgabírája 1940. január 4-i véghatározatában Beregsom községhez tartozónak nyilvánította, a község határában lévő orosz telepesek külön közigazgatási egységének önállóságát megszüntetve, az itt élő lakosságot szintén beregsomi illetőségűvé nyilvánítva, s az orosz telep elnevezését Békássy-tanyára változtatva. Ezzel egy időben a telep felügyelőjéül Nyorba Jánost, helyettesévé Lacánics Jánost nevezte ki, Beregsom község jegyzőjét pedig utasította, hogy a korábban magukat képviselőtestületi tagoknak nevező, de vélt tisztségüktől megfosztott Horváth Miklós és Smitter Mihály által kezelt községi vagyontárgyakat

³KTÁL, F. 576., op. 2., od. zb. 6., f. 2.

⁴KTÁL, F. 576., op. 2., od. zb. 6., f. 1.

⁵KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 77., f. 32.

⁶KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 77., f. 39.

és pénzt Beregsom község javára foglalja le, a Békássy-tanyai lakosok névjegyzékét állítsa össze és terjessze be, javaslatot téve az idegen állampolgárságú személyek kiutasítására. Ezeket a rendeleteket a főszolgabíró a következőkkel indokolta: mivel a cseh–orosz telepről a csehek távoztak, s helyüket magyarok foglalták el, a telep lakosainak nincs törvényes joguk önálló községi életet élni, vagyis a jogrend helyreállítása végett a telepet Beregsom községhez kell csatolni; a telep elnevezésének megváltoztatásában a magyar hagyomány tekinthető mérvadónak, hiszen a békeidőkből Békássy-tanyának nevezték.⁷

A beregsomi jegyző az utasításnak eleget tett, kiutasításra javasolva a telep minden orosz nemzetiségű lakosát, akik közül a legtöbben Kárpátalja más vidékeiről költöztek ide és ingatlanjaikat a cseheknek tett szolgálataik fejében kapták.⁸

Névjegyzék a volt orosz telep lakosairól⁹

Sor- szám	N é v	Születési hely	Járás	Állpol- gárság
1.	Kovács János	Latumba	Szobránci	magyar
2.	Gnitter László	Forrászentá	Szolyvai	magyar
3.	Liszczak Miklós	Beregfurás	Szolyvai	magyar
4.	Derevjarka Gábor	Turjavágás	Perecsényi	magyar
5.	Choma János	Nagylocska	Munkácsi	magyar
6.	Szibert László	Kisszalánc	Kassai	magyar
7.	Lacánics János	Nagyberemna	Nagyberemnai	magyar
8.	Males János	Turjavágó	Perecsényi	magyar
9.	Balogh Demeter	Nagylocska	Munkácsi	magyar
10.	Urháncz Ferenc	Királyfőszállás	Szolyvai	magyar
11.	Uzsa Ferenc	Oroszvég	Munkácsi	magyar
12.	Mikita András	Boncza	Bosvai	magyar
13.	Seszták Mihály	Boncza	Bosvai	magyar
14.	Sikula Miklós	Turjavágás	Perecsényi	magyar
15.	Phakis László	Turjavágás	Perecsényi	magyar
16.	Bábidovics Miklós	Turjavágás	Perecsényi	magyar
17.	Hirtavel Antal	Forrásruta	Munkácsi	magyar
18.	Boldizsár Mihály	Khacsánó	Munkácsi	magyar
19.	Horváth Miklós	Alsószinewér	Übörmezői	magyar
20.	Mocza János	Majdánka	Übörmezői	magyar
21.	Nyurba János	Majdánka	Übörmezői	magyar
22.	Kovalev mezőőr	Ismertlen	Ismertlen	orosz

⁷KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 1., f. 1.

⁸KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 143., f. 1.

⁹KTÁL, F. 576., op. 1., od. zb. 143., f. 3.

A ruszin telepeseket nem utasították ki, az ő leszármazottaik ma is itt élnek. Az 1944 utáni ország- és rendszerváltozás magával hozta a szovjetesítést. Beregsomban (ekkor már: Derenkovec) megkezdték a kolhoz szervezését, melynek során a hozzá tartozó tanya lakosait is belépésre kényszerítették. A volt cseh kolónia hivatalos neve Деренковець–Гутир lett, ahol 1947-ben orosz elemi iskolát nyitottak. Két tanítónő dolgozott itt: a somi Barkaszi Edit és Szenik Irén, szül. Uliháneck Irina.

1948-ban a telep egyik lakóházában könyvtárt nyitottak. A könyvtáros 1951-ig Szitár Fedor, attól kezdve 1994-ig Szenik Irén, majd rövid ideig Subec Anna volt. 1994-ben megszüntették.

A könyvtárnak otthont adó lakóház melletti istállóban 1948-ban klubot alakítottak ki, melynek vezetője szintén Szenik Irén lett. Ő és Barkaszi Edit fáradhatatlanul szervezte a település kulturális életét. 1994-ben a klub is megszűnt működni.

A 2001. évi népszámlálás adatai szerint az időközben hivatalosan Kastanove-nak elnevezett telep lakosainak száma 262 fő. A nemzetiségi összetétel szempontjából többségben vannak az ukránok. Két család (8 fő) vallotta magát orosznak, 3 lakos pedig magyarnak. Nemek szerint a nők vannak többségben (162 fő), a nők átlagos életkora 72, a férfiaké 64 év. A településen 70 lakóházban 110 család él.

Külsőleg a település elmaradott falu képét adja, bár van villany, 30 portán telefon, s minden házban tévé, rádió. Néhány lakásban számítógép is található.

Kastanove Som község társtelepülése, külön közigazgatási intézményei nincsenek, az itt élő lakosság ügyeit a somi községhezán külön adminisztrátor intézi.

Az elemi iskola működik, igazgatója Glogyán Okszana somi lakos. Angol nyelvet is oktatnak, tanára Kődöböczné Gerzsényi Ilona, szintén somi lakos. Az elemi iskola befejezése után a tanulók Beregszászban vagy Bányuban tanulnak tovább. Felcserközpont van a településen, óvoda, könyvtár és kultúrház nincs.

A munkaviszonnal rendelkező lakosság Beregszászban, Bányuban vagy Bótrágyon dolgozik. A férfiak többnyire a vasútnál vagy beregszászi vállalatoknál, a nők a beregszászi vagy a bótrágyi varrodában dolgoznak. A lakosság többi része mezőgazdasággal foglalkozik. Minden család rendelkezik 0,6 hektár háztáji földdel, valamint a kolhoz felbomlásakor osztalékkul kapott földterülettel, azaz összességében a családok 1 hektárnál nagyobb területen gazdálkodhatnak.

Vallási tekintetben a település lakossága pravoszláv hitű. Templomuk nem lévén, az itteni hívek egészen a közelmúltig Beregszászba jártak misére. Az 1990-es évek elején kezdeményezett adománygyűjtés eredményeként 2003-ban felépült saját templomuk, amelyben minden második vasárnap tartanak misét, amit saját lelkész híján az újbótrágyi pap celebrál.

Kastanove szülötte Lizanec Péter professzor, az Ungvári Nemzeti Egyetem magyar filológiai tanszéke és az ungvári Hungarológiai Központ vezetője, valamint Andrij Moca, matematikus professzor.

BORZSOVAI SÍRJELEK ÉS SÍRFELIRATOK

1. A temető fekvése

A borzsovai temető a falut keresztülszelő észak-déli irányú főúttól nyugatra, a református templomtól északra fekszik. Ha a falu központjában, az útkereszteződés előtt nyugatra térünk, máris megtaláljuk.

Létesítésének pontos időpontja ismeretlen, így első említésének a Sipos Zsigmond *Borzsova monográfiája* című munkájában található adatot tekinthetjük, miszerint 1767-ben a falu temetőjét felosztották egymás között a következő családok: Egry, Károly, Kajdy, Dobos, Horváth, Szücs, Csengery, Óry, Máthé, Bedő, Babó, Bende, Vargha, Nagy, Ujlaky, Hegedüs, Kóródy, Szendy, Sipos, Kovács, Orbán, Kritsfallossy, Bényey, Torzsás, Brassay, Köteles, Fekevágyási Nagy, Molnár, Tariska, Gondy, Barkaszy, Baranyi, Fodor, Fazekas, Bereczky.

A régi temető, amely 1823-ban ment át közhasználatba, a mai temető nyugati oldalán található, adataink szerint 437 sírral. Főbejárata a déli oldalon van, északról a Vérke folyó határolja. Mivel az addig használt területre – leszámítva a házastársaknak, családtagoknak előre meghagyott helyeket – már nem fért több sír, 2003-ban az egyház megkapta és birtokba vette a temetőtől nyugatra fekvő 2 hektárnyi földterületet, és az új sort már itt kezdték meg.

A temető középső részén az 1970-es években „koporsótevő” állványzatot építettek. Ugyancsak a központi részen található egy kopjafa, amelyet 1989 decemberében a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség helyi alapszervezete állíttatott a sztálinizmus mártírjainak emlékére.

Borzsován a református és katolikus vallású elhunytakat ugyanabban a temetőben hantolják el, sírhelyük semmiféle, az elkülönülésre utaló renchez nincs kötve. A sírkövek azonban különböznek egymástól: az újabban készített katolikus sírkövek keresztet ábrázolnak, a régebbieken pedig kőbe vésett kereszt látható. A reformátusoknál korábban gyakori volt a kehely ábrázolása a sírköveken, ma már ritkábban fordul elő. Annál gyakrabban láthatunk kettős, sőt családi sírokat, de minden halottnak külön fejfája van. Összesen három családi sírt vontak körül kerítéssel. A sírok sorokba rendezettek, közöttük gyalogút szélességű sávval.

2. Sírjelek

A borzsovai temetőben a következő sírjel-típusokat különíthetjük el:

- sírkő (faragatlan, vagy faragott)
- kopjafa
- fakereszt
- vaskereszt
- földdel fedett kőkeretes sírhant
- betonlappal fedett sírhant

A felsorolt sírjelek állítása időben elkülönül, egymást felváltva jelenik meg a temetőben.

Faragatlan sírköveket az 1800-as években állítottak. Ebből a típusból a borzsovai temetőben mindössze hat található. Általában téglalap, vagy félkörív alakúak, az elhunyt nevét, születési és elhalálozási időpontját jelző feliratokkal, amelyek azonban az idők folyamán szinte olvashatatlaná váltak.

A faragott sírkövek – ami a feliratok olvashatóságát illeti – általában jó állapotban vannak, de néhány közülük megsérült, és a letört darabok a betonlapzatnak támasztva állnak. Ezeknek a sírjeleknek a többségén a szokásos adatok mellett szerepel az elhunyt foglalkozása és az állítatók neve. A faragott sírkövek különálló kőtömbökből készültek, amelyeket vashuzal tart össze, s a sírkő-együttes betonlapzaton áll.

Kopjafát ma már nem használnak. A régebbiek közül néhány maradt fenn, amelyeknek négy jellemző típusa van. Ezeket a sírlelékeken változatos a feliratok helye: vagy a kopjafa törzsébe vésvé, vagy az arra erősített fémlemezre írva.

Fakereszt a régi katolikus sírokon található, az egész temetőben mára már csak egy maradt fenn, ezen nem látható felirat, s valószínűleg tölgyfából készült.

Legjellemzőbb a földdel fedett sírhant, kő sírlelékkel. A sírlelékek zöme csiszolt betonból, márványból, andezitből, műmárványból, ritkábban gránitból készült, és gyakori ezek kombinációja is. Az újabban állított sírlelékek alapzata betonból készül, erre márványlap kerül a vésett felirattal, amely már nemcsak a halott adatait, hanem a hozzátartozók által kiválasztott búcsúverset is magába foglalja. Ezeket kisebb domborművek is díszítik, például szomorúfűz, kehely, kereszt, nap. E sírlelék-típus használata szervesen illeszkedik a hagyományos temetkezésbe, ugyanis baloldalt a férjet, jobboldalt a nejét helyezték el. Ha a házastársak egyike még él, felírják az ő adatait is, kivéve a halálozás időpontját.

A betonlappal fedett sírhant Borzsován nem igazán jellemző. Mindössze 4 ilyen sírhant található. Ez a típus a földdel borított sírokhoz hasonlóan betonból készül, azzal a különbséggel, hogy az egész sírt betonlappal fedik le; erre a lapra kerül egy kisebb márvány- vagy betontábla a szokásos felirattal.

3. Sírfeliratok

A sírfeliratok túlnyomó része magyar nyelvű, az egész temetőben mindössze két szláv nyelvű felirat található. A régebbi időkből származó szövegek visszatükrözik a helyi nyelvjárás sajátosságait. Az összetett szavak gyakran különírva olvashatók, például: *munka bírő*. Ugyancsak a régi sírfeliratokra jellemző a szóközök nélküli írásmód, miáltal az egész szöveg egybefolyik. Az 1800-as évek végén készült sírfeliratokban a hónapnevek régiesen íródtak, például *márc.* helyett *marcz.* Egyes esetekben a felirat a sírtől elfelé néző oldalra, míg másoknál a sír felé néző oldalra került. A régi temetőben gyakori az A.B.F.R.A. rövidítés, azaz: A Boldog Feltámadás Reménye Alatt.

A sírlelékeken az elhunytak nevének becézett formáival is találkozunk, különösen a gyereksíroknál: *Sanyika*, *Évácska* stb. Idősebbeknél a férfiak becézése nem, nőknél néha még előfordul, például az egyik síron *Irén* helyett *Irénke* olvasható.

A sírfeliratok típusai:

Az életmódra utalók:

Életed volt a munka és szeretet
a zord halál mégis eltemetett
Örök munka volt éltetek
Legyen áldott pihenésetek.

A halál okára utalók:

Itt nyugszik
Egy jó édesapa, kinek
autóbalesetben történt halála...

A halál helyére utalók:

Idegenben lelte halálát
Malmay Gábor...

A foglalkozásra utalók:

Itt nyugszik
Darcsi Miklós
ev. ref. Lelkész...

Az elhunyt korára utalók:

Kis angyalkánk voltál,
Égbe kellett szállnod,
Szívünk nagy fájdalma
Ne zavarja álmod.

A túlvilági életben való bitre utalók:

Teste e kő alatt
Egy hűséges párnak
Lelke szent kezében van már
Hű Jézusának...

Az állítatókra utalók:

E sírkövet emeltette hű özvegye.

A név versbe foglalása:

Itt nyugszik
Egy hű férj, jó apa
Kinek neve
Cseke Ferenc...

Az elhunyt életkorának versbe foglalása:

...A munka Bíró kor,
Virágzó korába,
Mint 45 éves,
Szállott le sírjába...

Példa vándor témákra:

Tiéd a nyugalom,
Miénk a fájdalom.

Összességében megállapítható, hogy a borzsovai temető hűen tükrözi a társadalmi életben bekövetkezett változásokat.

SASS SZILVIA

Irodalomjegyzék

- Sipos Zsigmond: *Borzsova monográfiája*. Beregszász, 1910.
 Lehoczky Tivadar: *Bereg vármegye*. Hatodik Síp Alapítvány–Mandátum Kiadó. Budapest–Beregszász 1996.
 Botlik József–Dupka György: *Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján*. Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 1993.
 www.karpatinfo.org.ua
 Balassa Iván: *A magyar falvak temetői*. Corvina kiadó, 1989.
 Zágoni Á. Károly: *A nagytiszteletű Beregi Egyházmegye Emlékkönyve*, 1865.
 Pók Judit: *Bereg vármegye katonai leírása (1782–1785)*. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei levéltár kiadványa. Nyíregyháza, 1994.
Levéltári évkönyv. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei önkormányzat levéltárának kiadványai. Nyíregyháza, 1995.
Kárpátaljai református templomok. Ungvár–Beregszász, 2000.
 Faggyas István: *Fejős temetők a magyarországi Gömörben*. Debrecen, 1988.
 Molnár Mihály: *Sírfeliratok a magyarországi Gömörben*. Debrecen, 2000.
 Deáky Zita: *Ünnepi kötet Faragó József 80. születésnapjára*. Budapest, 2002.
 L. Juhász Ilona: *Rudna I. Temetkezési szokások és a temetőkultúra változásai a 20. században*. Komárom–Dunaszerdahely, 2002.
 P. Punyik Mária: „*Szem látta, szív bánta*”. Kárpátaljai honismereti tanulmányok. Hatodik Síp Alapítvány–Mandátum Kiadó. Budapest–Beregszász, 1996.
 Virág Magdolna: *Temetés a tövisbáton*. Debrecen, 1994.
 Gulyás László: *Mosoly a csend bonában*. MONTIR Stúdió, 1989.
 Ujváry Zoltán: *Temetkezési szokások a beregi Tiszabáton*. Debrecen, 1986.

Adatközlők:

- Lőrincz Dezső, 56 éves, a Borzsovai Református Egyházközség presbitere.
 Sass Katalin, 43 éves, a Borzsovai Általános Iskola igazgatója.
 Kertai Jolán, 68 éves, nyugdíjas.

Bíró Gyula 1979-ben született Berettyóújfaluban. Ma is ott él, Nagyrábén dolgozik iskolaigazgatóként.

Fő műfaja a novella, de alkalmanként – mint az alábbi recenzió tanúsítja – más műfajt is művel. Rendszeresen publikál folyóiratokban, emellett nébány kötet társszerzője: Az eldobott ország (2002), Az utolsó párttitkár (2005), Árnýékban nő a nagy uborka (2006).

PÖRLEKEDÉS ISTENNEL

A „fenemőd” polgár nem is olyan egyszerű, mint azt némelyek gondolják: egyfelől azért, mert ilyen esetekben tisztázni illik a *fene* fogalmát, másfelől legalább ilyen lényeges lenne a *polgár* tisztázása is. A fenéség ott érhető tetten, ahol a fészek rejtezik – a lelki gyökerekben, az érzelmekben. Moralizáláshoz két dolog szükséges: ész és érzelem. Illendő észrevenni a polgár-fene-fészkeben fellelhető értékeket. Már abban az esetben, ha ember-polgár kompatibilisek vagyunk. Könyv született. Nem nagy. Annál is kisebb. 12x12 cm. Nem a méret a lényeg. Mondhatnánk. Hát mondjuk.

Kocsis Csaba hatodik könyve – könyvecskéje – látott napvilágot. Számomra a második érett munkája. Az *Akit elrejtett az isten* című nyitány után kellemesen borzongató kötetecske az ideiglenes zárás, az átmenetileg utolsó. Magyar, angol és lengyel nyelven. Benne: szokatlan verselés vagy szokatlan próza, mindinkább a versespróza műfajába hajolva. Rövid gondolatok, lelki nemesedés. A kifejezés nem talál formát, ezért szavakat keres, ecsetet fog, hangszert ragad, vagy torkát próbálgatja, esetleg fényképezőgépen keresztül kémlel... Fotografikákat készít. Kocsis Csaba is. Ezt is. Azt is. A műalkotás egyfajta dolog, eszköz. Az alkotásoknak egyfajta titka van: hozzáférhetővé kell tenni őket. A gondolat nem rejtekezik, nem bujkál. Átjön. Igazsággal felvértezve. Minden alkotás magában rejti Istent: születést és halált, fehéret és feketét, átkot és áldást, kitartást és hanyatlást. Sors öltözik formába. A győzelemhez alázat kell. Örök alkotói bizonytalanság. Kapaszkodó.

A Tavasz körül hajnali köntöse, az édesapa és anya kedves arca, az egymásba boruló zsiráfpár, a korpuszon megfeszülő Krisztus, a kővé dermedten ölelkező szerelmespár, a délceg jövőnek feszülő vitéz, a döntés palcáját törő férfi arca: életmozzanatok, gondolatmorzsák.

Megélt és keresett barátságok: férfi-barátság, nő és férfi barátsága, felebarátság, elárult barátság, szerelmeskedő barátság, baráttalan barátság. A hit fontos. Fontos a perlekedő énnék. A művet nem csupán az alkotó készítette műnek kell tekintenünk, a mű a művész maga. Kocsis Csaba

benne van verseiben, benne van képeiben. A munkák pluszt hordoznak. Ez a plusz nem lehet más, mint a lényegülés. Lényegülés az átlag léten túlival.

Mindenki sétált már önmagával beszélgetve az utcán, beszélgetett Istennel, vagy tanakodott sorsának fordultán, cammogásán. Csaba leírta. Ennyi...

A barátok nem csak szükség idején teszik tiszteletüket. Kocsis Csaba állandó várakozásban van. Várja, hogy kopogtassanak. Barátok és nem barátok. A Barátok száma véges, a szellem szabadsága végtelen.

Heidegger szerint a műalkotásból ismerjük meg a világot, nem pedig a világból az alkotást.

Tessék, lássék: íme az ember! (*Kocsis Csaba: 12x12 mondat a barátságról. B. Tónus Bt., Budapest, 2006. Tervezte és kiadta: Gombos Ferenc.*)

BÍRÓ GYULA

„A SÉTA NEGYVEN NAPJA”

Penckófer János kötetének címe (*Boldogasszony-tenyere*) egyszerre hordoz magában szakrális jelentést és utal egy virágnévre, a Boldog-asszony papucsára, alcíme pedig (*Sétaminta érc- és cimbalombangzatban huszonegy számozott helymegjelöléssel*) szervezőerőként fogja össze a negyvenegy verset, amelyek közül huszonkettő sorszámozott. A többi verset a kötetben visszavisszatérő lenyomat jelöli. Ennek alapján az olvasó egy új szerkesztési elv mentén olvashatja a kötetet, ha pedig a számozás segítségével összeolvassuk a kezdősorokat, akkor egy új szöveg keletkezik. A versek térképpé állnak össze, a tájékozódást szimbolikusan használt közterület-nevek segítik, mint például Angyalszáj utca, Szentláp utca, vagy Külsőpázsit. „Olyanná vált az egész városközpont, mintha versből építették volna sétálóutcáit” – írja a szerző, s ezeken a félig materiális, félig transzcendens utakon tart az önmegismerés, önfelfedezés élménye felé.

A számozás fontos kapcsolódási pont Balassi költészetéhez, amelynek sajátja volt a számszimbolikus komponálás eszméje. Penckófer már a kötet elején – szabadon – idéz a reneszánsz költőtől: „Éneklém ezeket elkeseredett szívvel, / Várván Úr kegyelmét fejemre szent lelkével; / Tétova bújdosván, / Bűnömön bánkodván, / Tusakodván ördöggel.” Balassi vallási lírájának személyességét megragadva a költészet teológiával való összekapcsolását hangsúlyozza, bár ez nem új keletű vívmány. A poétika alárendelése a teológiának, a teológiai számszimbolika alkalmazása ama nézetnek felel meg, amelyet Boccaccio a

Dante életében így foglalja össze: „A költészet tulajdonképpen teológia.” Mégpedig titkos értelmével: „Ugyanabban az előadásban feltárja magát a szöveget, de a titkos értelmet is, ami a szavak eredeti jelentése mögött rejtőzik: és így egyazon időben a titkos értelemmel a bölcsesket foglalkoztatja, a szó szerint való szöveggel meg az együgyű lelkeket vigasztalja. A teológiai szimbolizmus egyik útja a számszimbolikái” – olvashatjuk Horváth Iván *Balassi költészete történeti poétikai megközelítésben* című munkájában.

Az ember–Isten kapcsolat, vagy inkább annak hiánya fontos eleme Penckófer költészetének, bár az ő számokkal való játéka nem ugyanazon az utalásrendszeren alapszik, amelyen Balassié. Kétségei azonban neki is vannak: „Hát inkább nem beszél. 'Ha testen-é, / ha testen kívül-é', ha ultrarövid / hullámn egy miszközetítéssel, / vagy egyetlen szem műstár- avagy / virágmagba zárt tudással, 'nem / tudom, az Isten tudja', de ő ezt a / májusi egekbe tágult összefüggést / úgy veszi ábrázatára, úgy szövi a / legbensőbb szavaiboz, hogy sejtí, / érzi, tíz nap múltán biába lélek a / szél...” – írja az *Amikor bizonytalanság-érzése csökkent, mert a mennybemeneteli miszközetítés tágabb ismeretek igazságairól győzte meg, ám egy kivirító pünkösdirózsza mégis visszaállította kétségekből-félelmekből felépült tudását* című versben.

A kötet ajánlása sem kerülhette meg a versek vallásos titkának feltérképezését: „Penckófer János verseiben a vízióvá táguló vallomás saját mitológiát formáz. 'Beszédlát(om)ása' a 'titkok kapuján túli bazába' tekint, ahol lírájának intuitív tudása, lelki-szellemi egységérzése összefűzi a személyest a megsejtett egyetemessel. Sajátos idődimenziót alkot. Érintkezik lírájában az ősi, az archaikus és (poszt)modern. Mondatai magukba foglalják a kimondás és a kimondhatatlanság örök feszültségét, hiszen úgy is lehet, hogy 'semmit sem ő alakít, mert nem is ő beszél, hanem a sűgás’” – írja Papp Endre. A különböző beszédregiszterek keveredése a kötet egészére jellemző. Az archaikus nyelvhasználat a 21. századi beszédkörnyezetben a költő belső utazásának feszültségét hozza felszínre. A görög mitológiához való kötődés is jelen van, például az *Egy lélekutazó balesete köré teremthető reklámlehetőségekről, valamint a hirtelen jött kibernetikus káosz hermészi tulajdonságairól* című versben, ahol Penckófer az utazás hermészi emelkedettségét hangsúlyozza. Hermész, az istenek követe, halottak kísérője az Alvilágba, az üzenet pedig, amit a versben szereplő én mint médium közvetít, csak valamiféle tudaton kívüli, eszméletlen, élőhalott állapotban juthat felszínre.

Penckófer lírájában az üzenet különböző médiumokon: SMS-en, tv-n, vezetékelen, mobilokon keresztül jut el a befogadókhhoz. Ezek a technicizált világ kötelező tárgyai, ugyanakkor a költő mindent megtesz, hogy kiiktassa ezeket az életéből.

Hit- és igazságkeresése során hosszú utat jár be, s eközben olyan kérdéseket feszeget, mint a kommunikáció, a beszéd és az információ összefüggései. Ezek befogadásához szinte minden érzékszervre szükség van. Fontossá válik

a taktilis érzékelés, mert amikor a nyelv és a beszéd már nem nyújt elegendő információt a kommunikációhoz, a tapintás lép a helyébe. Séta közben, ami mindig magányos, a beszéd és a város tereit különválasztja, megnyitja és egybemossa. Ehhez eszközként használja a nyelvet, mondatköltészetében ezt sortördeléssel, átvitellemmel érzékelteti. Így válik a séta egyben fizikaivá és spirituálissá: „*Miközben egy mondat / terén átsétál a délután / utáni pillanatban. Az én még / tovább olvassa magát, egy / padon ül, valami árny fordul / rá épp az Angyalszáj utca / felől.*” Hogy éppen ő az, aki bejárja – be kell járnia – ezt az utat, nem véletlen. A megszólítotttság tudata végigvonul a kötetben. A költő saját szerepét játssza, és komoly megpróbáltatásként éli meg önmaga eljátszását. A színpad, a szerep, a játék a posztmodern sajátosságait alkalmazva, időről-időre felbukkan ebben a lírában, például a *Saját szerepében, mikor a várszínpad az égi zsinórpadlással ért össze, s mint egy régi darabban a főhős, rádöbben: az önismeret útja mindig visszaút* című versben.

Az én rétegeit próbálja lebontani, igyekszik annak legmélyére vagy még annál is mélyebbre hatolni. Az én határain túlról érkezett üzenetet és a költészetet összekapcsolja („énrenyitő vers”), és felteszi a kérdést: Mi a költészet? Mitől költészet a költészet? Majd válaszol is rá: „*Egy sügött mondat ez a sárkány(légbajó), / a tiszta költészet formája, ami nem is / létezik talán.*” A szavak jelentésével és hangzásával való játék során különböző értelmezési lehetőségeket teremt. Az általa alkotott összetett szimbólumrendszert végig következetesen használja. Például a gyilkolás motívuma hangsúlyos szerepet kap, a gyilkolás aktusában a szó fegyverként funkcionál. Ám a költő egyszerre gyilkos, áldozat és igazságkereső: „*És mégis visszajáró vagyok, mint a gyilkos, / akit izgalomba hoz a régi hely. Lassan / balad, érzi, hogy a séta léptei / között mennyi, de mennyi új meg / újabb találkozás rejlik. Így vagyok / egyszerre gyilkos, áldozat, s az igazságot / kergető bohóc...*” – írja *Melyben már egy esetleges találkozás lehetősége is ingerültté teszi, melyben a bűnrészességen ugyancsak túllép, és ez a Műtómozi mindenhatóságát jelzi* című versében. Egyidejűleg taglal költészeti és szubjektumszemléleti kérdéseket, amelyeket bonyolult allúziós szövedékkel fon át – ugyanakkor spirituális útkeresés is ez a kötet. (Penckőfer János: *Boldogasszony-tenyere. Magyar Napló Kiadó – Írott Szó Alapítvány – Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, Budapest, 2005*)

RISKÓ ÉVA

HELYZETKÉP A KÁRPÁTALJAI MAGYAR OKTATÁSRÓL

Orosz Ildikó könyve (*A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján*) megírásának hátterében az a felismerés állt, miszerint a külföldiek, ezen belül az anyaországiak, de még a helyiek sem ismerik igazán oktatásunk és kultúránk helyzetét.

A kiadvány értékét növeli, hogy a témakör szakirodalmának elemzésén túl dokumentumok, statisztikai adatok, esettanulmányok és fókuszolt interjúk teszik teljessé a képet.

Az első fejezet a kisebbségek és az oktatás viszonyát elemzi, különös tekintettel az utóbbi társadalmi meghatározottságára; bemutatja, miben és miért különböznek egymástól a kelet- és nyugat-európai kisebbségek, s hogyan nyilvánul meg az eltérés anyanyelvhasználatukban, oktatásukban.

A második fejezet az ukrán állam jogalkotási folyamatait vizsgálja az önállóvá válástól számított tíz évben. Itt a szerző megállapítja, hogy a függetlenség kezdeti korszakában a többségi nemzet garantálta a kisebbségek számára az anyanyelvhasználatot és a kulturális autonómiát, ám 1996-tól az oktatási és nyelvtörvények folytán egyre érzékelhetőbben nyilvánul meg a nemzetállam kialakításának szándéka, az oktatási rendszer elméletével ellentmondó gyakorlat.

A harmadik fejezet a magyar nemzetrészhelyzetével foglalkozik, képet nyújtva vidékünk geopolitikai és demográfiai viszonyairól, a magyarság identitástudatáról, vallási megoszlásáról stb. Itt olvashatjuk azt a megállapítást, miszerint a kárpátaljai magyarság a nemzeti kisebbségek tipológiai szempontrendszer szerint még erősnek mondható, számszerűsége és tömbszerű elhelyezkedése még kedvező a saját kulturális életre és reprodukcióra nézve, ám a migrációs tendenciák felgyorsulása végzetes lehet a megmaradás szempontjából. A fejezet végén a szórványmagyarság anyanyelvi oktatásának problémakörével szembesülünk.

A kiadvány utolsó fejezete a kárpátaljai magyar kisebbség továbbtanulási esélyeit vizsgálja. Megismerjük azokat a felsőoktatási intézményeket, amelyekben diákjaink a szülőföld elhagyása nélkül tanulhatnak, valamint a magyarországi továbbtanulási lehetőségeket is. Itt a szerző megjegyzi: a szülőföldi felsőoktatási intézmények száma nőtt ugyan, de az államnyelv ismerete nélkül szinte lehetetlen bejutni ezekre a főiskolákra, egyetemekre; kivétel a II. Rákóczi Ferenc Főiskola, ahol az oktatás nyelve magyar. (*Orosz Ildikó: A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján az ukrán állam kialakulásának első évtizedében [1989–1999]. PoliPrint, Ungvár, 2005.*)

FERENC VIKTÓRIA

MŰVELŐDÉSI ÉLETÜNK KRÓNIKÁJA

2007. február – március

ELISMERÉSEK

❖ Állami kitüntetésben részesült a kárpátaljai művészek és közéleti személyiségek egy csoportja. **Magyar László** képzőművész a Magyar Köztársaság Arany Érdemrend Keresztjét, **Nagy Béla**, a KRE világi főjegyzője és **Vass Tibor**, az UMDSZ alelnöke a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztjét, **Magyar Árpád**, **Benkő György** képzőművészek és **Gromova Natália**, az Ungvári Művészeti Iskola igazgatója a Magyar Köztársaság Ezüst Érdemrend Keresztjét vette át **Bárony András**tól, Magyarország rendkívüli és meghatalmazott ukrajnai nagykövététől.

❖ **Szűcs Nelli**, a Beregszászi Illyés Gyula Magyar Nemzeti Színház művésznője megkapta a Jászai Mari-díjat.

❖ **Sziklavári Vilmos** magyar főkonzult a Kárpátaljai Megyei Tanács díszoklevelével tüntették ki.

ESEMÉNYNAPTÁR

Február

❖ A Szülőföld Alap *Címeres zászlót minden magyarulka településnek* programja keretében Nagyberég, Csetfalva, Szalóka községek is megkapták a címeres lobogót.

❖ **Gémesi Ferenc**, a Miniszterelnöki Hivatal nemzetpolitikai államtitkára **Törzsök Erika** főosztályvezető kíséretében idén másodszor látogatott vidékünkre, ahol megbeszéléseket folytatott az UMDSZ és a KMKSZ vezetőivel, a történelmi egyházak képviselőivel, felkereste a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolát. Fogadta őt **Oleg Havasi**, Kárpátalja kormányzója, akivel

többek közt áttekintették a magyar tannyelvű középiskolák végzőseinek anyanyelvű vizsgáztatásával és a vizsgaközpontok létrehozásával kapcsolatos kérdéseket.

❖ A Beregvidéki Nyugdíjasok Petőfi Sándor Egyesülete megrendezte hagyományos farsangi batyubálját.

❖ Mezőgecsében az UMDSZ Ifjúsági Szervezete kezdeményezésére sakk- és asztalitenisz-versenyt rendeztek több mint 40 résztvevővel.

❖ Az UMDSZ Beregszászi Járási Szervezete kulturális műsorral színesített farsangi bált rendezett a beregszászi konzervgyár éttermében.

❖ Magyarországi, lengyelországi és szlovákiai turisztikai szervezetek részvételével nemzetközi konferenciát tartottak Ungváron az Ukrán–Magyar Területfejlesztési Iroda szervezésében.

❖ Az Ungvári Járási Könyvtár megkapta az ingyenes Internet-hozzáférésről szóló okmányt.

❖ Az UMDSZ ISZ és a KMDFKSZ közös szervezésében diákfórummal egybekötött Valentin-napi buli zajlott le Ungváron.

❖ Farsangi kulturális rendezvényeket szerveztek Fertőszalmáson, a szürtei, a palágykomoróci, a tisztaásványi iskolában, a Munkácsi Humánpedagógiai Főiskolán, a Técsői Református Liceumban és a Beregszászi Kossuth Lajos Középiskolában.

❖ A Gáti Középiskolában megtartották a hagyományos helyesírási vetélkedőt.

❖ A Kárpátaljai Magyar Oktatásért Alapítvány ukrán–magyar szótárakat adományozott az eszenyi, a szürtei, a sislóci, a kisgejőci és a koncházi iskoláknak.

❖ Beregszászban mintegy 80 résztvevővel zajlott le a Győry Dezső költő emlékére évente megrendezett szavalóverseny.

❖ *Népek és nemzetiségek farsangja* címmel rendeztek keresztény farsangi bált az Ungvári Közművelődési Szakközépiskolában.

❖ A MÉKK, a KVK, a KHÖT és az UMDSZ szervezésében Mezőváriban megnyílt a III. Kárpátaljai Magyar Népművészeti és Kézművészeti Kiállítás.

❖ A Beregszászi Turisztikai Információs Központ kiállítótermében megnyitották **Csernyiga Gula** kárpátaljai festőművész kiállítását.

❖ Megjelent az Ungvári Járási Sislóci Dobó István Középiskola tollforgatói *Suli Info* című diáklapjának idei száma.

❖ A Técsői Hollósy Simon Középiskolában megemlékeztek a neves festőművész, az intézmény névadója születésének 150. évfordulójáról.

❖ Az Advance Kárpátaljai Tanácsadó és Fejlesztő Központban átadták a TACIS-program keretében szervezett számítógép-felhasználói tanfolyam végzőseinek okleveleit.

❖ Mezőgecsében a népi hagyományokat felelevenítő böllerversenyt rendeztek.

Március

❖ Megjelent a Nagydobronyi Községi Tanács havilapja 2. évfolyamának márciusi száma.

❖ A megyei tanács ülésén határozatot fogadtak el a ruszin nemzetiség elismeréséről.

❖ A községháza új épületének avatónepségén Asztély megkapta a község ősi címeres zászlaját.

❖ A Sislóci Középiskolában megrendezték az ungvári járási költészetnapi szavalóversenyt, melynek résztvevői magyar és ukrán nyelven adták elő Sevcsenko, József Attila és Kovács Vilmos verseit.

❖ A KMPSZ kétnapos konferenciát rendezte a kárpátaljai magyar iskolai könyvtárosok részvételével.

❖ Lezajlottak a Március 15-e tiszteletére rendezett ünnepek. Beregszászban a Budapesti Nemzeti Kamara Színház *Petőfi nem alkuszik* című előadását mutatta be. Az emlékműsorban fellépett a debreceni Népi Együttes és a Csürdöngölő zenekar. Ungváron a MÉKK, az UMDSZ ISZ és a Duhnovics Társaság szervezésében emlékülést tartottak *Magyarok és ruszinok a szabadságharcban* címmel, a Petőfi-téren ünnepi nagygyűlésen emlékeztek az 1848–49-es szabadságharcra, a művészeti iskolában műsoros estet tartottak, a Drugeth Gimnáziumban megrendezték a hagyományos Nemzeti Dal-mondó versenyt. Az UMDSZ a beregszászi Petőfi-szobornál, a KMKSZ a podheringi emlékműnél tartotta meg központi ünnepségét. Palágykomoróc község görög katolikus templomának udvarán kopjafát állítottak a márciusi ifjak emlékére.

❖ Beregszászban megrendezték a hagyományos nemzetközi borfesztivált.

❖ Az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Történelem és Európai Integrációs Tanszéke

több ezer kötetből álló könyvtárat kapott a magyar államtól.

❖ A Magyar Köztársaság Ungvári Főkonzulátusa gróf Batthyány Lajos születésének 200. évfordulója alkalmából tablókiállítást rendezett az első felelős magyar miniszterelnök életének és munkásságának bemutatására a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán.

❖ A Beregszászi Bethlen Gábor Gimnázium épületének falán emléktáblát avattak **dr. Ortutay Elemér** görög katolikus áldozópap, a gimnázium egykori növendéke születésének 90. évfordulója tiszteletére.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán a Rákóczi-napok megnyitása alkalmából felavatták **Zrínyi Iлона** mellszobrát.

❖ *Kárpátaljai napok* címmel Budapesten rendezvénysorozat zajlott le a Kárpátaljai Szövetség szervezésében, melynek során többek közt **Füzesi Magda** megnyitotta **Kutlán András** és **Kron Zsuzsa** képzőművészek munkáinak kiállítását, műsort adtak a **Dévai Nagy Kamilla** vezette Krónikásének Zeneiskola növendékei, **Lator László** bemutatta **S. Benedek András** *Itthonatlanul* című verskötetét és **Szöllősy Tibor** *Áthallatszik a harangszó* című interjúkötetét, **S. Benedek András** a pályakezdő fiatalok *Új Vetés* című antológiáját, melynek jelenlévő szerzői, **Mester Magdolna**, **Bakos Kiss Károly** és **Lengyel János** felolvastak műveikből. **Dupka György** bemutatta az *Együtt*

legújabb számát és **Füzesi Magda** *Szöttes pirossal, feketével* című kétnyelvű verskötetét. A rendezvénysorozat második napján megtartották a Kárpátaljai Szövetség évértékelő közgyűlését.

❖ A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán posztumusz kiállítás nyílt **Veres Péter** festőművész munkáiból.

❖ A Rákóczi Szövetség Beregszászi Szervezete koszorúzási ünnepséget rendezett II. Rákóczi Ferenc születésének 331. évfordulója tiszteletére a fejedelem emléktáblájánál.

❖ A KMPSZ népdaléneklési vetélkedőt rendezett a Nagyszőlősi Perényi Zsigmond Középiskolában.

❖ **Vass Tibor** személyében új elnököt választott a Magyarok Kijevi Egyesülete.

❖ A KMPSZ tudományos-módszertani konferenciát rendezett a beregszászi főiskolán *A magyar nyelvű oktatás helyzete Kárpátalján* témakörben.

❖ Tiszacsomán görög katolikus szavalóverseny zajlott le Arany János emlékére.

❖ A húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó szokások bemutatásával hagyományörző napot tartottak a Tiszabökenyi Tájmuzeumban.

❖ A miskolci *Új Hegyvidék* című folyóirat munkatársai és szerzői lapbemutatót tartottak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán.

D. GY.

Megjelent:

Új Vetés. Pályakezdő fiatalok antológiája. Összeállította: Kovács Gábor. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*

Füzesi Magda: **Szöttes pirossal, feketével – ×Īđâĭĭ–÷ĭđĭ ěĉĭĭ**: Versek magyar és ukrán nyelven. Iván Petrovtsij válogatásában. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*

Zselicki József: **Hír**. Versek. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*

Kovács Vilmos: **Ma kiáltatok**. Válogatott versek. Összeállította: Nagy Zoltán Mihály. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*

Zubánics László: **Víz tükrére történelmet írni...** Tanulmányok. *Intermix Kiadó, Ungvár–Budapest, 2007.*

Előkészületben:

Kovács Vilmos: **Holnap is élünk**. Regény, 3. kiadás. *Intermix Kiadó.*

S. Benedek András: **Készülődés (A kárpátaljai magyar írás)**. Irodalomtörténeti esszé. *Intermix Kiadó.*

Pilipkó Erzsébet: **A kárpátaljai magyar katolikusok etnikai és vallási identitásának vizsgálata az 1989-es változások kapcsán**. Monográfia. *Intermix Kiadó.*

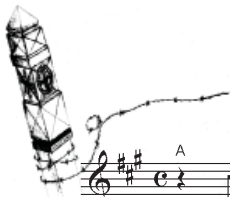
Dupka György: **'56 hatása Kárpátalján és a volt Szovjetunióban**. Tanulmánygyűjtemény. *Intermix Kiadó.*

SZERZŐINK

Bagu László (1970) Budapest
 Bakos Kiss Károly (1977) Beregújfalu
 Bartha Gusztáv (1963) Nagyberég
 Becske József Lajos (1965) Visk
 S. Benedek András (1947) Budapest
 Bíró Gyula (1979) Nagyrábé
 Czébely Lajos (1951) Visk
 Dupka György (1952) Ungvár
 Ferenczi Tihamér (1941) Badaló
 Ferenc Viktória (1984) Palló
 Finta Éva (1954) Sárospatak
 Fodor Géza (1950) Dercen
 Györfi Lilla Anna (1985) Karcag
 Hevesi Kovács János (1989) Apc
 Ivaskovics József (1950) Ungvár
 Kis Dénes (1936) Budapest
 Kocsis Csaba (1959) Berettyóújfalu

Kovács Gábor (1970) Ungvár
 Kovács Vilmos (1927–1977)
 Lengyel János (1973) Beregszász
 Lusztig Károly (1922) Ungvár
 Merényi Krisztián (1970) Budapest
 Nagy Anita (1984) Beregsom
 Nagy Zoltán Mihály (1949)
 Csonkapapi
 Pap Ildikó (1963) Csap
 Ratkó József (1936–1989)
 K. Roják Angéla (1981) Beregsom
 Riskó Éva (1981) Bányú
 Sass Szilvia (1985) Borzsova
 Szilágyi Sándor (1986) Csetfalva
 Szirmai Péter (1970) Budapest
 Vári Fábrián László (1951) Mezővári

E számunkat Kocsis Csaba fotográfiáival illusztráltuk

DUNA-GÁT

KISS DÉNES VERSE

IVASKOVICS JÓZSEF ZENÉJE

Musical score for the song "Duna-gát" by József Ivaskovics, lyrics by Dénes Kiss. The score is in G major (one sharp) and 2/4 time. It consists of six staves of music with lyrics in Hungarian. The lyrics are: Du - na - gát E - me - le - tes Du - na - gát ma - gas gát Gá - tol - gat - ják a ha - zát viz - sza - tart - ja a Du - nát? Nem Mi gá - tol - ja i - ga - zát? Ma - gya - ré t a Du - na - gát! mert ép - pen el - lop - ták s o - da - át lett i - de - át! Du - na - gát Du - na - gát ha - zug - nak nincs du - ma - gát I - de - át o - da - át Lop - kod - gat - ják a ha - zát Mag - cson - kí - tott kis Du - na - víz ki tud - ja mit ho - va visz? or - szág az e - szed is ki - lop - ják! Du - na - ár Du - na - ár Ma - gya - r - sá - gunk lesz az ár E - me - le - tes Tri - a - non Du - na - gát Sza - kit - gat - ják a ha - zát I - de - át ma - gá - san o - da - át dó - z söl fő - löt - tünk az ár ki - ki ve - ri ma - gya - rá t!

Duna-gát Duna-gát
Gátolgatják a hazát
Mi gátolja igazát?
Magyarét a Duna-gát!

Duna-gát Duna-gát
hazugnak nincs *duma*-gát
Dunavíz Dunavíz
ki tudja mit hova visz?

Dunaár Dunaár
Magyarságunk lesz az ár
Emeletes magasan
dózsöl fölöttünk az *ár*

Emeletes magas gát
visszatartja a Dunát?
Nem mert éppen ellopták
s odaát lett ideát!

Ideát odaát
Lopkodgatják a hazát
Magcsonkított kis ország
az eszed is kilopják!

Trianon Duna-gát
Szakítgatják a hazát
Ideát odaát
ki-ki veri magyarát!

RATKÓ JÓZSEF

AZ ÖREGEK

*Az öregek, a gyönyörűek,
a soba elnyugvó kezűek,
halállal hüek.*

*Csontjuk: villáskulcs. Szerelik
aláfekve a földet.*

*Szép pattognak a szöcskék,
bogarak elgurulnak,
de működni kezd a fa,
de mind a virágok kigyúlnak.*

*Ahogy asszony a kutat,
húzogatja a szél az ágat,
s megtelik zölddel a világ.*

Ártézi fény csobog.

*Báméskodunk elnyíló szájjal,
mi, taknyosok,
szerszámot adogatni se méltók,
lessük: megy a dolog –
gyökér dolgozik, mag hasad,
a föld forog.*

EGYÜTT